

EMEVİ'DEN OSMANLILARA 13 ASIRLIK İHTİŞAM

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ

EMEVİLERDEN OSMANLILARA 13 ASIRLIK İHTİŞAM

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ

SERACETTİN ŞAHİN

SERACETTiN ŞAHİN

1956 yılında Patnos'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Patnos'ta yaptı. 1982 yılında Ankara Üniversitesi, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nden mezun oldu.

Müzeciliğe, 1985 yılında Van Müzesi'nde uzman olarak başladı. Amasra Müzesi, Nevşehir Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Ayasofya Müzesi'nde Müze Müdürü olarak görev yaptı. Halen İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Müze Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde çok sayıda kazı ve araştırmalarda bulunmuştur. Kitap veya makale şeklinde yayınlanan birçok eserin sahibidir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde çok sayıda serginin düzenlenmesinde bulunmuştur. Bunlardan bazıları; İslam Arkeolojisi, Makedonya'daki Osmanlı Gelenekleri Sergisi, Bir Kul Bir Resul Sergisi, 13-19.. Yüzyıl Halılarında Renk ve Motiflerin Dili Sergisi, Fin Cam Sanatı 2000-2005 Sergisi, Anadolu Topraklarında Farklı Kültürlerde Güzeli Arayış Sergisi'dir.

2007 yılında, Polonya Cumhurbaşkanı tarafından verilen Üstün Başarı Liyakat Madalyası'nı (Devlet Nişanı) almıştır. İngilizce bilen yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

EMEVİLERDEN OSMANLILARA 13 ASIRLIK İHTİŞAM

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ

SERACETTİN ŞAHİN

KAYNAK

TÜRK ve İSLAM ESERLERİ MÜZESİ
EMEVİLERDEN OSMANLILARA 13 ASIRLIK İHTİŞAM

© Copyright - Kaynak Yayınları
Bu eserin bütün yayın hakları Isık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzinsiz olarak çevrilemez ve resimleri Isık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi veya herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması veya yayımlanması şeklinde kullanılamaz.

Bu kitap, Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan izinle Kaynak Kütüphane tarafından Türk ve İslam Eserleri Müzesi Emevilerden Osmanlılara 13 Asırlık İhtişam adıyla yayınlanan ilk baskısı olup, Yayıncı Sertifika No: 18256 ISBN 978-9944-125-72-2 Baskı Yeri: Mart 2009 Sayfa Adedi: 432 Ambalaj: Karton kapak Bu kitabın tüm yayın hakları Kaynak Kütüphane'ye aittir. Kısmen veya tamamen fotoğraf, fotokopi, çoğaltma cihazları ve sistemleri ile yayınlanamaz.

Yazar
Seracettin ŞAHİN

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Reşit HAYLAMAZ

Editör
Sami ÜNAL - H. Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Grafik Tasarım
Nihat İNCE - Şaban KALYONCU

Kapak Tasarım
İhsan DEMİRHAN

Fotoğraf
Cüneyt KAYMAZ

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE
MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TİEM
TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ

ISBN
978-605-5510-41-1

Yayın Numarası
305

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Ocak 2012

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Kaynak Yayınları
Bulgurlu Mah. Bağcılar Cad. No:1
Üsküdar/İSTANBUL 34696
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.kaynakyayinlari.com.tr

facebook.com/kutupkaynagi

İÇİNDEKİLER

EMEVÎ DÖNEMİ 17

ABBASÎ DÖNEMİ 27

FATIMÎ DÖNEMİ 39

BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİ 43

ZENGÎ DÖNEMİ 51

EYYUBÎ DÖNEMİ 57

KUZEY AFRİKA VE İSPANYA DÖNEMİ 63

ARTUKLULAR DÖNEMİ 73

ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ 81

ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİ 97

MEMLÛK DÖNEMİ 105

İLHANLI DÖNEMİ 119

TİMURLU DÖNEMİ 125

TÜRKMEN DÖNEMİ 135
KARAKOYUNLU VE AKKOYUNLU

OSMANLI DÖNEMİ 141

SAFEVÎ DÖNEMİ 209

KAÇAR DÖNEMİ 219

ETNOĞRAFYA BÖLÜMÜ 225

SUNUŞ

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde göreve başladığım Kasım 2003 tarihinden kısa bir süre sonra ihtiyaç duyulan böyle bir yayının hazırlık çalışmalarına başladım. Daha önce müzeyi tanıtıcı yayınlar olmasına rağmen, yerli ve yabancı ziyaretçi ve araştırmacıların hemen ulaşabilecekleri bir konumda değillerdi.

Kültürel amaçlı yayınları çıkarmayı gelenek haline getiren Kaynak Yayınları'nın talebi ve Bakanlığımızın izni ile bu yayın oluştu. Yayında, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin dünyada benzeri olmayan zengin koleksiyonunda yer alan Emevi, Abbasi, Fatımî, Büyük Selçuklu, Zengi, Eyyubi, Kuzey Afrika ve İspanya Müslüman Devletleri, Artuklu, Anadolu Selçukluları, Anadolu Beylikleri, Memlûk, İlhanlı, Timurlu, Türkmen, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Osmanlı, Safevi ve Kaçar Dönemi ile Anadolu etnografyasına ait eserler kronolojik olarak incelenmiş ve belirtilen dönemlerdeki önemli olaylar herkesin anlayacağı dilde açık olarak yazılmıştır.

Özverili bir çalışma sonucunda hazırlanan bu yayının gerçekleşmesine izin veren başta Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne, Kaynak Kültür Yayın Grubu Genel Yayın Yönetmeni Sayın Reşit Haylamaz'a, Editörler Sayın Hasan Hayri Demirel ve Sami Ünal'a, Görsel Yönetmen Sayın Engin Çiftçi'ye, fotoğraf çekimini yapan Sayın Cüneyt Kaymaza, Grafiker Sayın Şaban Kalyoncu ve Nihat İnce'ye; eserin oluşumunda yardımlarını esirgemeyen Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Süleyman Özbek ve Erkan Göksu'ya, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Mehmet Top'a, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdür Yardımcısı Ömer Severoğlu'na, uzmanlar Ali Serkander Demirkol, Süheyla Murat, Sevgi Kutluay, Gönül Tekeli, Deniz Kanberoğlu'na, arkeolog Ayşe Çolak'a, İç Hizmetler Şefi Aykut Şatır'a, Filiz Karademir'e ve müzenin diğer bütün çalışanlarına teşekkür ederim.

Seracettin ŞAHİN

TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ TARİHÇESİ

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Türk ve İslam sanatı eserlerini topluca kapsayan ilk Türk müzesidir ve aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde açılan son müze olma özelliğini de taşır.

19. yüzyılın sonunda başlayan kuruluş çalışmaları, 1913 yılında tamamlanmış ve müze, Mimar Sinan'ın en önemli yapılarından biri olan Süleymaniye Camii Külliyesi içinde yer alan imaret binasında 1914'te "Evkaf-ı İslamiye Müzesi" (İslam Vakıfları Müzesi) adı ile ziyarete açılmıştır. Cumhuriyetin ilânından sonra "Türk ve İslam Eserleri Müzesi" adını alan müze, 1983 yılında Süleymaniye imaret binasından, bugün içinde bulunduğu İbrahim Paşa Sarayı'na taşınmıştır.

19. yüzyılın sonundan itibaren ülkenin her yöresindeki vakıf binalarından; cami, mescit, tekke ve türbelerden eserlerin çalınması "Evkaf-ı İslamiye Müzesi"nin açılmasının en büyük sebeplerinden biridir.

1908 yılından başlayarak yapılan çeşitli toplantılarda sadrazamlık, maarif nezareti ve Müze-i Hümayun tarafından Hazine-i Evkaf-ı Hümayun İdaresi'ne kıymetli eşyanın toplatılması ve kurulacak bir müzede korunmasının telkin edildiği bilinmektedir. Bizzat Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa imzası ile gümrüklere tezkere yazılmakta ve çalınan eşyanın Avrupa müzelerine kaçırılmasını önlemek için dikkatli olunması bildirilmektedir. Ancak alınan bütün önlemlere rağmen hırsızlıklar devam etmiştir.

Artan soygunlar karşısında, bu eserlerin vakit geçirmeden toplanmaları yeniden gündeme gelmiş ve Müze-i Hümayun Müdürü Osman Hamdi Bey'in başkanlığında "değerli İslam sanat eserlerini koruma önlemleri ve toplanmaları" kararlarını alacak bir komisyonun kurulması kararlaştırılmıştır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin bugünkü yerleşim yeri olan İbrahim Paşa Sarayı, dönemin çoğu sivil yapılarının aksine, taştan inşa edilmesi nedeniyle, zamana karşı koyarak günümüze değin gelebilmiştir. İstanbul'un ünlü tarihî alanı "At Meydanı"nda, eski hipodrom kademeleri üzerinde yükselen İbrahim Paşa Sarayı, 1520 yılında, Kanuni Sultan Süleyman tarafından tamir ettirilerek, damadı ve veziri olan İbrahim Paşa'ya armağan edilmiştir. Bir sadrazam sarayı olmasının yanı sıra, belli dönemlerde bir "Seyirlik Saray" işlevini de yerine getirmiştir.

İbrahim Paşa Sarayı'nın ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak, Solakzâde Tarihi'nde binanın II. Bayezid devrinde yapıldığına değinilmesi ve ayrıca Topkapı Sarayı arşivindeki 1520 yılına ait tamirden bahseden bir vesikadan yola çıkarak, İbrahim Paşa Sarayı'nın en azından 1520 yılından önce yapılmış ve bir tamiri gerektirecek ölçüde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

İbrahim Paşa Sarayı'nın 1520'ye kadar olan kullanımına dair tarih sayfalarında herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Devrin tarihçileri, İbrahim Paşa Sarayı'nın vezir saraylarının en büyüğü ve Topkapı Sarayı'ndan daha muhteşem olduğunu yazmaktadır. Bu husus, 16. yüzyılda İstanbul'a gelen pek çok yabancı tarafından da doğrulanmaktadır. Hatta sarayın, eski önemini kaybettiği, değişik amaçlar için kullanıldığı, yangın ve depremlerden zarar gördüğü harap durumdaki eski görkemi dahi daima kaynaklarda hatırlatılmaktadır.

İbrahim Paşa Sarayı, çeşitli kaynak, minyatür ve 20. yüzyıla kadar ayakta kalabilen yapı bölümlerinden anlaşıldığı kadarıyla kesme taştan ve dört avlu etrafına inşa edilmiştir. Kaynaklar, binanın "demir kapılarla korunan ve kale gibi sağlam" olduğunu belirtmektedir.

Yüzyıllar boyunca yapılan değişiklik ve yıkımlar sebebiyle, sarayın kesin sınırlarını saptamak mümkün olmasa da, Atmeydanı cephesinin Firuz Ağa Camii'ne, arka cephesinin de Binbirdirek Sarnıcı'na uzandığını gösteren belgeler vardır.

İbrahim Paşa Sarayı'nı yapan mimara dair hiçbir kayda rastlanmazken 1582'deki büyük sünnet töreni öncesi gerçekleştirilen tadilat ile sonradan yapılan giriş kapısının Mimar Sinan tarafından yapıldığı kesindir.

Müze Koleksiyonu

İslam sanatının en erken döneminden 20. yüzyıla uzanan bir çizgide, içinde Emevi, Abbasi, Kuzey Afrika (Magrip), Endülüs, Fatımî, Selçuklu, Eyyubî, İlhanlı, Memlûk, Timurlu, Safevî devletleriyle çeşitli Kafkas ülkeleri, Beylikler ve Osmanlı Dönemi eserlerini inanılmaz bir zenginlikte barındıran bu koleksiyon, ayrıca bu eserlerin çoğunun geldikleri yerin bilinmesini sağlayan vakıf kayıtları nedeniyle de büyük bir belge değeri taşımaktadır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan birçok bölüm, kendi başına bir müze oluşturacak zenginlik göstermektedir.

Müzenin "El Yazmaları" bölümü, hemen hiçbir koleksiyonda benzerine rastlanmayacak hat örneklerine sahiptir. Ayrıca ferman, berat, vakfiye gibi benzersiz belgeler de içeren koleksiyon, 13.000'i bulan eser sayısı ile bilim dünyasınca tanınmaktadır.

Müzenin halı koleksiyonu, 1700'ü bulan sayısıyla dünyadaki en önemli koleksiyon olup müzenin uzun yıllar yabancı yayınlarda bir "Halı Müzesi" olarak tanımlanmasına neden olacak zenginlik ve çeşitlilik göstermektedir.

Söz konusu halıların yıkanma, restorasyon ve konservasyonu işi, müzenin halı atölyesinde, deneyimli restoratör ve konservatörlerce yapılmaktadır.

Müze koleksiyonunda yer alan madenî eserler, özellikle Orta Çağ maden sanatı açısından önem taşımaktadır. Bu eserler sayesinde, 12 - 13. yüzyıldan Osmanlı Dönemi sonlarına kadar bilim, teknoloji, araç, gereç ve günlük kullanımdaki eşyaların kademeli olarak nasıl değiştiğini görmek mümkündür.

Aynı husus, müze koleksiyonundaki diğer gruplar, özellikle de ahşap eserler için de geçerlidir.

Bugün çoğu artık ayakta olmayan Selçuklu ve Osmanlı yapılarından gelen çini ve alçı kabartma eserler ile Abbasî Dönemi'nin ünlü başkenti Samarra'daki saraylardan kurtarılabilen duvar resimleri ise müzenin diğer bir zenginliğini oluşturmaktadır.

Müzedeki erken İslam ve Selçuklu Dönemlerine ait önemli bir koleksiyon da taş eserlerdir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin en yeni oluşturulmuş "Etnografya" bölümü ise daha yakın tarihlere, 18 - 19. yüzyıllar ile 20. yüzyılın ilk yarısına ait Türk-Osmanlı sosyal hayatının değişik açılarını içeren koleksiyonları barındırmaktadır. Türk halk hayatını yansıtan çeşitli eşya ile "İstanbul Kadın Giyimi" koleksiyonları, ilgi çeken bir bölüm oluşturmakta ve hızlı bir sosyal-kültürel değişimin yaşandığı ülkemizde, müzelerin yakın geçmişin değerlerini yarına taşıma misyonu ile de örtüşmektedir.

EMEVİ DÖNEMİ

661-750

Emevi Hanedanı'nın kurucusu Muaviye, Mekkeli Kureyş kabilesine bağlı Ümeyye ailesinden geliyordu. Emeviler, ailenin adından dolayı Beni Ümeyye olarak da anılır. Muaviye, Hz. Ömer Dönemi'nde 641'de Şam valisi olmuş ve Suriye'yi denetimi altına almıştı. Muaviye, 656'da başa geçen Hz. Ali'nin halifeliğini tanımadı ve onu üçüncü halife Osman'ın öldürülmesinden sorumlu tuttu.

Muaviye, Hz. Ali'nin 661'de öldürülmesinden sonra halifeliğini ilan eder ve böylece Emevi yönetimi başlar. Muaviye, halifeliğini tanımayanları bastırır ve iç karışıklıklara son verir. Ardından yeni fetihlere girişir. Emevi egemenliği doğuda Hindistan sınırına, batıda Kuzey Afrika'ya, oradan da Güney İspanya'ya kadar yayılır. Yeni kurulan donanmayla 669-678 arasında Bizans'ın başkenti Konstantinopolis'i (İstanbul) ele geçirmek için seferler düzenlenir, ama başarılı olunamaz.

Son Emevi Halifesi 2. Mervan Dönemi'nde (744-750) Abbasiler deneliminde gelişen muhalefet, Emevi egemenliğini sarsar. Emevi Devleti'nin yıkılışında Ebu Müslim Horasani önemli rol oynar. Sonunda Abbasilerin önderi Ebu'l-Abbas, Emevi egemenliğine son verir. Emevi Halifesi Hişam'ın torunu I.Abdurrahman, İspanya'ya giderek orada Endülüs Emevileri Devleti'ni kurar.

Emevi Dönemi'nden günümüze pek çok cami, saray, kale gibi yapılar kalmıştır. Emevi sanatı, Yunan, Bizans, İran'daki Sasani sanatından etkilenmiştir.

1. Velid Dönemi'nde (705-715) Şam'da yaptırılan Emeviye Camii (ya da Ümeyye Camii), Emevi mimarlığının karakteristik özelliklerini taşır. Dikdörtgen planlı cami, eski bir Roma tapınağının temeli üzerinde yükselir. Kudüs'te sekiz

Muaviye, Hz. Ali'nin 661'de öldürülmesinden sonra halifeliğini ilan eder ve böylece Emevi yönetimi başlar. Halifelik merkezi Mekke'den Şam'a taşınır. Bununla birlikte önceden bir kurul tarafından belirlenen halifelik artık babadan oğula geçer. Muaviye 680'de öldüğünde yerine oğlu I. Yezid geçmiştir.

köşeli Kubbetü's-Sahra da (ya da Ömer Camii) Emevi mimarisinin önemli bir örneğidir. Gene Abdülmelik Dönemi'nde Kudüs'te yapılan Mescid-i Aksa, büyüklüğüyle dikkat çeker.

Emevilerin Suriye çöllerinde yaptırdıkları saray, köşk, kale gibi yapılardan günümüze çok azı ulaşmıştır. Lût Gölü'nün kuzey ucundaki Kuseyr Amra Köşkü, çevresi geniş surlarla çevrili bir alandadır ve salon ile hamamdan oluşur. Salonun duvarlarının Emevilerin askerî zaferlerini betimleyen resimlerle kaplı olması dikkat çekicidir. Bu resimlerde de Yunan ve İran etkisi görülür. Emevi sanatının bir özelliği de, duvar yüzeylerini hiç boş yer bırakmaksızın bezemekti. Şam'ın 200 km güneyinde kurulmuş tipik bir çöl sarayı olan Mşatta Sarayı, kulelerle güçlendirilmiş bir surun ortasında yer alır. Mşatta Sarayı'nın içinde de Yunan ve İran etkisi taşıyan zengin bezemeler vardır.

Emevilerden kalan bir başka yapı biçimi de bir tür han olan "ribat" idi. Bir surla çevrili olan ribatlarda odalar, ambar, ahır, sarnıç ve gözcü kuleleri bulunuyordu. Uzun yolculuklar sırasında konaklamak için kullanılan ribat, aynı zamanda küçük birer askerî üstü. Müze koleksiyonunda bu döneme ait çok sayıda eser bulunmaktadır.

Hz. Osman Mushafı

Hz. Osman'ın bizzat kaleme aldığına inanılan bir mushaf'tır. Ceylan derisi üzerine siyah mürekkep ve kûfi hatla yazılmıştır. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Toplam 439 sayfadır.

Mushaf, müzeye 30 Mart 1330 (1912) yılında Ayasofya 1. Mahmut Kütüphanesi'nden getirilmiştir. Ancak, kütüphaneye nereden geldiği ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Mushaf üzerinde, Osmanlı Padişahı 1. Mahmut'un (1730-1754) vakıf mührü bulunmaktadır.

Mushaf üzerinde ilk olarak 2006 yılında Tayyar ALTIKULAÇ çalışma yapmıştır. Çalışma sırasında, İSAM'ın katkısı ile Mimar Sinan Üniversitesi Ananevî Türk El Sanatları Cilt Bölümü Öğretim Görevlisi Gürcan MAVİLİ tarafından bütün varakların temizlik ve bakımı yapılmış ve eski onarımlar sökülerek sayfalardaki valonlama giderilmiştir. Sayfalar, uygun kalınlıktaki el yapımı kâğıtlar ile onarılıp bütünleştirilerek forma haline getirilmiştir. Varaklara yeni düzenlemeye göre numara verilmiştir.

Mushafta 438. varakın "b" yüzündeki bilgiye göre, Davud b. Ali el-Geylani adında bir kâtibin 841 (1437) yılında mushafın dağınık halde olan yapraklarını düzene koyduğu ve muhtelif yerlerinden eksik olan on dört yaprağı yeniden yazarak tamamladığı; mushafın 438. varağından sonraki son yaprağının yüzünde (otuz yılında onu Osman b. Affan yazdı) ibaresinin yazılı olduğu tespit edilmiştir.

Tayyar ALTIKULAÇ'a göre, TİEM Mushaf'ı, (Hz. Osman'ın diğer mushaflarından olan) Mekke, Medine, Kufe, Şam ve Basra mushaflarından en çok Basra mushafına benzemekte ve TİEM mushafı Hz.Osman'ın mushaflarından biri olmasa da, Hz. Osman'ın Basra'ya göndermiş olduğu mushaftan veya ondan kopya edilmiş başka bir nüshadan yapılmıştır.

ALTIKULAÇ, Hz. Osman'ın bizzat kaleme aldığına inanılan bu mushafın Kur'an-ı Kerîm'in orijinalliği ve bu niteliğinin korunmuşluğu konusunda Topkapı mushafı gibi bütün insanlığa bir mesaj vermiş olduğunu, Kur'an-ı Kerîm'in herhangi bir tahrife uğramaksızın meşhur ve sahih kıraatlerle günümüze ulaştığını çünkü inananlar için "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'an'ı Biz indirdik. Onu koruyacak olan da Biz'iz." (Hicr Suresi, 15/9) mealindeki ayeti kerime ile güvence verildiğini belirtmiştir.

KUR'AN-I KERİM
HZ. OSMAN MUSHAFI
32x23 (22x16) cm.
Kalınlık: 13 cm.
Env. Nu.: 457

Erken İslam Dönemi Kur'an-ı Kerîm Sayfaları

Suriye'nin Şam Emeviye Camii'nden 1914 yılında İstanbul'a getirilen ve bugün Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan yaklaşık iki yüz elli bine yakın, kûfi hatlı Erken İslam Dönemi Kur'an-ı Kerîm sayfaları "Şam Evrakı" olarak müze kayıtlarına geçmiştir.

Bu dönemin tarih ve sanatı açısından çok önemli olan bu Kur'an-ı Kerîm sayfaları, günümüze gelen en eski örneklerdir.

Kur'an-ı Kerîm ilk kez Hz. Ebubekir'in halifeliği sırasında vahiy kâtiplerinden Zeyd bin Sabit tarafından bir araya getirilmiş ve sayfalar halinde yazılmıştır. Bu ilk nüshadan yapılan kopyalarla başlayan Kur'an-ı Kerîm yazımlarında, tek renk, özellikle de kahverengi mürekkep kullanılmıştır. Şekilleri birbirine benzeyen veya aynı olan harflerin doğru olarak okunmasını sağlayan noktaların, seslerin doğru olarak çıkarılmasını sağlayan harekelerin bulunmadığı bu dönem Kur'anları için ilk ciddi çalışmalar, Ebü'l-Esved tarafından yapılmıştır. Kur'an'ın doğru okunuşunu gösteren esas metnin mürekkebinden ayrı bir renk ile yuvarlak noktalar şeklinde harflerin altlarına veya üstlerine konulduğunu gördüğümüz bu harekelerin esas kaynağı Süryani ve İbrani alfabesidir.

Kûfi hatla yazılmış Erken Dönem Kur'anlarındaki süslemelere özellikle sure başlarını, ayet sonlarını, beş ve on ayet sonunu belirtmek ve okumayı kolaylaştırmak amacı ile başlanmıştır. Cüzlerin başlangıç ve bitişlerinde, bazen tek sayfaya, bazen karşılıklı çift sayfalara yapılan tezhiplerde kullanılan motif ve temalar, dönemin bütün sanat ürünlerindeki bezemelerle benzerlik gösterir. Kur'an-ı Kerîm tezhiplerinde altın yaldız ve kahverengi mürekkebin yanı sıra, bazen renkli boyaların kullanıldığı da görülür.

Emevi ve Abbasi Dönemleri, İslamiyetin genişleyip yayıldığı, İslam sanatının ise yavaş yavaş karakterini bulmaya çalıştığı bir dönemdir.

Kûfi yazı, 10. yüzyıldan itibaren Kuzey Afrika ve Endülüs ile İran ve onun doğusunda bir süre daha kitap yazısı olarak kullanılacak, ancak zaman içinde yerini, Bağdat şehrinde şekillendirilen yeni yazı türlerine bırakacaktır. Bununla beraber çok zarif olan doğu kûfisi, kitap bölüm başlıklarında, kitabelerde ve değişik malzeme üzerinde dekoratif amaçla kullanımını sürdürecektir.

12. ve 13. yüzyıl başlarında Büyük Selçuklular ve Atabegler devrinde yazılan Kur'anların süslemelerinde parlak ve çarpıcı süsleme özellikleri, Türklerin doğudan gelirken getirdikleri süsleme, renk ve sanat anlayışları farklılığından oluşmuş ve döneme damgasını vurmuştur.

Emevilerle İspanya'ya kadar gelen İslamiyet ve onun ürünleri, bu bölgelerin Hıristiyanlar tarafından alındığı 1492 tarihine kadar eşsiz sentezler ortaya koyarak devam etmiştir. Kuzey Afrika'da ise Erken Dönem İslam Sanatı'nın izleri pek çok alanda olduğu gibi kitap sanatında da 16. yüzyıla kadar başarı ile sürmüştür.

Mısır'da 13-15. yüzyıllar arasında hüküm süren Memlûklular ile İslam sanatında bir Rönesans yaşanmıştır. Memlûk sultanlarının hazineleri için hazırlanan eserlerde bu yüzyıllara kadar üretilen bütün sanat ürünleri Mısırlı sanatçılar tarafından yeni bir sentezden geçirilmiş ve sonuçta 1320 yılından sonra abidevi boyutlarda, olağanüstü tezhipli, muhakkâk hattın en güzeli ile yazılmış Kur'anlar üretilmiştir.

TAŞ KİTABE
7. yüzyıl sonu
8. yüzyıl başı
40x30 cm.
Env. Nu.: 2511

Sol üst tarafı kırık ve eksiktir. Üzerinde kûfi hatla yedi satırlık yazı mevcuttur. Emevi Halifesi Abdülmelik Bin Mervan (685-705) zamanına ait bir mesafe taşıdır. Eser, Kudüs'ten Çinili Köşk'e, 1941 tarihinde de müzeye getirilmiştir.

MESCİT KİTABESİ
H. 155-M. 772
47x45 cm.
Env. Nu.: 2512

Kare bir mermer üzerine 11 satır kûfi hatla yazılmış kitabedir. Kitabenin etrafındaki bordürde spiral sarmaşıklar içinde palmet, nar ve asma motifleri yer almaktadır. Eser, Kudüs'ten Çinili Köşk'e ve 1941 tarihinde de müzeye getirilmiştir.

شاكرا
عليما

ABBASÎ DÖNEMİ 754-1258

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) vefatından (632) sonra, İslam dünyasını Hulefa-yı Raşidin denilen dört halife ve ardından da Emeviler (661-750) yönetti. Emeviler, Hz. Ali'nin öldürülmesiyle yönetimi ele geçirmişlerdi. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) amcası Abbas Bin Abdülmuttalip'in soyundan gelen Abbasiler, Emevi yönetimine karşı ayaklanarak 750'de halifeliği ve iktidarı ele geçirdiler. Bu tarihten başlayarak Abbasiler 1258'e kadar İslam dünyasının büyük bölümüne egemen oldular.

İlk Abbasi halifesi Ebu'l-Abbas'tı. 754'te oğlu Mansur, onun yerine geçti. Bu iki halife döneminde orduda Türk ve İran kökenliler önemli görevler üstlendiler. Mansur, 762'de Bağdat şehrini kurdurarak başkenti Şam'dan buraya taşıdı. Abbasi Devleti, Mansur'un torunu Harun Reşid Dönemi'nde en geniş sınırlarına ulaştı.

Harun Reşid'in oğulları Emin (809-813), Memun (813-833) ve Mu'tasım (833-842) babalarının politikalarını sürdürdüler. Annesi Türk olan Mu'tasım, Türklerden özel bir askerî güç kurmuştur, Türk unsurları, yönetimde önemli görevlere getirmiştir. Daha sonra bu askerî gücün Bağdat'taki varlığı bazı huzursuzluklara neden olduğundan Samarra adıyla yeni bir şehir kurdurarak devlet merkezini oraya taşıdı. 838 yılında Bizans üzerine bir sefer düzenleyen Mu'tasım, sınırları İznik şehrinin yakınlarına kadar genişletmiştir.

Yerine geçen oğlu Vâsık Dönemi'nde Türk emirleri askerî işlerin yanı sıra yönetimde de etkili oldular. Vâsık'ın ölümünden sonra Abbasi Devleti parçalanma sürecine girdi. Abbasi toprakları üzerinde Samaniler, Karahanlılar, Fatımîler, Tolunoğulları ve Hamdaniler gibi bağımsız devletler kuruldu.

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) amcası Abbas bin Abdülmuttalip'in soyundan gelen Abbasiler, Emevi yönetimine karşı ayaklanarak 750'de halifeliği ve iktidarı ele geçirdiler. Bu tarihten başlayarak Abbasiler 1258'e kadar İslam dünyasının büyük bölümüne egemen oldular.

İran'da hüküm süren Büveyhiler, 945'te Bağdat'a egemen oldular. Bundan sonra Abbasi halifeleri Büveyhilerin izniyle başta kalabildiler. Halife Kâim'in (1031-1075) çağrısı üzerine Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarı Tuğrul, 1031 yılında Büveyhileri Bağdat'tan çıkardı ve Abbasilere yeniden saygınlık kazandırdı.

Ne var ki Abbasiler eski askerî güçlerine ulaşamadılar ve Mustazhir Dönemi'ndeki Haçlı Seferleri karşısında başarılı olamadılar. Büyük Selçuklu Devleti'nin parçalanmasıyla birlikte Abbasiler gücünü yeniden yitirdi. Cengiz Han'ın torunu Hulagu'nun yönetimindeki İlhanlılar 1258'de Bağdat'ı yakıp yıktılar, Halife Mu'stasım'ı ve yakaladıkları hanedan üyelerini öldürdüler. Böylece 508 yıllık Abbasi Devleti son buldu.

KAPAKLI MERMER KÂSE
Samarra 9. yüzyıl
Yük: 17 cm.
Çap: 21,5 cm.
Env. No: 2444

Kapaklı olup, şişkin gövdeli ve akak kaidelidir. Kapak ve gövdesindeki bezemeler kabartma tekniği ile yapılmıştır. Gövde çevresindeki dört adet madalyonun içinde sekiz yapraklı rozetler yer almaktadır. Madalyonlar arasındaki boşluklar bitki motifleriyle bezenmiştir. Gövdenin ağza yakın kısmında 8'lere benzeyen çepeçevre bordür yer almaktadır. Kapağının üstünde büyük bir çiçek rozeti ve yaprakları arasında da hilal motifleri bulunmaktadır. Çinili Köşkten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

İslam dininin sanata getirdiği en büyük yenilik cami mimarisidir. Kiliselerin aksine camilerde enine mekân tercih edilmiştir. Plan formunun ihtiyaçtan doğması gibi, mihrap, minber, minare türünden mimari ögeler de zamanla ihtiyaçtan doğmuşlardır.

Abbasilerden önceki İslam şehirciliği konusundaki bilgiler çok kısıtlıdır. Bu konuda bilinen ilk örnek, 762-765 yıllarında Abbasi halifesi Mansur'un kurdurduğu Bağdad şehridir. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre ilk Bağdad şehri daire planlıydı ve iç içe iki sur duvarı ve dıştan bir hendekle çevrelenmişti. Şehrin dört kapısına, bulundukları yöndeki komşu şehirlerin adı verilmişti. Haç planlı saray ve yanındaki cami şehrin merkezinde yer alıyordu. 766 yılında yapılan Bağdad Ulu Cami kerpiç duvarlı, ahşap sütunlu ve düz damlı basit bir yapıydı. Halife Harun Reşid, 808'de yapıyı planını değiştirtmeden tuğla duvarlı olarak yeniden yaptırmıştır.

Samarra

Abbasi devrinin önemli merkezlerinden olan Samarra, Dicle'nin batı kıyısında ve Bağdat'ın yaklaşık 90 km. kuzeyinde yer almaktadır.

Şehir, Harun Reşid'in oğlu al-Mu'tasım tarafından 836'da kurulmuştur. Abbasi Halifeleri'nin saraylarında nüfuzlu kişilerin çoğunluğunu Türk subaylar teşkil etmekteydi. Abbasi Halifeleri'nden Memun ve Mu'tasım'ın annelerinin Türk olması, ordu yönetiminin Türklere verilmesinin arkasındaki en büyük sebeptir. Fergan bölgesindeki Türk gençlerini Bağdat'a çağırarak onlardan bir hassa ordusu kurduran al-Mu'tasım halifeliğe geçtiğinde bu ordunun sayısı 70 bin kişiyi bulmuştu.

Al-Mu'tasım, yerli halk ile askerler arasında baş gösteren sürtüşmeyi önlemek amacıyla, Bağdat'ın 90 km. kuzeyinde Samarra şehrini kurarak büyük ordusu ile beraber oraya yerleşmiştir. (836) Halife al-Mu'tasım'ın emri ile saray erkânı ve kumandanların da, kendi adları ile anılan saraylarını yaptırarak katıldığı yapı faaliyeti ile Samarra, kısa zamanda gelişmiştir.

Samarra'nın en parlak dönemi Halife al-Mutavakkil zamanına rastlar. (847-861) Halife al-Mutavakkil, şehrin kuzey yönünde yeni saraylar ve büyük evler inşa etti. Elmütevekkiliye adını taşıyan bu mahalle ile Samarra, Dicle kıyılarında iki kilometre genişliğinde ve 33 km. uzunluğunda büyük bir şehir oldu ve 883 yılına kadar halifeliğin merkezi olarak kalan bu yer, bir Türk şehri halini aldı.

Bugün ayakta kalan en önemli mimari eserler, al-Mutavakkil Camii, Hilafet Sarayı, Balkuvara, Kasr al-Aşik, Kubbet al-Sulaybiya ve Cevzak Saraylarıdır.

MERMER SÜTUN BAŞLIĞI
9-10. yüzyıl
33x31x33 cm.
Env. No: 2526

Gövdesi volütlü kıvrımlarla son bulan stilize lotus ve palmetlerin yer aldığı bitki kompozisyonuyla bezelidir. Sütun başlığının bir yüzeyinde kazıma tekniği ile İbranice yazılmış bir kitabe bulunmaktadır. "Kutsal üçlü adına bu sütunları diktiler" anlamındaki kitabe, sütun başlığının devşirme bir malzeme olduğu ve 1905-1908 tarihlerinde Samarra'da yapılan kazı sonucunda ortaya çıkan sütun başlığının daha önceki bir dönemde dini bir yapıda kullanıldığını göstermektedir. Eser müzeye 1917 tarihinde getirilmiştir.

Sarayların ve hususi evlerin duvar ve kapıları, ahşap, mermer ve alçı levhalar ile kaplanmıştır.

Samarra kazısı, 8 Ocak 1911'den 17 Haziran 1913'e kadar Frederich Sarre'nin organizasyonu ve Ernest Herzfeld'in idaresi altında devam etmiştir. Burada elde edilen buluntular Berlin ve İstanbul müzeleri arasında paylaşılmıştır. Bir kısım buluntu da İstanbul'a sevkedilmek üzere yüz sandığa yerleştirilmiş fakat Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine, bunlar İstanbul'a yollanmayarak yerinde bırakılmıştır. Harp içerisinde İngilizler Bağdat'a girince bu eserlerin büyük bir bölümü Londra'ya götürülmüştür. Bugün bu malzemelerin bir bölümü Londra Victoria and Albert, Paris Louvre, Kopenhag, New York Metropolitan, Boston Fine Arts ve Ohio Cleveland Müzeleri'nde bulunmaktadır.

Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bu döneme ait özellikle Samarra kazısından gelen çok sayıda eser bulunmaktadır.

MERMER TEZYİNAT
PARÇASI
9. yüzyıl
83x36 cm.
Env. No: 2434

Samarra'da saray evlerin dekorunda kullanılan beyaz mermerden yapılma bir duvar pervaz parçasıdır. Üzerinde stilize bir palmet motifi ve kenar bordüründe ise düzenli sıralanmış inci dizisi şeklinde yuvarlak tanelerden oluşmuş salif yer almaktadır. Eser, eğri kesim tekniği ile yapılmıştır. Samarra'da saray ve evlerin duvar kaplamalarında görülen bu teknik, mermer ve ahşapta sıkça kullanılmıştır. Eğri kesim tekniği, ilk olarak Orta Asya Türk sanatında görülmüştür. Türklerle birlikte bu bölgeye gelen teknik, 9. yüzyıldan itibaren Abbasi sanatına girerek kullanılmaya başlamıştır. Eser, Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

Duvar Resmi Parçası

Samarra'da bulunan Cevzak Sarayı'nın süslemesinde kullanılan bir duvar resmidir. Krem rengi zemin üzerine profilden siyah boya ile yapılmış insan portresidir. Genel kompozisyonu bilinmeyen sahnede sadece insan yüzü görünmektedir. Oldukça realist olarak resmedilen portrede özellikle göze sürülen sürme dikkat çekmektedir. Müzeye, kazı sonrasında depolandığı Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde getirilmiştir.

DUVAR RESMI PARÇASI
9. yüzyıl
24x17 cm.
Env. Nu.: 2343

Kur'an-ı Kerim Cüzü

Kahverengi mürekkep ve kûfi hat ile ceylan derisi üzerine yazılmıştır. Kur'an-ı Kerîm'in 17.cüzü olan eser, Enbiya Suresi'nin 3. ayeti ile başlar, Hac Suresi'nin 77. ayetiyle son bulur. Sayfalar yatay dikdörtgen, cetvelsiz ve dokuz satırdır. Toplam 35 sayfadır. Erken İslam Dönemi Kur'anları'nın en önemli özelliklerinden biri de pek çok kişi tarafından aynı anda okunması için cüzler halinde yazılmış olmasıdır. Kur'an-ı Kerîm cüzü tam sayfayı kaplayan altın yaldız ile kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı levha tezhip ile başlar. Cüz içindeki Hac Suresi'nin adı ve içindeki ayet sayısı siyahla konturlu altın yaldız ve kûfi hatla yazılarak belirtilmiştir.

İçlerinde bu cüz'ün de bulunduğu otuz cüzün Şam Camii'ne H. 298 (M. 911) tarihinde vakfedildiği açıklanmıştır. Erken İslam Dönemi Kur'anlarında tarih atma ve hattat isminin yazılması henüz bir gelenek olarak yerleşmemiştir.

Eser müzeye 1. Mahmud'un Ayasofya Camii içinde kurduğu 1. Mahmud Kütüphanesi'nden 1914 yılında getirilmiştir.

KUR'AN-I KERİM CÜZÜ
Suriye,
10. yüzyıl başı
22x33,5 cm.
Env. Nu.: 556

Kur'an-ı Kerim Cüzü

Siyah mürekkep ile abadi, az aharlı, saman rengi kâğıt üzerine yazılmıştır. Cüz, doğu kûfisi ile yazılmış, bir Kur'an'ın 5. cüzüdür. Nisa suresinin 24-147 ayetlerini içerir. Sayfaları cetvelsiz ve beş satır, yaprak adedi ise toplam 91'dir. Ayetler, çiçek şeklinde rozetlerle birbirinden ayrılmıştır. Her on ayet sonu çintemani motifler ile ayrılmıştır. Çintemani motifi ile belirtilmiş olan ayetler, sayfa kenarına konan rozet içine yazı ile de yazılmıştır.

Cüz'ün baş kısmında geometrik tezhip içinde kûfi hatla yazılmış Allah sözcükleri bulunmaktadır. 11. yüzyılda Büyük Selçuklu Dönemi'nde Irak'ta doğu kûfisi ile yazılmış olan Kur'an-ı Kerîm Cüzü, Hacı Yusuf bin İbrahim bin Şaban tarafından Musul'da bir mescide vakfedilmiştir.

Eser, müzeye 1914 yılında Ayasofya, Sultan 1. Mahmud Kütüphanesi'nden getirilmiştir. Cüz'de, Kanuni Sultan Süleyman mührü ile 1. Mahmud'un kendi kütüphanesine vakfedildiğini belirten vakıf mührü vardır.

KUR'AN-I KERİM CÜZÜ
Irak, (Musul)
11. yüzyıl
19,2x14 cm.
Env. Nu.: 555

FATIMÎ DÖNEMİ

909-1171

İslam dünyasında Hz. Ali ile Muaviye arasında yapılan "Sıffîn Savaşı" sonunda, ilk bölünme meydana gelmişti. Müslümanlar Sünni, Şiî ve Haricî adıyla üçe ayrılmışlardı. Bunlardan, Şiîliğin bir kolu olan İsmailîler, Abbasîler Dönemi'nde güçlendiler. Çeşitli İslam ülkelerinde yoğun bir propaganda başlatan İsmailîler, bu alanda, en çok Kuzey Afrika'da başarı sağladılar.

İsmailî mezhebinin o zamanki lideri olan Ubeydullah, 909 yılında Tunus'taki Ağlebiler Devleti'ni yıkarak Fatımî Devleti'ni kurmuştur.

Kendilerini Hz. Ali soyuna bağlayan Fatımîler, devletlerine de Hz, Ali'nin hanımı ve aynı zamanda Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kızı olan Hz. Fâtıma'dan dolayı bu ismi vermişlerdir.

Fatımîler Mısır'ı almak için hayli uğraşmışlardır. Halife El-Muiz zamanında ordu komutanı olan Cevher, ancak 969 yılında Fustat'a girmeyi başarmıştır. Mısır'daki Türk İhşidoğulları Devleti'ne son verilerek, Mısır'da 200 yıl sürecek Fatımî Dönemi böylece başlatılmıştır.

Fatımîler, Abbasî halifesini tanımadıklarından hutbeyi kendi halifeleri adına okutmuşlardır. Mısır'da yerleşen Fatımîler, Mekke ve Medine şehirlerinin yer aldığı Hicaz'ı topraklarına katmışlardır. Yafa, Şam ve Trablus'u da ele geçirerek Suriye'ye de hâkim olmuşlardır. (988)

Fatımîler, İslam sanatına bir yandan Kuzey Afrika diğer yandan İran sanat anlayışının girmesine hizmet ettiler. En ünlü Fatımî eserlerinden birisi Kahire'deki El-Ezher Camii'dir. Bu camide İran sanatının etkileri belirgindir. Kahire surları da günümüze kadar ulaşan Fatımî eserlerinden biridir.

Şiîliğin bir kolu olan İsmailîler, 909 yılında Tunus'taki Ağlebiler Devleti'ni yıkarak Fatımi Devleti'ni kurmuştur. Kendilerini Hz. Ali soyuna bağlayan Fatımiler, devletlerine de Hz. Ali'nin hanımı ve aynı zamanda Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kızı olan Hz. Fâtıma'dan dolayı bu ismi vermişlerdir.

Mimaride ana malzeme olarak taş kullanıldı. Ezher, Hâkim, Akmar ve Cuyûşi camileri yaptırıldı. Bâb-en Nasr, Bâb-el Futûh ve Bâb Zuvayla kapıları da Fatımî mimarisinin diğer örneklerini teşkil eder.

Fatımî sanatı, İslam sanatı içinde özel bir yere sahiptir. Yapıların dış yüzeylerini nişlerle süslemişlerdir. Mimaride çini kullanımı ileri bir düzeydedir. Fatımî camilerinde görülen kırık kemerler Batı'dan da etkilenildiğini gösterir.

Fatımîler, eğitim ve öğretime de önem verirlerdi. Fatımî halifesi El-Hâkim Kahire'de Dârül-hikme adıyla bir medrese yaptırdı. Bu medresede okuma salonları, kütüphaneler ve çok sayıda ders çalışma odaları mevcuttu. Bütün bilimlerin okutulduğu bu medresede, birçok bilim adamı çalışıyordu. Ünlü El-Ezher Üniversitesi de bu dönemde kuruldu. Fatimîler, Kahire'de bir de rasathane kurmuşlardı.

Fatımîlerden günümüze ulaşan eserler, başta Kur'an-ı Kerîmler, taş kitabeler, seramik, fildişi ve benzeri süs eşyalarıdır.

Kur'an-ı Kerim

İki cilt olarak hazırlanmıştır. Birinci cilt, 1-18. Sureleri, ikinci cilt ise 19-114. sureleri içermektedir. Kalın aharlı kâğıt üzerine siyahla tahrirli altın yaldız hat ile yazılmıştır.

Sayfalar cetvelsiz ve 9 satırdır.

Sure başları bitki motifleriyle süslü zemin üzerine kûfi hat ile yazılmıştır. Surelerin hangi şehirlerde indiği, üzeri taçlı dikdörtgen biçimli tezhipli bir çerçeve içine yazılmıştır.

KUR'AN-I KERİM
Fatımi Dönemi, Suriye,
419 (1028) Hattat Hüseyin
bin Abdullah tarafından
yazılmıştır. 34x22,5 cm
Env. Nu.: 431 A-B

Kur'an-ı Kerîm, Fatımî halifesi olan Mustansır Billah için hazırlanmış, daha sonra Şii mezhebine giren ve Yemen'de hüküm süren Süleyhi Hanedanı'nın kurucusu Dai Ali ibn Muhammed ibn Ali es-Süleyhi'ye hediye olarak gönderilmiştir.

Kur'an-ı Kerîm, Bursa Murad Hüdavendigar Türbesi'nden 1914 yılında müzeye getirilmiştir.

BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİ 1040-1157

Hanedanın atası olan Selçuk Bey tarafından temeli atılan bu devlet, Bağdat'ı kendine başkent yaparak Abbasi halifesinin koruyucusu konumuna erişti. 1092 yılında Selçuklu hükümdarı Melikşah'ın ölümünden sonra bölünmeye uğradı. Selçuklular tarafından kurulan diğer devletler Kirman Selçuklu Devleti, Irak Selçuklu Devleti, Suriye Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devleti'dir. 1038-1157 arasında hüküm süren Büyük Selçuklular, en güçlü oldukları dönemde Harezm, Horasan, İran, Irak, Suriye, Arap Yarımadası ve Doğu Anadolu'ya egemen olmuş bir Türk devletidir. Kapladıkları alan, doğuda Balkaş ve Issık Gölleri, Tarım Havzası; batıda Ege ve Akdeniz sahilleri; kuzeyde Aral Gölü, Hazar Denizi, Kafkasya, Karadeniz; güneyde Arabistan dâhil Umman Denizi'ne kadar ulaşıyordu. (10.000.000 km²)

Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu Selçuk Bey, Hazar İmparatorluğu'nda subaşı (ordu komutanı) görevinde idi. Bu göçebe topluluk savaşlarda Karahanlılara ve Samanilere asker vererek karşılığında geniş otlaklar elde etti.

Alp Arslan Dönemi'nde, Nizamülmülk, İslam geleneği uyarınca vezir unvanı aldı ve devlet yönetiminde köklü değişiklikler yaptı. Büyük Selçuklu Devleti'nde öğrencilerin, yolcuların ve yoksul halkın doyurulduğu sosyal yardım kurumu olan imarethaneler vardı. Devletin yönetici-memur kadroları, Nizamülmülk'ün kuruluşuna öncülük ettiği Nizamiye medreselerinde yetiştiriliyordu.

Nizamiye medreselerinin ilki 1067'de Bağdat'ta açıldı. Daha sonra Isfahan, Rey, Merv (Selçukluların başkenti), Belh, Herat, Basra, Musul gibi şehirlerde yeni Nizamiye medreseleri kuruldu. Medrese sisteminde programlı ve belli bir yönteme dayanan eğitim ilk kez bu medreselerde verildi. Medreselerde din konularının yanı sıra matematik, felsefe, dil ve edebiyat gibi dersler de okutuluyordu ve medreselerde zengin kitaplıklar

KANDİL
Suriye, 1090 tarihli
Yük: 33 cm.
Ağız çapı: 29 cm
Kaide çapı: 12,5 cm
Env. Nu.: 192

Pirinçten dövme tekniği ile yapılmıştır. Geniş ağızlı, yüksek boyunlu, yuvarlak gövdeli ve alçak kaidelidir. Kandil, delik işi tekniği ile geometrik desenlerle süslenmiştir. Gövdesinde altı köşeli yıldız altıgen ve geometrik süslemeler vardır. Boyun kısmını dolanan bir küfi kitabe frizi ve altı köşeli yıldız ve bitki motifleri bulunmaktadır. Eser müzeye Sarı Emeviye Camii'nden 30 Ocak 1911 tarihinde getirilmiştir.

TUNÇ BUHURDAN TEPSİ
İran, 12. yüzyıl
Yük: 8,5 cm.
Üst çap: 21 cm.
Env. No: 2557

Döküm olan tepsi, kazıma tekniği ile dekorlanmıştır. Ağız kenarı geniş ve dışa dönüktür. Oldukça kısa olan gövde üzerinde, yoğun kullanımı nedeniyle kısmen silinmiş dekor izleri mevcuttur. Tepsi, ayaklıdır. Aslan figürlü ayakların tepsi ile birleştiği kısımda madalyonlar ve ara bölmelerinde insan başlı kûfi kitabeler ve bitki motifleri bulunmaktadır. Eser, 1941 tarihinde satın alınma yolu ile müzeye kazandırılmıştır.

vardı. Medreselerin dışında da ülkenin çeşitli yerlerinde kurulmuş kitaplıklar bulunuyordu. Melikşah Dönemi'nde önce Isfahan'da, sonra Bağdat'ta birer gözlemevi kuruldu. Büyük Selçuklular Arapçayı din ve bilim dili, Farsçayı edebiyat ve devlet dili, Türkçeyi ise saray ve orduda günlük konuşma dili olarak kullanıyorlardı.

PİRİNÇ KUTU
İran, 12-13. yüzyıl
Yük: 13 cm.
Env. No: 1327

Kutu, döküm tekniği ile pirinçten yapılmıştır. Dikdörtgen şeklinde ve dört ayaklıdır. Ayaklar, boğa ayağı şeklindedir. Kutunun kapağında ve gövde yüzeyinde yan yana sıralı elif harfleri ile doldurulmuş kartuşlar yer almaktadır. Dört yüzeyinde ortada büyük bir madalyon çevresinde dört gamalı haç ve allı üşlü gamalı haçlar arasında elif harflerinden oluşan birer kartuş bulunmaktadır. Kapak kısmının yine her yüzeyinde yazı ve onları kesen birer gamalı haç motifi vardır. Yüzeydeki büyük madalyon, gamalı haç ve yazılar gümüş savatlıdır. Eser, 1941 tarihinde Çinili Köşk'ten müzeye getirilmiştir.

SERAMİK SÜRAHİ
13. yüzyıl
Yük: 26 cm.
Kaide çapı: 8 cm.
Env. No: 3704

Sürahi, şeffaf firuze sırlıdır. Ağız kısmı hayvan başı şeklindedir. Boyun ince ve uzun, gövde küre şeklindedir.

SERAMİK SÜVARİ FİGÜRÜ
12-13. yüzyıl
23x20 cm
Env. Nu.: 4283

Süvari, dikdörtgen kaide üzerinde atının dizginlerini tutar biçimde tasvir edilmiştir. Firuze renkli ve şeffaf sırlı olup frit hamurundan yapılmıştır. Oldukça soyut yapılan eserde süvari veya atın detayları hakkında herhangi bir fikir edinmek mümkün olmamaktadır. Eserin geliş yeri kesin olarak belli değildir. Ancak Rakka Eserleri ile büyük benzerlik sağladığından, muhtemelen Rakka'dan çıkarılmıştır. Müzeye 1995 yılında satın alma yolu ile kazandırılmıştır.

Büyük Selçuklular, var olan şehirleri bayındır hale getirirken yeni şehirler de kurdular. Ülkenin pek çok yerinde yeni kurumlar ve yapılar inşa ettiler. Bunlar cami, medrese, kervansaray, hastane, köprü, çeşme, imaret, han, hamam, türbe ve kümbet gibi yapılardı. Müze koleksiyonunda bu döneme ait çok sayıda eser bulunmaktadır.

Rakka

Suriye sınırları içerisinde, Halep'in doğusunda ve Fırat Nehri kıyısına yakın bir yerde yer alan Rakka, Yakın Doğu'daki merkezlerin en eskilerindendir.

Büyük İskender tarafından kurulmuş, Nicephori um Gallienus'a (ölümü İ.S. 268) izafeten Callinicum; 2. Leo'ya (ölümü İ.S. 473) izafeten Leantapolis adlarını almıştır.

Araplar tarafından 639'da alındıktan sonra, ismi şehrin doğu tarafında bulunan bataklıktan dolayı, batak çamur anlamına gelen Rakka'ya çevrilmiştir.

Harun al-Reşit'in 796 yılında başkentini Rakka'ya taşıması ile şehir hızlı bir şekilde gelişmiştir. Bağdat örnek alınarak inşa edilen şehirde, cami, saray, kule ve çevresindeki yüksek kerpiç sur gibi önemli mimari yapılar yer almıştır. Ancak 1321'de yıkılan şehir bir daha eski haline gelememiştir.

Osmanlı Dönemi'nde 19. yüzyıl sonlarında Rakka'ya yerleştirilen göçmenlerin gizlice harabeleri kazarak buldukları eserleri satmaları önlenememiştir. Bunun üzerine, Rakka'da bir kazı yapılması kararı alınmıştır. Kararı müteakip Osman Hamdi Bey, bu kazıyı yapmak için Makridi Bey'i görevlendirmiş ve Makridi Bey, 1905'te kazı yapmak üzere Rakka'ya gitmiştir.

Makridi'nin Rakka'daki kazısı yaklaşık üç ay sürmüş ve burada başarılı bir kazı çalışması yapılarak çok sayıda eser meydana çıkarılmıştır. Bunlar arasında bulunan üzerleri mavi, yeşil sırlı ve frit hamurundan yapılmış tabak-çanak, tabure, cam ve seramikler, çok sayıda hayvan figürü ve vazo gibi eserler önce Çinili Köşk'e daha sonra 1941 yılında Evkaf-ı İslamiye Müzesi'ne nakledilmiştir. Bugün Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde teşhir edilen bu eserler, önemli bir Rakka koleksiyonunu oluşturmaktadır.

SERAMİK VAZO
Suriye-Rakka, 13. yüzyıl
Yükseklik: 54 cm.
Gövde çap: 35 cm.
Env. No: 1582

Seramik vazo, ince kısa boyunlu, geniş gövdeli ve lacivert sırları yer yer dökülmüştür. Bütün gövde uzunlamasına allıgen desenlidir. Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

ZENGÎ DÖNEMİ 1127-1250

Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın Halep Valisi Aksungur'un (öl. 1094) oğlu İmadüddin Zengi, Irak Selçuklu Hükümdarı Mugisüddin Mahmud tarafından Musul Valisi yapıldı. (1127)

Zengi, Cizre Kalesi'ni Nusaybin'i Sincan ve Harran'ı aştıktan sonra, Haçlılara karşı savunduğu Halep'i de kendisine bağlayarak Kuzey Irak'tan Akdeniz'e kadar uzanan bir devlet kurdu. (1128-1146)

Zengi Atabegleri'nin en önemli şahsiyeti şüphesiz Nureddin Mahmud bin Zengi'dir. Önemli imar faaliyetlerinde bulunarak çok sayıda eğitim ve sosyal kurumlar tesis etmiştir. Halep, Şam, Hama, Humus, Baalbek, Menbie, Musul ve diğer şehirlerde büyük medreseler, camiiler, imaretler, kervansaraylar, hastane ve darü'l-hadisler yaptırıp, masraflarının karşılanması, tamiratı ve yaşatılması için büyük vakıflar bırakmıştır. Şam'da yaptırdığı hastane, devrin en meşhur mütehassıs doktorlarının hizmet verdiği bir sağlık kurumu idi. Hadis Üniversitesi mahiyetindeki ilk darü'l-hadisi de kendisi kurmuş ve pek çok kitap vakfetmiştir. Rasathane kurdurarak, güneş saati yaptırdı. Mezarı, yaptırdığı Nuriye Medresesi içindedir. Müze koleksiyonunda, bu döneme ait çok sayıda önemli eser bulunmaktadır.

Musul valisi İmadüddin Zengi, Halep'i de alarak Kuzey Irak'tan Akdeniz'e kadar uzanan bir devlet kurdu. Zengi, Katoliklerden memnun olmayan Ermenilerin de desteğiyle Esarib kalesine saldırarak Kudüs kralını büyük bir yenilgiye uğratıp Urfa'yı ele geçirdi.

Kur'an-ı Kerim
(Env. No: 507)

KUR'AN I KERİM
Bağdat, H. 685
M. 1286 tarihli
28x22 cm.
Env. No: 507

Siyah mürekkep ve harekeli nesih hat ile kalın aharlı kâğıt üzerine yazılmıştır. Eserin sayfaları cetvelli ve 15 satır olup 247 yapraklıdır. Cildi daha sonraki bir dönemde yapılmıştır. Eser, pek çok hattat tarafından taklit edilen ve sultanların hattatı olarak tanınan Yakut el-Musta'simi'nin yazdığı en güzel örneklerden biridir.

Sultan II. Mahmud tarafından I. Abdülhamid'in medfun olduğu Hamidiye Türbesi'ne vakfedilen eser 1914 yılında müzeye getirilmiştir.

TUNÇ AYNA
Selçuklu Atabeglerinden
Zengi Dönemi
Mezopotamya
13. yüzyıl
çap: 7,5 cm.
Env. No: 2976

Döküm tekniği ile yapılmıştır. Sap kısmı eksiktir. Yüzeyinde geometrik motifler kaplı zemin üzerine taçlı insan başı tasvirleri, kabartma olarak beş yuvarlak madalyonla süslenmiştir. Madalyon içinde yer alan insan yüzleri tipik Selçuklu betimlemelerine benzemektedir. Gözler çekik, yanaklar şişkin ve ağızlar küçük olarak tasvir edilmiştir. Eser, Topkapı Sarayı Müzesi'nden 1964 yılında müzeye getirilmiştir.

PİRİNÇ İBRİK
Selçuklu Atabeglerinden
Zengi Dönemi
Mezopotamya
Yük: 39 cm.
Alt çapı: 16,5 cm.
Env. No: 217

Dövme tekniği ile yapılmıştır. Gümüş ve bakır kullanılarak kakma tekniği ile bitki motifleri ve kitabe figürleriyle bezenmiştir. Yuvarlak gövdeli ve silindirik boyunludur. Tek kulplu ve omuzdan çıkan ince uzun emziklidir. İbriğin omuz ve emziğinin üzerinde bereket kitabeleri bulunmaktadır. Boyun kısmında yer alan frizde ise; ibriğin Musullu usta Abdülkerim İbn el-Türabi'nin Kalfası İlyas tarafından 1229 yılında yapıldığı yazılıdır. İbrik, Gelibolu Süleyman Paşa Türbesi'nden 11 Aralık 1911 tarihinde müzeye getirilmiştir.

EYYUBÎ DÖNEMİ 1171-1246

Eyyubiler, Suriye, el-Cezire, Mısır ve Yemen'de hüküm süren bir hanedandır. Adını Selahaddin-i Eyyubi'nin babası Eyyub bin Şadi'den almıştır. Devletin asıl kurucusu Selahaddin Eyyubi'dir.

Selahaddin Eyyubi, 4 Mart 1193'te Şam'da vefat ettiği zaman Mısır, Libya, Hicaz, Yemen, Filistin, Şam, Malatya-Ahlat, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Irak'ta adına hutbe okunuyordu.

Selahaddin Eyyubi, tarihte Haçlı Orduları ile yapılan savaşta ve özellikle semavi dinler için oldukça önemli olan Kudüs'teki savaşlarda katliam beklentisi olan gayrimüslimlere gösterdiği hoşgörü ile büyük takdir kazanır ve İslam dünyasında bir efsane haline gelir. Ölümünden sonra devlet, hanedan üyeleri tarafından paylaşılır. (1193) Mısır'daki asıl kol, ordu komutanlarından Aybeg tarafından yıkılır ve yerine Memlûk Devleti kurulur. (1250) Hama kolu ise 1348'e kadar varlığını devam ettirir.

Eyyubi mimarisi, Büyük Selçuklu ve Zengi geleneğinin bir devamı niteliğinde dini, askerî ve özellikle eğitim amaçlı cami, medrese, kale ve türbe gibi yapı örnekleri ile şekillenmiştir. Mimari dışında, maden ve ahşap örneklerinde Zengi ve yerel özelliklerin etkisi kendini göstermektedir.

Müze koleksiyonunda, bu döneme ait sırlı ve boyalı çok sayıda kâse, üzeri kûfi hatla yazılmış ahşap sütunlar bulunmaktadır.

Eyyubi hanedanının asıl kurucusu Selahaddin Eyyubi, Haçlılarla uzun süren mücadeleler yaptı. 1187 yılında Hittin savaşında Haçlıları yenilgiye uğratarak Kudüs'ü aldı. 1189'da üçüncü Haçlı seferinde, İngiliz, Fransız ve Alman orduları ile şiddetli savaşlar yaptı.

Seramik Kase (Env. No: 1585)

Yüksek kaideli ve geniş ağızlıdır. Koyu kahverengi ve bej bitki motifleriyle bezelidir. Orta kısmında kobalt mavisi sülüs hatlı bir dua bulunmaktadır. Dış yüzeyi bej zemin üzerine kahverengi spirallerle bezenmiştir. Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

SERAMİK KÂSE
Eyyubi Dönemi
Suriye, 13. yüzyıl
Yukseklik: 13 cm.
Ağız çapı: 27 cm.
Env. No: 1585

Seramik Meyvelik (Env. No: 1557)

Beyaz renk hamurlu ve şeffaf sırlıdır. Konik bir kaide üzerinde, alt kısımları kulplu olan yedi kâseden ibarettir. Kâselerin biri ortada, diğerleri de onun etrafında olup yükseklik 16 cm.'dir Kâse, perdahlı ve bitki motiflidir. Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

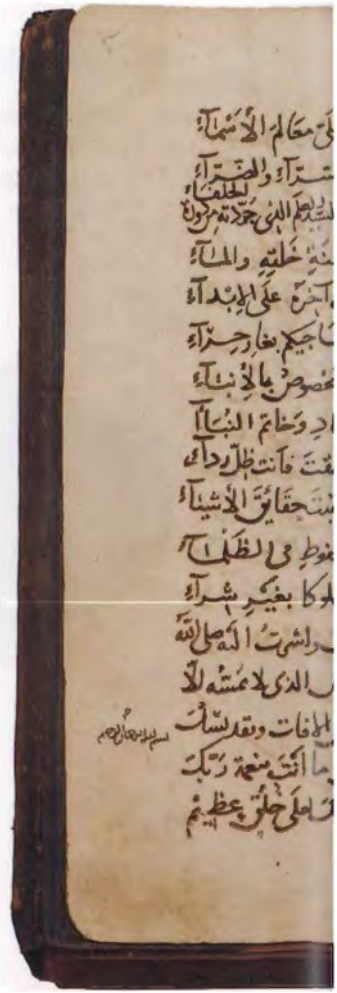

SERAMIK MEYVELİK
Eyyubi Dönemi
Suriye, 13 yüzyıl
Yükseklik: 16 cm.
Ağız çapı: 27 cm.
Env. No: 1557

El - Fütûhâtü'l-Mekkiyye
(Envanter No: 1845 - 1881)

Muhyiddin İbnü'l-Arabi'nin (Ö.638/1240) bizzat kendi eliyle yazdığı ve tasavvufi görüşlerini en geniş boyutu ile açıkladığı bir eserdir. Ölümünden 2 yıl önce 24 Rebiülevvel 636 (4 Kasım 1238) tarihinde bitirdiği bu nüshada en mütekamil fikirleri yer almıştır. Müellif, ilhamı kendisine Mekke'de geldiği ve eseri burada yazmaya başladığı için bu kitaba El-Fütühatü'l-Mekkiye adını verir. Eser, bir süre İbnü'l-Arabi'nin Şam'daki türbesinde muhafaza edildikten sonra, üvey oğlu Sadreddin Konevi'ye intikal etmiş, XX. yüzyılın başlarına kadar da onun Konya'daki Zaviye Kütüphanesi'nde korunmuştur. Eser, 13 Nisan 1914 tarihinde Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne nakledilmiştir.

Konya nüshası olarak bilinen nüsha, aharlı kâğıt üzerine, siyah mürekkeple Arapça magrib neshiyle yazılmış ve her sayfada onyedi satır bulunmaktadır. Cildi siyah renk meşinden ve miklebli, üzeri kabartma şemselidir. Müellifin "sifr" adını verdiği otuz yedi ciltten meydana gelmiştir. Bunlar cüzlere, fasıllara, bablara ve meselelere bölünmüştür. Ancak eser ana şema olarak altı fasla, fasıllar da 560 baba ayrılmıştır. Eserin bazı bölümleri bir iki sayfa, bazıları da müstakil bir kitap hacmindedir. 559. bölüm hacim itibariyle en geniş bölümdür.

EL - FÜTÜHÂTÜ'L-MEKKIYYE
Eyyubi Dönemi
Şam, 1238
(25x18 cm.)
Env No: 1845 - 1881

ملكوت النور للازهر هذا هو المقام المحمدي الاطهر من قفى فيه فقد ورثه
وارسله الحق حافظا لحرمة الشريعة وبعثه ووهبت في ذلك
الوقت مواهب الحكم حتى كان اوتيت جوامع الكلم مشكرت الله
عز وجل وصعدت اعلاه وجعلت في موضع وقوفه صلى الله عليه وسلم
ومستواه وبسطت على الدرجة التي انا فيها كم قميص اصوفي وقفت
عليه حتى لا اباشر الموضع الذي باشر صلى الله عليه وسلم تقديسه
تنزهاله وتشريفا وتبجيلا وتعريفا ان المقام الذي شاهد من
ربه لا تشاهده الورثة الا بنور آتوه ولولا ذلك لكشفنا ما
كشف وعرفنا ما عرف الا ترى من تفقو اثر لتعلم خبره لا
تشاهد من طريق سلوكه ما شهد منه ولا تعرف كيف تخبر بسبيل الوصاب
عنه فانه شاهد مثلا ثرابا مستويا لا صفة له مستوى عليه وانت
على اثر لا تشاهد الا اثر مديه وهنا سر حتى ان بحثت عليه
وصلت اليه وهو من اجل انه امام وقد حصل له الامام لا تشاهد
اثرا ولا تعرفه فقد كشفت ما لم يكشفه وهذا المقام قد ظهر سيدي
انكاروسى صلى الله على سيدنا وعليه على الخضر فلما وصف ذلك الموصف
الحسني بن موسى من كان من ربه في لمكلة اسرائيله فاستوسن اراد ان
قمت مقنعا خجلا ثم ايدت روح القدس فانبعثت متجلا

KUZEY AFRİKA VE İSPANYA MÜSLÜMAN DEVLETLERİ 750-1492

Endülüs, Emeviler Dönemi'nde ele geçirilmiştir. 711'de Emevi komutan Tarık bin Ziyad, bugün onun adından dolayı Cebelitarık (Tarık'ın Dağı) olarak anılan yerde İspanya'ya ayak basmış ve Arap orduları yedi yıl içinde Pirene Dağları'na dayanmıştır. Ardından Fransa'ya giren Arapları, Frankların komutanı Charles Martel ancak 732'de Poitiers'de (Puvatya) durdurabilmiştir. Endülüs Emevilerinin kurucusu Abdurrahman, Emevi Halifesi Hişam'ın torunudur ve 750'de Abbasilerin kıyımından kaçabilen tek kişidir. Abdurrahman, 755'te İspanya'ya ayak basar ve Endülüs'teki Arapları kendisine bağlayarak 756'da Kurtuba'da (bugün Cordoba) emirliğini ilan eder. Endülüs Emevileri canlı bir ekonomi ve kültürel hayat oluşturmuşlardır. Başkent Kurtuba önemli bir ticaret merkezi olmanın yanı sıra Bağdat ve Kahire'den sonra İslam dünyasının üçüncü bilim merkezi olmuştur. Diğer önemli merkezler ise İşbiliye (bugün Sevilla), Gırnata (Granada) ve Tuleytule (Toledo) idi.

Endülüs Emevileri en parlak dönemini 3. Abdurrahman Dönemi'nde (912-961) yaşar. 3. Abdurrahman, Abbasilerin dinî önderliğini tanımayarak 929'da kendisini halife ilan eder. Endülüs Emevi Devleti 1010'dan başlayarak parçalanır. 1031'de de Endülüs Emevileri iktidarı son bulur. Endülüs Emevi topraklarında, Tavaif-i Mülûk denen küçük devletçikler kurulur. Kurtuba'da 1031'de iktidar olan Cevheriler varlığını ancak 1069'a kadar sürdürür. 1090'da Kuzey Afrika'dan gelen Murabıtların ve 1145'te gene Kuzey Afrika'dan gelen Muvahhidlerin egemenlikleri de kısa ömürlü olur. Gırnata'da devlet kuran Nasriler ise 1230'dan 1492'ye kadar İspanya'da varlıklarını korurlar. Endülüs Emevileri ve Nasriler, Endülüs'ü Hıristiyan Avrupa'nın da ilgisini çeken bir bilim ve kültür merkezi yaparlar. Endülüs Emevileri Dönemi'nde özellikle tıp,

Endülüs Emevilerinin kurucusu I. Abdurrahman'dır. I. Abdurrahman, Emevi Halifesi Hişam'ın torunudur. 750'de Abbasilerin kıyımından kaçabilen tek kişidir. Başkent Kurtuba (Cordoba), önemli bir ticaret merkezi olmanın yanı sıra Bağdat ve Kahire'den sonra İslam dünyasının üçüncü bilim merkezi olmuştur.

matematik, tabiat bilimleri ve astroloji alanında önemli çalışmalar yapılır. 2. Hakem'in (961-976) Kurtuba'da kurduğu kütüphanede 40 bin cilt kitap vardır ve bunların çoğu Eski Yunan kültürünün ürünüdür. Nasriler Dönemi'nde bunlara felsefe eserleri de eklenir. Bu dönemde İbn Cebirol, İbn Bâcce, İbn Tufeyl, İbn Rüşd gibi büyük düşünürler yetişir.

Endülüs Emevi sanatı, Arap sanatının yanı sıra Roma ve Vizigot sanatının etkisi altında gelişmiştir. Mozaikte de Bizans sanatından etkiler görülür. Endülüs Emevi Dönemi'nde önemli yapılar inşa edilmiştir. Kurtuba Camii ile gene Kurtuba'da 3. Abdurrahman'ın yaptırdığı Medinetü'z-Zehra Sarayı bunların başında gelir. Yapımına 784'te 1. Abdurrahman tarafından başlanılan Kurtuba Camii, 200 yıl boyunca yeni eklemelerle büyür, 987'de Hacib Mansur'un eklemeleriyle son biçimini alır. Kurtuba Camii, 178x125 metre boyutundaki dikdörtgen planıyla İslam dünyasındaki en büyük camilerden biriydi. Medinetü'z-Zehra Sarayı, surlarla çevrili bir tepede yer alıyordu. Sarayın kalıntıları yıllarca süren kazılar sonunda ortaya çıkarılmıştır. Askerî mimarlık alanında Tarife, Gormaz, Vacar kaleleri gibi görkemli yapılar ortaya koyan Endülüs Emevi sanatı, iç ve dış süslemelerdeki zenginliğiyle de dikkat çeker.

Bugün de ayakta olan Gırnata'daki Elhamra Sarayı İslam medeniyetinin Endülüs'teki en önemli mirasıdır. İslam mimarisinin ulaşabileceği yüksek noktalardan biri olarak bugünlere ulaşmış bir şahit olan Elhamra Sarayı'nın temeli 1232 yılında, Beni Ahmer (Nasriler) devletini kuran 1. Muhammed (Muhammed bin Ahmer) zamanında atılmıştır. Saray, aynı sülaleden gelen çeşitli hükümdarlar (3. Ebu Abdullah Muhammed, 1. Ebul Haccac Yusuf, 5. Muhammed) tarafından yapılan ilavelerle genişletilmiştir.

Müze koleksiyonunda, bu döneme ait çok önemli yazma eserler ve usturlablar bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerîm (Env. Nu.: 536)

Deri üzerine kahverengi mürekkep ve magribi veya Endülüsi olarak tanınan hat ile yazılmıştır. Sayfalar cetvelsiz ve 25 satırdır. Eserin başlangıç ve son sayfalarında bütün sayfayı kaplayan levha tezhipler bulunmaktadır. Tezhip geometrik olup, altın yaldız, beyaz, siyah, pembe ve mavi renkler kullanılmıştır. Sure başları siyahla konturlu altın yaldız ve batı kûfisi ile yazılmış, başlarına veya sonlarına eklenen tezhipli bir palmet ile belirgin hale getirilmiştir. Ayet sonları tezhipli bir madalyon içine yazılmıştır.

Kur'an-ı Kerîm'in ketebe ve tarihi yoktur. Kare formlu, Endülüsi hatlı yazısı ve renkli harekeleri ile 12. yüzyılda Kuzey Afrika ve İber Yarımadası'nda hüküm süren Muvahhitler Dönemi'nde (1088-1232) yazılan Kur'an'ların bütün özelliklerini taşımaktadır. Eserin levha şeklindeki tezhibinde görülen merkezde bulunan bir daireden çıkan, yuvarlak geçmeler yaparak ilerleyen ve kırıklarla kenar bordürüne ulaşan geometrik tezhip şeması, Kuzey Afrika İslam sanatında, mozaik kaplama çinilerinde görülen ve halen günümüzde kullanılan geometrik süslemeleri yansıtmaktadır. Müzeye 1914 yılında Mebanii-i Hayriye Müdürlüğü'nden getirilmiştir.

KUR'AN-I KERİM
Kuzey Afrika veya İspanya,
12. yüzyıl
12,8x12,5 cm.
Env. Nu.: 536

Kur'an-ı Kerîm (Env. Nu.: 359-360)

İki cilt olarak hazırlanmıştır. Ceylan derisi üzerine kahverengi mürekkep ve magribi hat ile yazılmıştır. Metinde harf noktaları aynı şekilde kahverengi mürekkeple yazılmış, harekelerde yeşil ve kırmızı renkli noktalar kullanılmış, şedde ve cezm işaretleri ise mavi ile yapılmıştır.

Sayfalar cetvelsiz ve 7 satırdır. Eserin sure başları siyahla konturlu altın yaldız ve dekoratif batı kûfisi ile yazılmış, kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir.

KUR'AN-I KERİM
Nasrîler Dönemi,
İspanya Granada,
13. yüzyıl sonu veya 14. yüzyıl başı
55x56 cm.
Env. Nu.: 359-360

Sure başları, tezhipli yuvarlak büyük madalyonlarla belirginleştirilmiştir. Ayet sonları rozetlerle belirtilmiş beş ve on ayet sonu sayfa kenarına yapılan üzeri haleli tezhipli madalyonlarla gösterilmiştir.

Tamir gören eserin cildi değişmiştir. Ayrıca, muhtemelen tamir sırasında ketebe ve tarihinin bulunduğu sayfalar kaybolmuştur. Eser, müzeye 1923 yılında Ayasofya Camii'nden getirilmiştir.

Pirinç Usturlap (Env. Nu.: 2971)

Usturlap, pirinçten döküm ve dövme tekniğinde yapılmış ve kazıma tekniği ile dekorlanmıştır. Yedi plakadan meydana gelmiştir. Plakaların biri sabit, altısı ise hareketlidir. Plakalar merkezde rozetli bir vida ile alete tutturulmuştur. Üzerinde meridyen-paralel daireleri, astronomi ve astroloji ile ilgili terim ve isimler vardır. Plakaların üstüne yerleştirilen uçları hafif kancalı bir gösterge çubuğu ile yıldızların yerleri belirlenmekte ve bunlara göre zaman ve uzaklık ölçülebilmektedir.

Üzerinde bulunan kitabeye göre usturlabın, "İşbiliye şehrinde (bugün Sevilla) Hamairi ailesinden Muhammed bin Betül" adlı kişiye ait olduğu ve H. 650 (1210) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi'nden 1964 yılında müzeye getirilmiştir.

PİRİNÇ USTURLAB
Muvahhitler Dönemi
Sevilla H.650
(1210) tarihli
Çap: 17 cm.
Boy: 19 cm.
Env. Nu.: 2971

ARTUKLULAR DÖNEMİ 1108-1409

Artukoğulları 1108-1409 yılları arasında bölgelerine göre üç kol halinde hüküm sürmüş bir Türkmen hanedanıdır. Mardin ve Meyyafarikin'de (Silvan) Mardin Artukoğulları (1106-1409), Hısnkeyfa (Hasankeyf) ve Diyarbakır'da Hısnkeyfa Artukluları (1102-1281), Harput'ta ise Harput Artukluları (1185-1233) hakim olmuşlardır. Bunlardan Mardin Artukoğulları 1408 yılında Karakoyunlular tarafından ortadan kaldırılana kadar varlığını devam ettirmiştir.

Hanedanın atası ve isim babası olan ve Oğuzların Döğer boyuna mensup bulunan Eksük oğlu Artuk, Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın kumandanlarındandı.

Artuklular, Büyük Selçuklu Devleti'ne tabi olduklarından, devlet teşkilatı, müessesesi ve idare tarzı Selçuklulara benziyordu. Devletin temel siyaseti cihad, Haçlılar ve İslam âlemindeki sapık ideolojiler ile mücadele idi. Artuklular, Orta Asya ve İslam âlemindeki mimariyi birleştirip kaynaştırarak, kıymetli eserler inşa ettiler. Artuklu ülkesindeki iktisadi yükselişe paralel olarak, ihtiyaca ve lüzumuna göre; hükümdar, devlet adamları, hanedan mensupları ve hayırseverler; cami, medrese, imaret, zaviye, türbe, hastane, hamam, çarşı, han, köprü, kervansaray, kale ve surlar ile memleketi süsleyip, medeniyet diyarı haline getirdiler. Mimari yapısı, sanatkârlığı, zarifliği, tezyinatı ve kullanılan malzemenin seçimiyle çok ustaca yapılmış olan Artuklu eserlerinden bazıları bugün hala kullnılıp hizmet vermektedir.

Müze koleksiyonunda, bu döneme ait başta Cizre Ulu Cami kapı ve tokmakları olmak üzere çok sayıda madenî eser bulunmaktadır.

Artuklular Hasankeyf Diyarbakır, Mardin, Meyyafarikin ve Harput'ta hüküm süren bir Türkmen hanedanıdır. Adını Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın kumandanlarından olan Artuk Bey'den almıştır. Artuklular'ın devlet teşkilatı, müessesesi ve idare tarzı Selçuklulara benziyordu.

AHŞAP PENCERE KANADI
12-13 yüzyıl
1.73x92 cm.
Env. Nu.: 248

Karamanoğlu İbrahim Bey imaretinin pencere kanadıdır. Dikdörtgen boyutlu pencere kanadı, üç parçadan meydana gelmiş ve ceviz ağacından oyma ve yüksek kabartma tekniği ile yapılmıştır.

Cizre Ulu Cami Kapısı ve Tunç Kapı Tokmağı
(Env. Nu.: 3749) / (Env. Nu.: 4282)

Cizre Ulu Cami kapısı iki kanatlıdır. Ahşap iskelet üzerine tunç plakalarla kaplanmış, pirinç çubuk ve levhalarla süslenmiştir. Kapının üstünde her iki kanadı da kapsayan sülüs hatla yazılmış bronz döküm kabartmalı kitabe mevcuttur.

Ejder, aslan ve kartal başı figürlü kapı tokmağı, dökümle yapılmış ve kazıma tekniği ile süslenmiştir. Mevcut kapı tokmağının diğer eşinin 1969 yılında yerinden sökülerek çalınması üzerine, eser önce Mardin Müzesi'ne, 1976 yılında da Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne getirilmiştir. Çalınan tokmak bugün Kopenhag David Samling Müzesi'nde bulunmaktadır. Eser, Cizre Ulu Cami'den 1964 yılında müzeye getirilmiştir.

TUNÇ KAPI TOKMAĞI
13. yüzyıl
27x24x3 cm.
Env. No: 3749

CİZRE ULU CAMİ
KAPI KANATLARI
13. yüzyıl
300x224 cm.
Env. Nu.: 4282

Tunç Davul (Env. Nu.: 2382)

Davul, dar kaideden yukarıya doğru genişleyen bir forma sahiptir. Kenarında derinin takılabileceği bir sıra çivi ve dört kulp bulunmaktadır. Döküm tekniği ile yapılan davulun üzeri kazıma tekniği ile süslenmiştir.

Gövdesinde çepeçevre üç friz bulunmaktadır. Üstteki geniş frizde, çift konturlu kûfi bir kitabe bulunmaktadır. Dikey harfler orta kısımlarda ilmikler oluşturmuştur. Harflerden çift olanlar taçlı insan başlarıyla, tek olanlar ise ejder başları ile sonuçlanmıştır. Orta friz helezonik kıvrım dallı, alttaki frizi ise stilize palmet yapraklıdır. Davul, gerek yapım tekniği ve gerekse formu ile 13. yüzyıl Artuklu bölgesine aittir.

Müzeye, Topkapı Sarayı Müzesi'nden 1951 tarihinde getirilmiştir.

TUNÇ DAVUL
13. yüzyıl Diyarbakır
Yük: 65 cm.
Ağız çap: 49 cm.
Env. Nu.: 2382

Figürlü Mimari Parça (Env. Nu.: 2514)

Dikdörtgen formlu ve alt bölümünde iki niş kemeri bulunan taş eserdir. Oyma tekniğiyle işlenmiştir. Taşın yüzeyi bitkisel bir kompozisyonla dolgulu-dur. Üst bordürde, çiçekli kûfi hatla yazılmış bir aşk şiirinden alınmış yazı yer almaktadır. Bordürün altında sırt sırta duran ve yüzleri birbirine dönük iki kartal figürü bulunmaktadır. Kartalların iki yanında bitki dekorlu zeminde simetrik yerleştirilmiş iki grifon figürü tasvir edilmiştir.

Eser, müzeye Diyarbakır'dan 1941 tarihinde getirilmiştir.

FİGÜRLÜ MİMARİ PARÇA
Diyarbakır, 13. yüzyıl
45x87x7,5 cm
Env. Nu.: 2514

ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ

1077-1308

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan sonra hızlandı. Selçuklu komutanı Kutalmışoğlu Süleyman Şah Anadolu'daki fetihleri batıya yayarak 1075'te İznik'i Bizans'tan aldı ve burayı başkent yaparak bağımsızlığını ilan etti. Böylece kurulan Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlıların son Anadolu Selçuklu sultanını tahttan indirdikleri 1308'e kadar varlığını sürdürdü.

Anadolu Selçukluları Dönemi'nde ülkenin hemen her yerinde imarethaneler vardı. Buralarda yoksul halka, öğrencilere ve yolculara parasız yemek verilirdi. Başlıca eğitim kurumları medreselerdi. Başta Konya, Sivas, Tokat ve Amasya olmak üzere birçok şehirde medreseler kurulmuştu. Darüşşifa denen hastaneler daha çok Divriği, Sivas, Tokat, Amasra, Kayseri, Konya ve Kastamonu gibi şehir merkezlerinde yoğunlaşmıştı. Şehir ve kasabaları birbirine bağlayan yollar üzerinde han ve kervansaray denen konaklama yerleri vardı. Ulaşım ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak bu tür konaklama yerlerinin sayısı gittikçe arttı. Bu kurumların giderleri vakıflarca karşılanırdı.

Müze koleksiyonunda Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait çok sayıda eser bulunmaktadır. Dünyanın en ünlü halıları olan Selçuklu Halıları bu döneme aittir.

Selçuklu komutanı Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1075'te İznik'i Bizans'tan alarak burayı başkent yaptı ve bağımsızlığını ilan etti. Anadolu Selçuklu sultanı I. Kılıç Arslan 1092'de tahta çıktı. Haçlılar ile yapılan savaşta yenilen I. Kılıç Arslan İznik'i terkedip bu kez Konya'yı başkent yaptı.

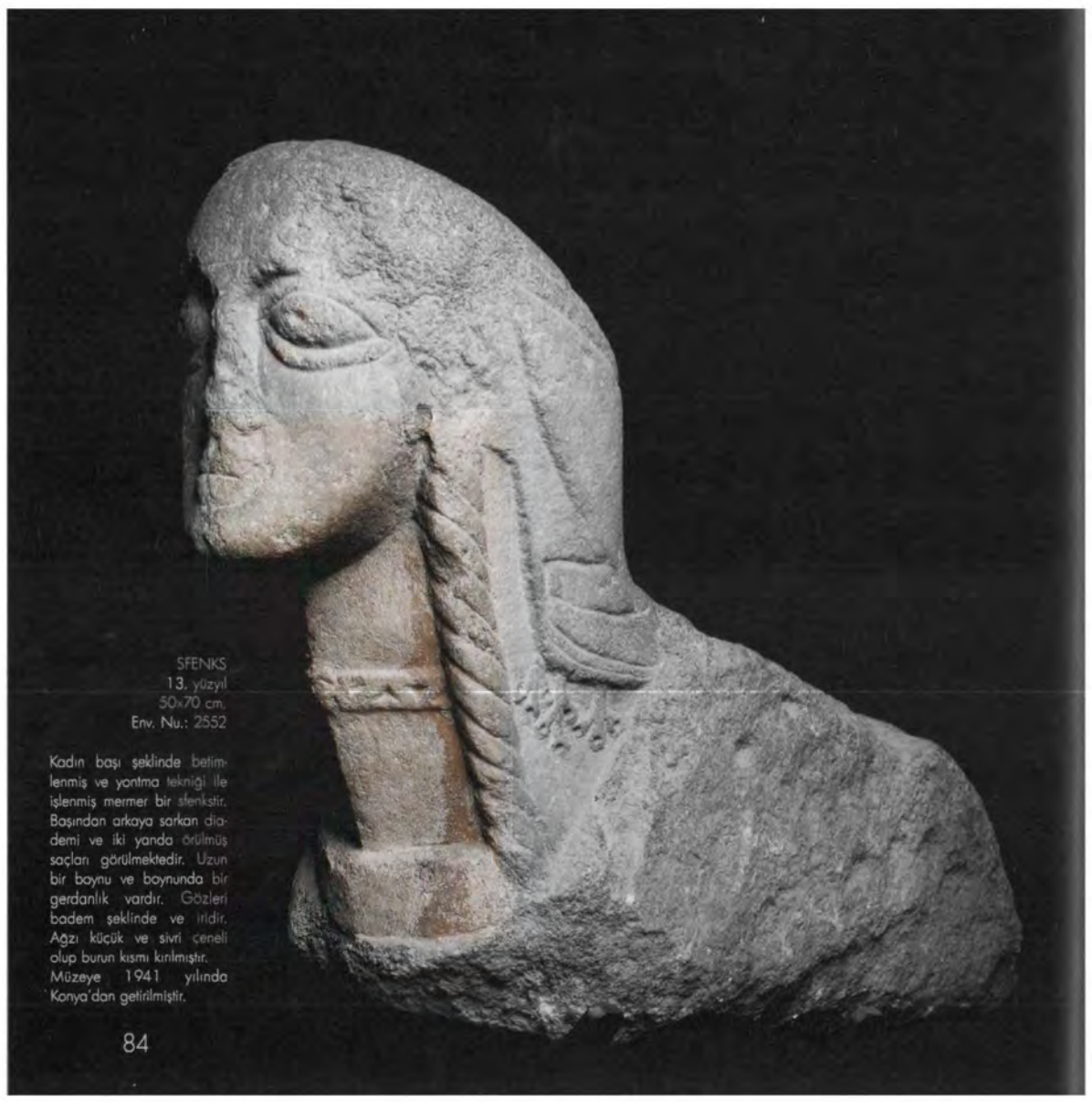

Kabartma Grifon
(Env. Nu.: 2554)

Mermer üzerine kabartma tekniği ile yapılmıştır. Üzerinde bir grifon kabartması yer almaktadır. Ön ayakları üzerine uzanmıştır. Arka ayakları dik ve aslan ayağı şeklindedir. Boynunda inci şeklinde tasma olan grifonun kulakları kısa ve başı köpek başı şeklinde olup, ağzında bir bitki yaprağı bulunmaktadır. Gövdesi üzerinde uçları iki yana açılmış Kanat ve kalça kısmında da üç adet damga bulunmaktadır. Müzeye 1941 tarihinde Diyarbakır'dan getirilmiştir.

KABARTMA GRİFON
13. yüzyıl
38x47x12 cm.
Env. No: 2554

SFENKS
13. yüzyıl
50×70 cm.
Env. Nu.: 2552

Kadın başı şeklinde betimlenmiş ve yontma tekniği ile işlenmiş mermer bir sfenkstir. Başından arkaya sarkan diademi ve iki yanda örülmüş saçları görülmektedir. Uzun bir boynu ve boynunda bir gerdanlık vardır. Gözleri badem şeklinde ve irldir. Ağzı küçük ve sivri çeneli olup burun kısmı kırılmıştır. Müzeye 1941 yılında Konya'dan getirilmiştir.

Küp (Env. Nu.: 1966)

Küp, dört kulplu, kalın dudaklı ve şişkin gövdelidir. Gövdenin omuza yakın ve karın altındaki kısmında ikişer yatay kabartma ve yatay kabartmalar arasında da ikişer dikey kabartma motifi vardır. İki kulp arasında kalıplama tekniğinde yapılmış at nalı şeklindeki panonun merkezinde aslan, yarım dairedeki bordürde ise insan ve aslan figürleri silik olarak görülmektedir. Eser, Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

KÜP
Halep, 13. yüzyıl
Yükseklik: 50 cm.
Ağız çapı: 36 cm.
Env. Nu.: 1966

Küp (Env. Nu.: 1976)

Ağız kısmı eksik olan küp, silindirik boyunlu, dar omuzlu ve şişkin gövdelidir. Çarkla şekillendirilerek kazıma ve kalıplama tekniği ile yapılmıştır. Omuz kısmında yırtıcı bir hayvanın tavşanı kovalaması, rölyef tekniğinde tasvir edilmiştir. Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

KÜP
Halep, 12-13 yüzyıl
Yükseklik: 68 cm
Env. Nu.: 1976

Küp Parçası (Env. Nu.: 1743)

Büyük bir küpün boyun ve ağız kısmına ait parçasıdır. Boyun kısmında kazıma ve rölyef teknikle meydana getirilen bezemede çift kazıma daireler içinde yedili, sekizli ve onlu rozetler yer almıştır. Ağız kenarının altında rölyef tekniğinde stilize bir hayvan protomu aplike edilmiştir.

Eser, Çinili Köşk'ten 1941 tarihinde müzeye getirilmiştir.

KÜP PARÇASI
Diyarbakır, 13. yüzyıl
36x26 cm.
Env. Nu.: 1743

Rahle (Env. Nu.: 247)

Ceviz ağacından yapılmış, açılıp kapanabilen iki kanat halindedir. Kanatlar altı dişli geçme ile birbirine bağlanmıştır. Rahlenin dış yüzeylerinde oyma tekniğinde işleme vardır. Yastık bölümünün dış yüzeyinde derin oyma tekniği ile yazılmış sülüs yazı vardır. Her iki kare panodaki metinde, "İzzetli efendimiz en büyük sultan, dünyada Allah'ın gölgesi, O'nun kullarının koruyucusu, âlem sultanlarının güvencesi, Arap ve İran hükümdarlarının efendisi, din ve dünyanın değeri, İslam dünyasının ve Müslümanların Sultanı Ebül Feth Keykavus bin Keyhüsrev Burhan emir el-müminin, ya İlahi, peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhamed'i desteklediğin gibi, onu da destekle." yazılıdır. Rahlenin etek kısmında, derin oyma tekniği kullanılmıştır. Süslemeler rumi, palmet ve kıvrım dallardan oluşan bir kompozisyondur. Eser, Konya Selçuklu Sultanları Türbesi'nden 1898 yılında Çinili Köşk'e, 1951 yılında da müzeye getirilmiştir.

RAHLE
13. yüzyıl
66x29 cm.
Env. Nu.: 247

Anadolu'da Halıcılık

Türklerin ananevî sanatı olan halı, ilk olarak M. Ö. 3-1. yüzyıl arasında Türklerin yoğun olarak bulunduğu Altay dağlarının eteğinde Pazırık kurganlarında bulunmuştur. Anadolu'ya göç eden Türk kavimleri, ısınma ve soğuktan korunma amacı ile önemli bir kullanım ve ihtiyaç eşyası olan halıyı dolayısı ile tekniklerini de beraberlerinde getirmişlerdir.

Anadolu'da 13. yüzyılda Selçuklular ile başlayan halı sanatı, 15. ve özellikle 16. yüzyılda daha da gelişmiştir.

Batıya ihraç edilen Osmanlı halılarının belirli tipleri, onları sıkça resmeden Avrupalı ressamların adları ile anılır olmuştur. Halı literatürüne Holbein, Lotto, Bellini, Crivelli, Memling halısı olarak geçen bu halılardan en Erken Dönem dokunanları Holbein ve Lotto grubudur. Ünlü Alman ressam Hans Holbein'in (1497-1543) yaptığı ve bugün Berlin Gemalde Galeri'de bulunan "Tüccar Gizse" tablosunda yer alan masa üzerine serili halıdan dolayı Holbein halıları adını almıştır. İtalyan ressamlardan Lorenzo Lotto'nun (1480-1556) tablolarında yer alan Erken Osmanlı Dönemi halılarının bir grubuna da Lotto Halıları adı verilmiştir.

Osmanlı halı imalatı pek çok bölgede yoğunlaşmış olmakla birlikte en önemli merkez dev tezgâhların bulunduğu Uşak'tır. Bergama ise diğer önemli bir merkezdir. Selçuklu Dönemi'nin ünlü sanat şehri Konya da halı üzerindeki önemini her zaman korumuştur.

Osmanlı halı sanatının Klasik Dönemi 16. yüzyıl ile başlar en önemli merkezi ise Uşak'tır. Büyük atölyelerde, saray nakkaşlarınca oluşturulan desen repertuarı ile dokunan seccadeler ve dev boyutlu bu halılar, dönemin büyük camilerinin, saray ve konakların tefrişinde önemli yer tutmuştur. Uşak Halılarının en tanınmış tipleri kitap ciltlerinden esinlenen "madalyon-

lu" geometrik bir yerleşime sahip yıldızlı gruplardır. Kuşlu ve çintemanili olarak tanınan halıları ile saf seccade olarak üretilen türler de mevcuttur.

17. ve 18. yüzyılda Konya, Ladik, Gördes, Kula ve Mucur gibi merkezlerin ortaya çıkması Uşak'taki önemli üretimi engellememiştir.

19. yüzyılda ince sık dokunan Hereke halıları ve İstanbul Feshane halıları üretilmiştir. Yine İstanbul Kumkapı'da ipek seccadeleri ile tanınan Kumkapı Halıları dokunmuştur. Türk Halı sanatı belirtilen merkezlerin dışında daha birçok merkezde dokunmuş ve dokunduğu mahallin adıyla anılarak devam edip gelmiştir.

Müzenin halı koleksiyonu içinde kuşkusuz en önemli halılar "Konya Halıları" olarak bilinen ve 13. yüzyıla tarihlenen Selçuklu halılarıdır. Uşak halıları ise koleksiyonun çok önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin büyük bir çeşitlilik gösteren koleksiyonları arasında yer alan halı koleksiyonu, dünyanın en zengin halı koleksiyonu olarak bilinmektedir. Bunların büyük bir bölümü cami ve türbelerden toplanmıştır. Osmanlı hukuk sisteminin bir sonucu ve aynı zamanda bir gelenek olan vakıf sisteminin bir gereği olarak sultan ve ailesinin yaptırdıkları büyük cami ve türbelere bağışlanan eşyalar arasında halılar da yer almaktaydı. 1911-1914 yılları arasında Anadolu'nun çeşitli cami ve türbelerinden toplanan halılar müze koleksiyonlarının en önemli grubunu oluşturmuştur. Bunların içinde yer alan İran Safevi Dönemi'ne ait bitki desenli, vazolu ve bahçe desenli halılar ile ejder ve geometrize edilmiş bitki desenli Kafkas Halıları müze koleksiyonunu çeşitlendirmiştir. Türk ve İslam Eserleri Müzesi halı koleksiyonu daha sonraları çeşitli bağış ve satın almalarla zenginleşmiş, koleksiyon 1700'e yaklaşan halı ve kilim ile sadece Türkiye'nin değil dünyanın en önemli koleksiyonlarından birisi olmuştur.

Selçuklu Halısı (Env. Nu.: 683a-692-693)

SELÇUKLU HALISI
Konya,
13-14. yüzyıl
683a:135x222cm.
692,693:140x294cm.
Env. Nu.: 693

Üç parça halindedir. Mevcut parçalar, büyük bir halının kalan parçalarıdır. Ana bordür oldukça geniş olup açık kırmızı renklidir. Üzerinde kahverengi konturlu koyu kırmızı renkli stilize kûfi harfler yan yana yer almıştır. Geniş ana bordür içten sarı renk ve dar bir kahverengi çizgiden oluşan bordürle ana zeminden ayrılmıştır. Halının ana zemini olan koyu mavi renk üzerine kaydırılmış eksende iç içe geçmiş uçları çengelli gri renk baklava formları sonsuzluk formunda düzenlenmiştir. Anadolu Selçuklu Dönemi'nin önemli bir örneğini teşkil eden halı, müzeye Konya Sultan Alaeddin Keykubat Türbesi'nden getirilmiştir.

Selçuklu Halı Seccade (Env. Nu.: 299)

Farklı genişlikte bordürleri bulunmaktadır. Alt dış bordür kırmızı zemin üzerine yan yana üçgen şeklinde motifler yer almaktadır. Bu bordürü yan yana devam eden kırmızı zemin üzerine sarı renkle basamak şeklinde motifler takip eder. Lacivert zeminli ana bordürde sarı renk çengelli kûfi yazı karakterine benzer motifler yan yana dizilmiştir. Bundan sonraki iç bordürde kırmızı zemin üzerine testere ağzı şeklinde koyu mavi renk motif yer almaktadır. Koyu bordo renk ana zemin, üç krem renk zeminli bordürle uzunlamasına iki bölüme ayrılmıştır. Bordürler arasında kalan koyu bordo ana zemin üst üste bağlı üçer çengelli altıgenle doldurulmuştur. Altıgenler mavi, dış çengelleri ise açık kırmızı renktedir.

Halı, Konya Sultan Alaeddin Keykubat Türbesi'nden müzeye getirilmiştir.

SELÇUKLU HALI SECCADE
Konya,
13-14. yüzyıl
122x90 cm.
Env. Nu.: 299

TUNÇ ŞAMDAN
Güneydoğu Anadolu, Siirt
13. yüzyıl sonu,
14. yüzyıl başı
yük: 20 cm.
alt çapı: 19 cm.
Env. Nu.: 114

Tunç Şamdan (Env. Nu.: 114)

Silindirik boyunlu, çan gövdeli ve baş kısım gövde Güneydoğu Anadolu, Siirt formunda olup gümüş ve altın varaklarla kakma tekniğinde dekorlanmıştır. Baş ve omuz kısmında eğlence ve müzisyen sahneleri bulunmaktadır. Omuz ve kaide kenarlarında hayvan figürlerinin yer aldığı bordür vardır. Bitki dekorlu gövde üzerinde şahinle avlanan avcı kompozisyonlu üç büyük madalyon ve müzisyen figürlerinin bulunduğu üç küçük madalyon yer almaktadır. Eser, Niksar Camii Kebir'den 1914 yılında müzeye getirilmiştir.

ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİ

1081-1608

Selçuklu devlet idaresi ortadan kalkıp Moğol valileri Anadolu'da idareyi ele geçirince, yeni yönetim şekli halkı huzursuz etti. Neticede Selçuklu Devleti'nin hiçbir fonksiyonunun kalmaması, halkı, kuvvetli beyler etrafında toplanmaya teşvik etti ve 13. yüzyılın sonlarından itibaren, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde "Tavâif-i Mülûk" adı da verilen küçük Türk beylikleri kurulmaya başlandı.

Moğol valilerinin zulümleri ve koydukları ağır vergiler, halkı huzursuz etti. Neticede Selçuklu devletinin hiçbir fonksiyonunun kalmaması halkı kuvvetli beyler etrafında toplanmaya teşvik etti. 13. yüzyılın sonlarından itibaren, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde "Tavaif-i Mülük" adı da verilen küçük Türk beylikleri kurulmaya başlandı.

Sayıları büyüklü küçüklü olmak üzere yirmiyi geçen ve başta merkezî devlet otoritesinin zayıflaması olmak üzere birçok siyasî ve içtimai olay sonucunda meydana çıkan bu beylikler, 16. yüzyılın başına kadar gelen süre içinde Anadolu'nun tarihî çehresini biçimlendirmişlerdir. Bu devre ait kaynaklardan, Osmanlı Beyliği de dâhil olmak üzere hemen hemen bütün Anadolu beyliklerinin İlhanlılara vergi verdikleri ve bazı beyliklerin İlhanlı hükümdarları adına para bastırdıkları anlaşılıyor. Anadolu'da İlhanlı egemenliği çöktükten ve beylikler üzerindeki baskı kalktıktan sonra beylikler rahat bir nefes almışlar ve bir taraftan yeni aldıkları şehirlerin bayındırlığına önem verdikleri gibi ilmî ve edebî çalışma yapanlara katkı sağlamışlar, diğer taraftan da Anadolu dışındaki ülkelere akınlar yapmaya başlamışlardır. Osmanlı Beyliği'nin gerek Anadolu'da ve gerek Rumeli'de hızla genişlemesi, diğer beyliklerin geleceğini de etkilemiştir. Ünü, sınırları dışına yayılan Osmanlı Beyliği'nin, Hıristiyan ülkelerine karşı yaptığı akınlar, Türk ve Müslüman unsurların dikkatlerini üstüne çekmişti. Böylece artan kuvvetleriyle Osmanlı Beyliği her bakımdan büyüyüp giderken, diğer beylikler yavaş yavaş kuvvetten düşüyorlardı; Gittikçe zayıflayan Karesioğulları arazisinin birdenbire Osmanlıların eline geçmesi olayı karşısında korku duymaya başlayan bu beylikler kendilerinin de kolayca ortadan kaldırılacak-

ları günün yaklaşmakta olduğunu anlayarak aralarında en kuvvetlileri olan Karamanoğulları Beyliği etrafında toplandılar. Fakat sonuç değişmedi. Bu beylikler zaman içinde Osmanlılar tarafından birer birer ilhak edildi.

Sultan Mehmet, 1451'de tahta geçtiği zaman Anadolu'da Karaman, Candar, Dulkadir ve Ramazanoğulları ve Küçük Alâiye Beyliklerinden başka hiçbir beylik kalmamıştır. Bu beylikler de eskisi gibi Osmanlılara karşı ayaklanacak güçte değillerdi. Anadolu'yu tamamıyla egemenliği altına almak isteyen Fatih Sultan Mehmet 1461 'deki Trabzon seferi esnasında Candaroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırdı. 1471'de de bütün Karaman Beyliği toprakları Osmanlılara geçti.

Maraş, Elbistan ve Malatya dolaylarında hâkim olan Dulkadiroğulları ile Adana ve Tarsus'taki Ramazanoğullarına gelince bunlar, Güney Anadolu'da Memlûklerle Osmanlılar arasındaki rekabetten faydalanmak suretiyle bir müddet daha varlıklarını korumuşlarsa da nihayet Yavuz Sultan Selim tarafından Iran ve Mısır seferlerinden sonra egemenliklerinden mahrum edilerek Osmanlı himayesine girmişlerdir. Böylece Anadolu'da beylikler devri sona ermiş ve bu ülke Osmanlı idaresi altında tam bir siyasî birliğe kavuşmuştur. Müze koleksiyonunda, bu döneme ait çok sayıda eser bulunmaktadır.

Anadolu'da Çini Sanatı

Selçukluların Anadolu'ya gelmeleri ile birlikte çinicilik, özellikle 13. yüzyıldan itibaren mimaride kendini iyice hissettirmiştir. Cami, mescit, türbe ve saraylarda çini, önemli bir dekor malzemesi olarak kullanılmaya başlanmış ve çini süsleme, İslam mimarisinde bir ana süs unsuru haline gelmiştir. Osmanlı Dönemi'nde çini, dekoratif unsur olarak daha ileri bir düzeye ulaşmış, dinî yapılarla birlikte sivil yapılarda da kullanılmıştır.

Çiniciliğin ana merkezi 15 -17. yüzyıllarda İznik'tir. Buradaki çini atölyeleri bir lonca şeklinde teşkilatlanmışlardı ve saraydaki nakkaşların hazırladıkları desenlere göre üretim yapılıyordu. İznik'te en erken yapılan seramikler (14. yüzyılın ortası ve 15. yüzyıl), Milet işi olarak adlandırılmaktaydı.

İznik'ten sonra, 15-18. yüzyılda, çiniciliğin ikinci büyük merkezi Kütahya'dır. 18. yüzyılda İznik'te imalatın sona ermesiyle, Kütahya atölyeleri yoğun bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Kütahya'da çini ve seramik yapımı günümüze kadar gelmektedir. İstanbul'da 16-18. yüzyıllarda çeşitli tiplerde çini imalatı yapılmıştır. 3. Ahmet devrinde Eyüp'te ve Tekfur Sarayı'nda, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın İznik'ten getirttiği malzeme ve ustalarla çini atölyeleri kurulmuştur. Gri ve yeşile çalan bu çinilerin kalitesi İznik çinisine ulaşamamıştır. Tekfur Sarayı kazısı, Prof. Dr. Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU tarafından yapılmıştır.

Çanakkale, 18. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın başlarına kadar önemli bir seramik merkezi olmuştur.

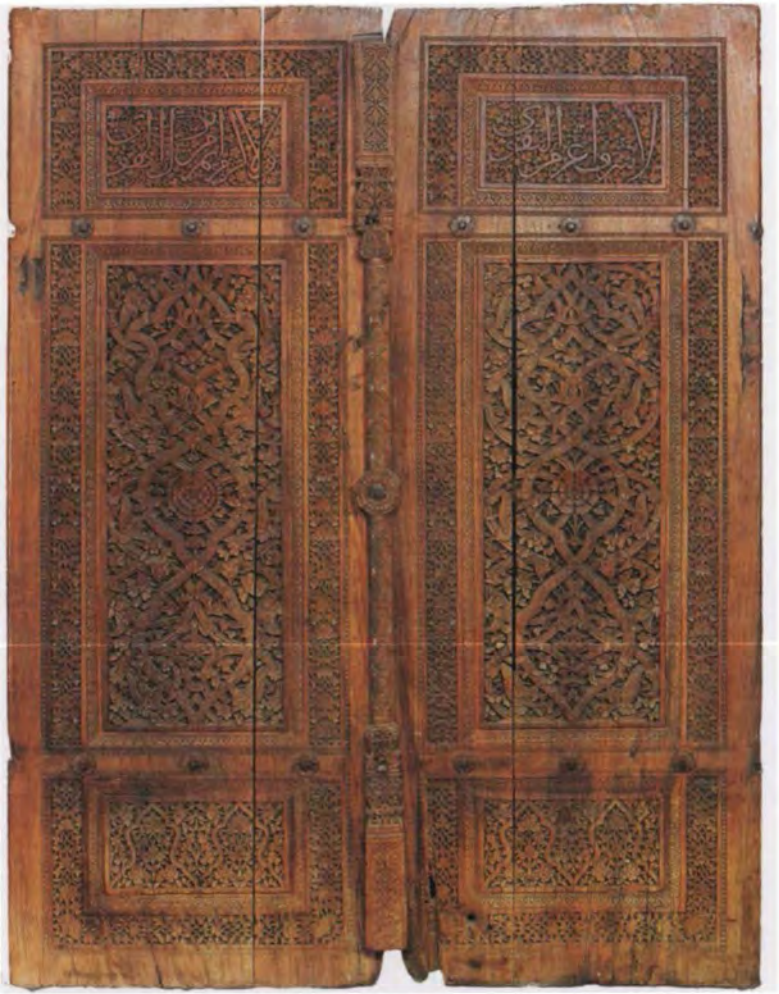

Pencere Kanatları (Env. No: 196 a-b)

Pencere kanatları ceviz ağacından yapılmış ve oyma tekniği ile işlenmiştir. Anadolu Selçuklu Dönemi klasik kapı formlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Dikdörtgen formlu olan her kanatta dikdörtgen üç pano bulunmaktadır. Üst kısmında yer alan Arapça yazılmış panoda; "Takvadan daha yüce şeref, nefsin arzularını terketmekten daha ileri kerem olmaz." manasına gelen ibare yazılıdır. Orta panoda bitki bezemeli zemin üzerine rumili şeritlerin oluşturduğu dilimli üç madalya bulunmaktadır. Orta madalyonda rozet şeklinde bir gonca motifi yer almaktadır. Alt panoda bitki bezeme üzerine, ince bir şerit ters düz stilize palmetler meydana getirmiştir. Pencere Kanatları, Konya'da 1274 yılında Şeyh Necmeddin İshakoğlu Şeyh Sadreddin Muhammed Konevi adına yaptırılan türbeye aittirler. Eser, 1911 yılında Çinili Köşk'e, 1914 yılında da müzeye getirilmiştir.

PENCERE KANATLARI
Konya,
14. yüzyıl başı
166x58(x2) cm.
Env. No: 196 a-b

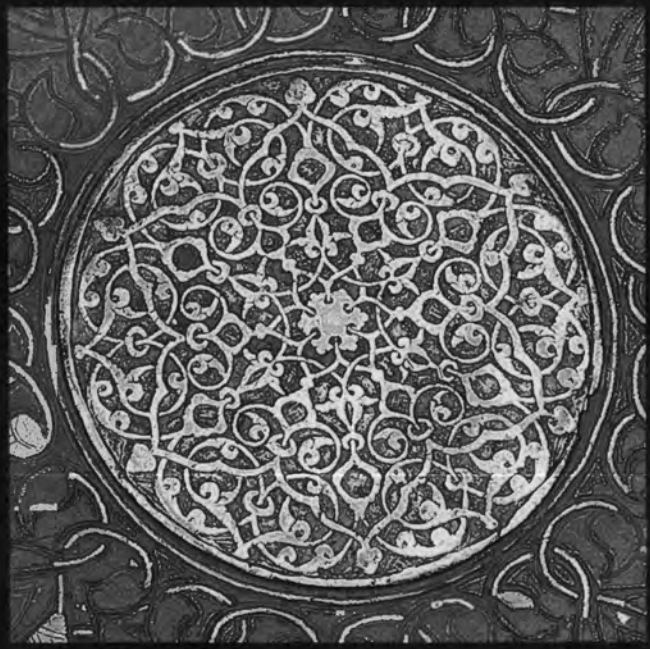

Ejderli Şamdan
(Env. No: 4017)

Pirinçten döküm tekniği ile yapılmıştır. Dört ayaklı şamdan, dört ejder ile ortadan altı kenarlı mum çanağını çevrelemiş durumdadır. Ejderler, yılan pullu sivri kulaklı, badem gözlü ve ağızlarını açarak mum çanağını ısırır vaziyette tasvir edilmiştir. Eser, müzeye bağış yolu ile kazandırılmıştır.

EJDERLİ ŞAMDAN
Beylikler-Erken Osmanlıya
Geçiş Dönemi,
14-15. yüzyıl
Yükseklik: 22,5 cm.
Env. Nu.: 4017

MEMLÛK DÖNEMİ

1250-1517

Memlûk Devleti, kölelikten gelen Türk askerlerin Mısır'da oluşturduğu bir askerî aristokrasi devletidir. İsmi Türkçede Kölemen Devleti olarak da geçer. Memlûk kelimesi para karşılığında satın alınmış köle anlamına gelmektedir. Türkler ilk kez memlûk olarak Abbasilerin hizmetinde çalışmışlardır. Abbasilerin Türkleri memlûk olarak almalarının en büyük sebebi güçlü bir ordu hazırlama isteğidir. Memlûk Türkler, Abbasiler Dönemi'nde ortaya çıkan isyanları bastırmada önemli rol oynamışlardır.

1159 yılında Mısır'da yönetimi ele geçiren Selahaddin Eyyubi, Abbasi halifelerinin bu geleneğine giderek ağırlık vermiştir. Karadeniz'in kuzey bölgelerinden ele geçirilen ve ordu tarafından satın alınan köleler, çoğunlukla Türk kökenli, dayanıklı insanlardı, içlerinde Çerkez unsurlar da bulunmaktadır. Selahaddin Eyyubi'den sonra da, orduda köle unsurların kullanılması uygulamasına devam edilmiş, giderek bu unsurlara ağırlık verilmiştir. İçlerinden yetenekli olanlar, üst düzey kamu görevlerine de getirilmiştir.

Kendilerini, bir bakıma kölelikten kurtaran, devlete ve orduya karşı ölümüne bir bağlılık içinde olan bu askerî birlikler, hafif süvari tarzında örgütlenmişlerdir.

Bu köle askerler iki kışlada eğitim görürlerdi. Kahire yakınlarındaki, Nil nehri üzerideki Ravda adasındaki garnizonda Türk, çoğunlukla Kıpçak askerler bulunur ve bunlara Memalik-i Bahriye (deniz köleleri) denirdi. Yine Kahire'deki başka bir garnizonda ise Çerkez kökenli askerler bulunur ve bunlara da Memalik-i Çerakise denirdi.

Memlûk Hanedanlığı'nı kuranlar, Memalik-i Bahriye unsurlar olmuştur. Hanedanlığın ilerleyen yıllarında ise Memalik-i Çerakise unsurlar, iktidarı kontrollerine almışlardır.

Memlûk Devleti, kölelikten gelen Türk askerlerin Mısır'da oluşturduğu bir askeri aristokrasi devletidir. Memlûk, Arapçada köleler demektir. Köle askerler iki kışlada eğitim görürlerdi. Kahire yakınlarında Nil nehri üzerindeki Ravda Adası'ndaki garnizonda Türk, çoğunlukla Kıpçak askerler bulunur ve bunlara Memalik-i Bahriye (deniz kölerleri) denilirdi.

Memlûk Hanedanlığı'nın, tarihte üç önemli etkisi olmuştur. Bunlar askerî plandaki etkileri, Haçlı ordularının bölgeden atılması ve Moğol akınlarının durdurulmasıdır. Her iki olay da Arap-İslam devletini kaçınılmaz bir yıkımdan kurtarmıştır. Memlûk Hanedanlığı'nın üçüncü etkisi ise içtimai ve ekonomik alanda olmuştur; bir dizi düzenleme getirmeleri, askerî ve politik anlamda bölgede bir istikrar oluşturmaları sonucu Mısır yeniden önemli bir ticaret yolu haline gelmiştir.

1382 yılında Çerkez kökenli Berkuk'un, devrin sultanını öldürerek iktidarı ele geçirmesiyle Türk asıllı Memlûkların devri de kapanmış oldu. Bu tarihten itibaren Çerkez asıllı sultanlar ülkeyi yönetmiştir.

267 yıllık Memluk Devleti, Mercidabık (1516) ve Ridaniye'de (1517) peşpeşe yenilgiye uğradığı Osmanlı Ordusunun Kahire'ye girmesi ile tarih sahnesinden silinmiştir. Osmanlı açısından bu zaferler, hem askerî-ekonomik, hem de Halifeliğin Osmanlı Devleti'ne aktarılmasıyla politik hâkimiyetinin Osmanlı Devleti'ne geçmesi açısından önemlidir.

Memlûk Devleti'nde resmi yazışmalar Arapça olsa da askerî dil Türkçeydi. Türkçe bilmeyen bir kişinin devlet yönetimine yükselmesi mümkün değildi. Sultanlar adına pek çok Türkçe eser yazılmıştır. Son Memlûk Sultanı Kansu Gavri, Türkçe yazdığı şiirleri ile tanınır. Bu zat, Firdevsi'nin Şahnamesi'ni Türkçeye çevirtmiştir.

Memlûkler büyük bir medeniyet kurmuşlar, pek çok konuda Osmanlılar'a öncü olmuşlardır.

Memlûkler Moğol istilası sebebiyle Orta Asya'dan kaçan bilim adamlarını kabul etmişlerdir. Kahire, Halep ve Şam'da büyük medreseler kurmuşlardır. Memlûkler ile birlikte Arabistan'a ve Mısır'a Türk etkisi her alanda

damgasını vurmuştur. Mısır ve Suriye'de Türk usulü eser olarak, Sultan Kalavun Camii, Sultan Hasan Camii ve Medresesi, Sultan Berkuk Türbesi, Kahire Kalesi ve Halep Kalesi örnek verilebilir. Memlûk mimarisinde çok renkli görünüm ve mineli cam örneği ön plandadır. Müze koleksiyonunda bu döneme ait eşsiz yazma eserler ve seramikler bulunmaktadır.

Mermer Lahit (Env. No: 2536)

Mermer lahit, dikdörtgen prizma formundadır. Lahit kapaklı ve yüzeyinin işlenişinde oyma tekniği kullanılmıştır. Baş ve ayak şahideleri iki yanda sütunlarla şekillenmiştir. Sütunlar alttan iki yanda yivli küçük olarak işlenmiş, üst kapaktan itibaren kalın ve gövdeleri mukarnaslı, tepeleri ise topuz şeklinde işlenmiştir. İki sütun arasında şahidenin taç kısmını oluşturan palmet yaprağı şeklinde bir kısım ve onun devamında salbekli şemse şeklinde dizayn edilmiş kitabe bulunmaktadır.

Lahit'in yan yüzlerinde lotus, palmet motifli dikdörtgen alanın içinde sülüs yazı ile yazılmış Arapça kitabe bulunmaktadır. Kapak kısmında gövdesi altı dilimli madalyon biçimindeki kandil motifi yukarıya asılmış vaziyette görülmektedir.

Kitabesine göre, Lahit'in Halep valisi Özdemir'in eşine ait olduğu, ölüm tarihinin de H. 893 (M. 1487) olduğu anlaşılmaktadır. Müzede, lahitin hemen yanında, Halep valisi Özdemir Bey'in kendisine ait olduğu anlaşılan ve Env. No: 2537 kaydıyla sergilenen ikinci bir lahit daha bulunmaktadır.

Lahitlerin her ikisi de Halep'te Ansariye'deki bir türbeden 1907 yılında İstanbul Çinili Köşk'e, 1941 yılında da müzeye getirilmiştir.

MERMER LAHİT
H. 893 (M. 1487) tarihli,
123x36x92 cm.
Env. Nu.: 2536

Cam Askı Kandil

(Env. No: 1032)

Yeşil renkte, şişkin gövdeli ve uzun boyunlu bir askı kandildir. Gövdesinde asmak için altı kulp vardır. Kandilin bütün yüzeyi koyu mavi, beyaz renkler ve altın yaldızla boyanan yarı bordürlü, geometrik ve bitkisel bezemelidir.

Bezemeler mineleme tekniği ile yapılmıştır. Gövde kısmında, kırmızı ve beyaz renkle yapılmış içleri bitki bezemeli dilimli madalyonlar, boyun kısmında ise rumi kompozisyonlar ve Nur suresinden ayetler yer almaktadır. Yazı bordürleri arasında yuvarlak madalyonlar içinde koyu mavi zemin üzerine beyaz renkte Memlûk Dönemi'nin bilinen polo sopaları yer almaktadır.

Eser, müzeye 1911 yılında Çinili Köşk'ten getirilmiştir.

CAM ASKI KANDİl
14. yüzyıl
yükseklik: 27 cm.
ağız çapı: 21 cm.
Env. Nu.: 1032

Pirinç Askı Kandil (Env. No: 157)

Dövme tekniğinde yapılmış, kazıma ve delik işi tekniği ile bezenmiştir. Gövde, yukarıya doğru daralan sekiz yüzlü, taç kubbeli ve askı alemlidir. Askı kandilin dokuz kandilliği ve iki kanatlı olan kapağı vardır. Gövde yüzeyi üzerinde meander motifleri arasında altta ve üstte kitabe kuşakları vardır. Orta kısmında ise delik işi ajur ve kazıma tekniği ile yapılmış salbekli şemseler rumi ve hatayi motifleriyle bezelidir. Şemsenin ortasında yer alan yuvarlak madalyonda yazı vardır. Üst kitabesinde "İlmiyle amil devlet başkanımız, izzet sahibi yüce hükümdarımız. Sultanların en seçkini, Mevlasından izzetle bahsedilen, ilmiyle amil adil devlet başkanımız. İslam bayraktarlığını yapan Müslümanların önderi din ve dünya işlerini en güzel şekilde düzenleyen Şaban'ın oğlu Menayir'in oğlu, Müeyyed, Muzaffer, Mücahid ve şehid oğlu Sultanımız Emced, Hüseyin aziz yardımıyla..." yazmaktadır.

Altındaki kitabeden de şamdanın Muhammed bin Kalauni Salihi tarafından Memlûklu Sultanı Şehit Hüseyin oğlu 2. Şaban (1363-1376) için yapıldığı anlaşılmaktadır. Eser, müzeye 1911 tarihinde Eskişehir Şücaattin Veli Türbesi'nden getirilmiştir.

PİRİNÇ ASKI KANDİL
14. Yüzyılın ikinci yarısı
yükseklik:83cm.
Env. Nu.: 157

Pirinç Usturlap (Env. No: 2970)

Döküm tekniği ile yapılmış, yazı ve süslemeleri altın kakmadır. Üzerinde yer alan biri sabit beşi hareketli levhalar, merkezi bir vida ile gövde üzerine monte edilmiştir. Gövde üzerinde geometrik bölünmeler, rakamlar ve yönleri gösteren yazılar bulunmaktadır. H. 681 (M. 1282) yılında Hasan bin Ömer tarafından Mısır'da yapıldığını belirten kitabesi vardır. Eser müzeye 1964 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'nden getirilmiştir.

Pirinç Şamdan (Env. No: 1372)

Gövde havan formlu, ağız kenarı dışa dönük ve bir kısmı kırıktır. Üzeri gümüş ve varaklarla kakma tekniğinde dekorludur. Boyun uzun ve silindirik, alt ve üstünde badem biçimli motiflerin oluşturduğu iki bordür, aralarında da bitki motifli üç yuvarlak madalyon vardır. Omuz kısmında yazı frizi ve gövde üzerinde paralel iki yiv arasında sülüs bir kitabe ve bitki desenli yuvarlak madalyon bulunmaktadır. Müzeye, 1941 yılında Çinili Köşk'ten getirilmiştir.

PİRİNÇ ŞAMDAN
14-15. yüzyıl
Yükseklik: 20 cm
Kaide çapı: 21 cm
Env. No.: 1372

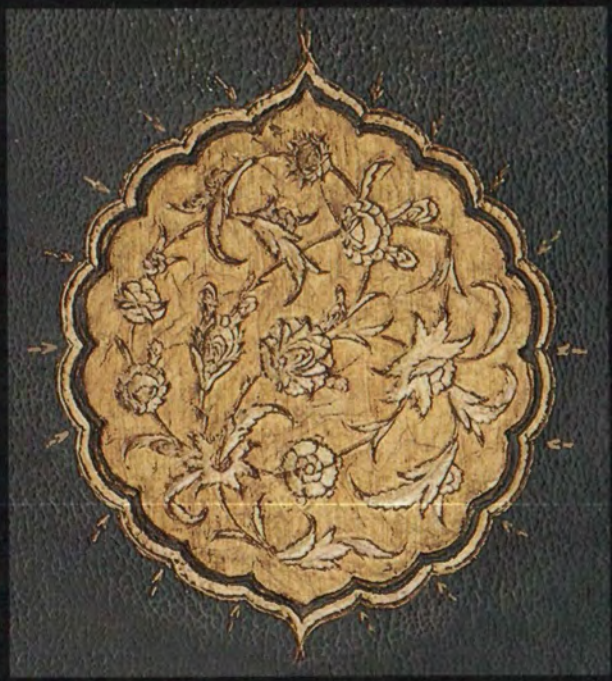
PİRİNÇ BADİYE
1470-1490 tarihleri arası,
Yükseklik: 16,5 cm.
Ağız çapı: 36 cm.
Env. No: 2959

Pirinç Badiye
(Env. No: 2959)

Geniş ağızlı, yayvan gövdeli ve dövme tekniği ile yapılmıştır. Yüzeyi altın ve gümüş varaklarla kakma tekniğinde süslenmiştir. Ağız kenarını lotus çiçek ve yapraklarının oluştuğu bir bordür çevrelemektedir. Bordürün altından başlayarak bütün gövdeyi kapsayacak şekilde, araları düğümlü örgü motifleriyle kesilen kitabeli yuvarlak madalyon ve üzeri büyük hatla yazılmış dikdörtgen kartuşlar bulunmaktadır. Tasın, kaideye yakın kenarlarında ise bitkili ve iç içe "Y" ve "T" şeklinde motiflerin bulunduğu bir süsleme mevcuttur. Kitabelerinde "Şanlı Sultanımız el-Malik el-Eşref, zafer kazanmış Kayıtbay zaferi mübarek olsun." ibaresi bulunmaktadır.

Eser müzeye 1964 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'nden getirilmiştir.

İLHANLI DÖNEMİ

1256-1353

İlhanlı Devleti, Cengiz Han'ın (Çingiz Han) torunu Hülagû Han tarafından, merkez Tebriz olmak üzere İran'da kuruldu. (1256)

"İlhanlı" ismi; "Büyük Kağanlı" anlamına gelmektedir. Çünkü İlhanlıların kendi bayrakları ve paraları olsa da, bir çeşit eyalet sistemiyle yönetilmekteydiler ve Moğolların Büyük Kağan'ına bağlıydılar. İlhanlı kelimesinin tartışılan bir başka anlamı ise; İl-eyalet hanı olabileceğidir. Son derece büyük ve hızlı hareket eden bir orduları vardı. Sibirya hariç bütün Asya'ya hâkim olmuşlardı.

Azerbaycan'ı ele geçiren Hülagû Han, 1258'de Bağdat'ı alarak Abbasî Devleti'ne son verdi. Anadolu Selçuklu Devleti'ni egemenliği altına aldı. Moğollar, Anadolu'nun bilim, kültür ve ticaret merkezleri olan şehirlerini yakıp yıktılar ve yağmaladılar. Bu dönemde Anadolu'da ticaret geriledi. Türkler, Doğu ve Orta Anadolu'dan batı bölgelerine doğru göç etmek zorunda kaldılar. Moğollar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında önemli rol oynadılar.

İlhanlılar, Suriye ve Filistin'i işgalden sonra Mısır'a doğru ilerlemeye başladılar. Ancak Memlûkler, Ayn-ı Calut Savaşı'nda İlhanlıları yenilgiye uğratarak Filistin ve Suriye'den çıkardılar. (1260)

Memlûk Sultanı Baybars, İlhanlıları ikinci kez Elbistan'da yenilgiye uğrattı. (1277)

Memlûkler tarafından uğratıldıkları yenilgiler dışında savaş kaybetmediler.

İlhanlı Devleti, Cengiz Han'ın (Çingiz Han) torunu Hülagû Han tarafından, merkez Tebriz olmak üzere İran'da kuruldu (1256). Son derece hızlı hareket eden bir ordusu vardı. Sibirya hariç tüm Asya'ya hakim oldular. Halkının büyük çoğunluğu Türk ve Farslar'dan oluşuyordu.

İlhanlılar, Gazan Mahmud Han (1295-1304) zamanında Müslümanlığı kabul ettiler. Bundan önce Budizm'i benimsemişlerdi ve Müslümanlara karşı Hıristiyanlarla ittifak kurmak istiyorlardı. İslamiyetin yanı sıra Türk kültürünün de yaygınlaşması, devletin Türk özelliği kazanmasına vesile oldu. 14. yüzyılın başlarında çıkan iç karışıklıklar sonucu İlhanlılar parçalandı. (1336)

Halkının büyük çoğunluğu Türk ve Farslardan oluşuyordu. Diğer Moğol devletleri gibi İslamiyeti kabul etmişler ve Türkleşmişlerdir. Bağdat'ta güçlenen Celayirliler tarafından yıkıldılar. İlhanlı topraklarının büyük bir bölümü üzerinde, Celâyirliler Devleti kuruldu. Müze koleksiyonunda, bu döneme ait zengin yazma eser koleksiyonu bulunmaktadır.

Kimya-i Saadet (Env. No: 1999)

İslam âleminin büyük mütefekkirlerinden, Gazali'nin İhya adlı eserinin bazı ilavelerle Farsçaya yapılan bir tercümesidir. Eser, koyu renk kâğıt üzerine siyah mürekkep ve nesih bir hatla yazılmıştır. Sayfalar cetvelsiz ve 21 satırdır. 401 yapraktan oluşan eserin cildi kahverengi deriden ve mikleplidir. Eserin takdim sayfasında yer alan tezhip bütün sayfayı kaplamıştır. Tezhibin içinde kûfi hatla kitabın adı ve Huşeng Şah'ın hazinesi için hazırlandığı belirtilmiştir. Kimya-ı Saadet, Şirvanlı hattat Abdurrahman bin Abdülaziz bin Abdullah tarafından yazılmıştır. Daha sonra Kuzey Hindistan'da Guriler Dönemi'nde hüküm süren Huşeng Şah'a (1405-1432) takdim edilmiş ve bu takdim için, eserin başına özellikle tezhibinde kullanılan renkleri ile Çin-Türkistan etkisini gösteren bir süsleme yapılmıştır.

Eser 1914 yılında Fatih'teki 1. Mahmud Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Eserde 2. Beyazıt ile Sultan 1. Mahmud'un vakıf kaydı ve mührü bulunmaktadır.

KİMYA-İ SAADET
Kuzey İran,
Şirvan, 781
(Mayıs 1329) tarihli,
29,5x22 cm.
Env. Nu.: 1999

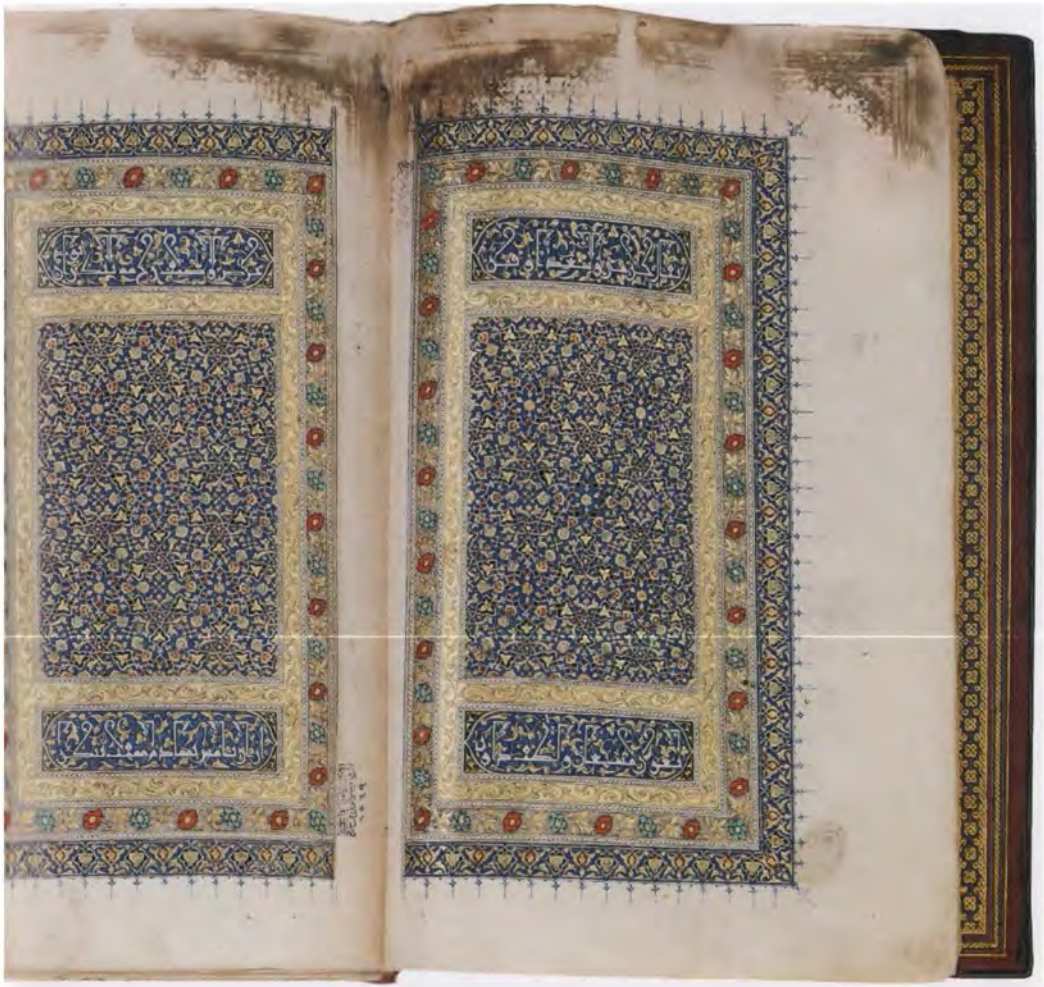
Sultan Ahmet Celayiri Divanı (Env. No: 2046)

Celayiri Dönemi'nin ünlü şair, hattat ve müzehhiplerindendir. Sultan Ahmed bin Üveys, Farsça yazdığı şiirlerini bu divanda toplamıştır. Bağdat'ta Ubeydullah bin Ali tarafından kopya edilen eser, yedi bülümden oluşmaktadır. Aharlı kâğıt üzerine nestalik hatla yazılmıştır. Toplam 235 yaprak olan eserde sayfalar cetvel içine çift sütun ondört satır olarak yazılmıştır.

1911 tarihinde Fatih 1. Mahmud Kütüphanesi'nden müzeye getirilen eserde, Sultan 2. Bayezid, 1. Mahmud ve Evkaf Müfettişi Derviş Mustafa'nın mühürleri vardır.

SULTAN AHMED CELAYİRİ
DİVANİ Celayiri Dönemi,
Bağdat
H. 809 (1407)
27x18,7 cm.
Env. No: 2046

TİMURLU DÖNEMİ 1370-1507

Timur Han, 1370-1405 yılları arasında yaptığı seferlerle, Harezm, Doğu Türkistan, İran, Azerbeycan, Hindistan Delhi Sultanlığı, Irak, Suriye, Altınordu Devleti ve Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu muazzam büyüklükteki topraklara hâkim olmuştur. Onun fetihleri, sonuçları açısından, Türk Tarihi'ni derinden etkilemiştir. Meselâ, Altınordu Hanı Toktamış üzerine düzenlediği seferler (1391) Altınordu Devleti'nin çöküşüne ve yerine bölge hanlıklarının kurulmasına sebep olurken Moskova Knezleri'nin güçlenmesini de beraberinde getirmiştir.

Timur Han, 1401'e kadar yapılan dört seferle Irak ve Güney Anadolu'yu, 1398-1399 seferleriyle Hindistan Delhi Sultanlığı'nı, 1401-1402'de Suriye'yi fethetti. Nihayet, 1402'de yapılan Ankara Savaşı'nda, Osmanlı Devleti'ni mağlup ederek Fetret Devri'nin başlamasına neden oldu. Ülkesindeki karışıklıklar sebebiyle Anadolu'da fazla kalamayan Timur, Çin seferine giderken yolda hastalanarak ölmüştür. (1405)

Timur'un ölümünden sonra oğulları ve torunlarından Şahruh, Uluğ Bey, Hüseyin Baykara gibi büyük hükümdarlar tarafından yönetilen devleti, yüz yıl kadar daha devam etmiş, bu dönemde Türkistan'da parlak bir kültür hayatı yaşanmıştır. Başkent Herat, Türk tarihinde sayılı kültür merkezlerinden biri olmuş, ünlü Türk şair ve ilim adamı Ali Şir Nevai burada yetişmiştir. Özbek hükümdarı Şeybani Muhammed Han'ın, başkent Herat'ı ele geçirmesi (1507), Timurluların sonu olmuştur. Timurlulardan Babür, Türkistan'da başarılı olamayınca, Hindistan'a giderek 1519'da Türk-Hint İmparatorluğu'nu kurmuştur. Timurlu Dönemi'nin şüphesiz en önemli eserleri kitaplardır.

Timur'un 1402 Ankara Savaşı ile Yıldırım Bayezid'i yenip Anadolu'yu ele geçirmesi, Osmanlı tarihinde unutulmaz bir yer tutar. Ülkesindeki karışıklıklar sebebiyle Anadolu'da fazla kalamayan Timur, Çin seferine giderken yolda hastalanarak ölmüştür. (1405).

Mecmua (Env. No: 1950)

Aharlı kâğıt üzerine talik hat ile Farsça dört sütunlu bir sayfa düzeni ile yazılmıştır. Toplam 642 sayfadır. Mecmua'da İran edebiyatının ünlü şairlerinin hamseleri ve divanları yer alır. Mecmua'nın içinde İran ve Azerbeycan'ın en büyük şairi Nizami'nin Hamse'sine ait 12 minyatür yer almaktadır. Cildi açık kahverengi deriden ve miklepli olup kendi dönemine aittir. Bilbihan'lı Mansur bin Muhammed bin Varaka bin Ömer bin Bahtiyar tarafından yazılmıştır.

Mecmua, 1914 yılında Fatih'te bulunan Sultan 1. Mahmut Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Mecmua'da Sultan 1. Mahmut'un vakıf mührü yer almaktadır.

MECMUA
Şiraz,
Muharrem 801 (Eylül 1398)
tarihli
31x21 cm.
Env. Nu.: 1950

Kur'an-ı Kerim (Env. No: 294)

Aharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ve nesih hat ile yazılmıştır. Kur'an-ı Kerîm, levha olarak tezhiplenmiş karşılıklı iki takdim sayfası ile başlamaktadır. Tezhibin ortasında, zemini altın yaldızlı, on dilimli yuvarlak bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun üçgen şeklindeki dilimleri siyah zemin üzerine çevreleyen beyaz ve kahverengi rumili arabeskler bulunmaktadır. Kırık çizgilerin birbiri ile kesişmesi sonucu oluşan bölmelerin zemini lacivert üzerine altın yaldız, yeşil ve beyaz renklerle yazılmış rumili arabesklerle doldurulmuştur.

Kur'an-ı Kerîm'in cildi deriden ve miklepli olup kendi dönemine aittir. Şemsettin Muhammed'in yazdığı bu Kur'an-ı Kerîm Timurlu Dönemi'nin en önemli eserlerindendir. Timurlu Sultanı Gıyaseddin Baysungur Mirza da (1397-1433) tıpkı diğer Timurlu sultanları gibi sanatçıları korumuş, hattat ve nakkaşlara her türlü imkanı sağlamıştır. Eseri yazan Şemseddin Muhammed de bunlardan biridir. Timurlu sarayının hattatı olan Şemseddin Muhammed de bu dönemde, Baysunguri lakabını adının sonuna ekleyerek, Şemseddin Baysunguri adı ile eseri Yakut üslubunda yazmıştır.

Eser, 1926 yılında, Sultan Abdulmecid Türbesi'nden müzeye getirilmiştir. Kur'an-ı Kerîm'in birçok sayfasında, 3. Selim'in mühürleri bulunmaktadır.

KUR'AN-I KERİM
İran, Herat,
22 Ramazan
837 (2 Mayıs 1434) tarihli
35,5x27 cm.
Env. Nu.: 294

سورة الفاتحة

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ۝ الرحمن الرحيم

مالك يوم الدين ۝ إياك نعبد وإياك نستعين

اهدنا الصراط المستقيم ۝ صراط الذين أنعمت

عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين

سورة البقرة

بسم الله الرحمن الرحيم

الر ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين

الذين يؤمنون بالغيب ويقيمون الصلوة ومما رزقناهم

ينفقون ۝ والذين يؤمنون بما أنزل إليك

وما أنزل من قبلك وبالآخرة هم يوقنون

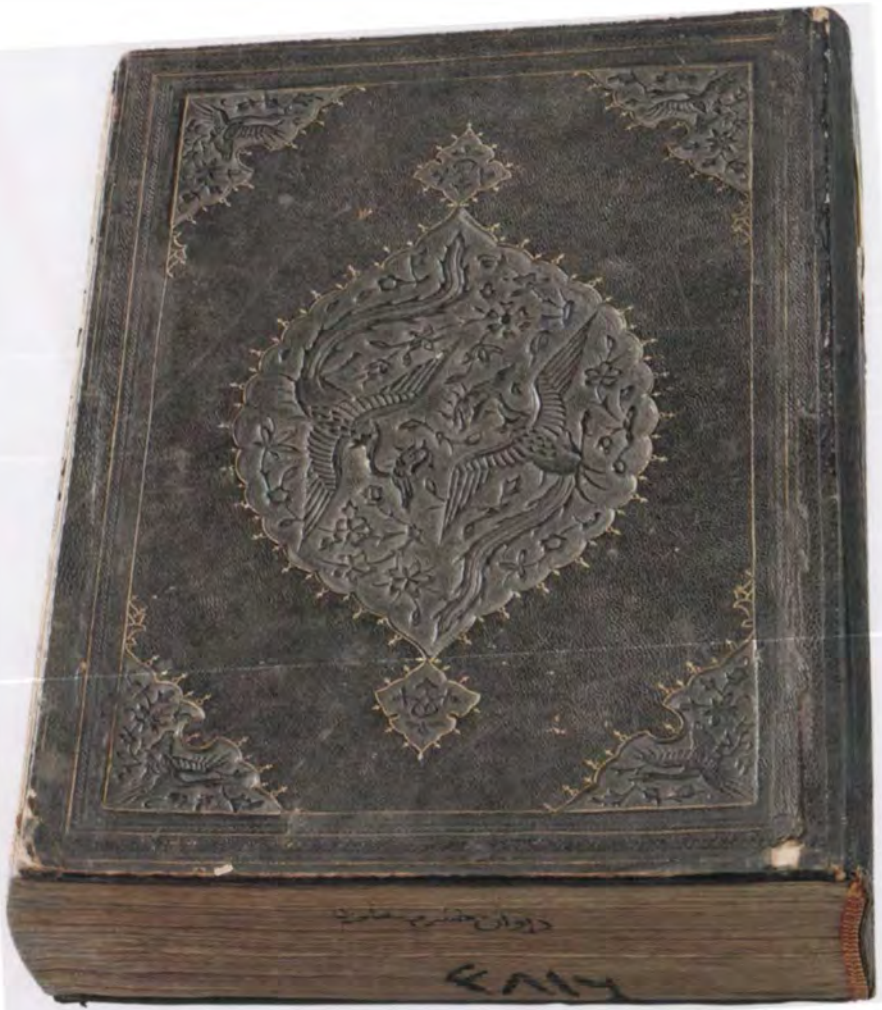
سورة يونس ومائة وتسع آيات

Emir Hüsrev-i Dihlevi Divanı'nın Cildi

(Env. No: 1981)

Aharlı kâğıt üzerine nestalik hatla 17 satır olarak yazılmıştır. Toplam 396 yapraklı olan divanın ketebesi ve tarihi yoktur. Eserin cildi deriden ve miklepsizdir. Üzerinde yer alan bordür, şemse ve köşebentlerde gagasıyla hatayi dalını tutan kuş motifleri bulunmaktadır. İç kapak katı olarak yapılmıştır. Bu nedenle kahverengi deriden kesilen kompozisyon mavi zemine yerleştirilmiştir. Orta kısımda bulunan şemsede hatayi uslubundaki bitkisel kompozisyon üzerine karşılıklı iki zümrüt'ü anka kuşu figürü yer almaktadır. Anka kuşları oldukça ayrıntılı tasvir edilmiştir. Katı olarak yapılan iç kapağın şemsesinde dalları çiçekli ağaçların altında karşılıklı iki geyik figürü bulunmaktadır. Geyikler oldukça gerçekçi bir yaklaşımla tasvir edilmiştir. Eser, Emir Hüsrev-i Dihlevi'nin Farsça yazdığı şiirlerinin toplandığı bir divandır. Eser müzeye 1911 yılında I. Mahmut Kütüphanesi'nden getirilmiştir. Eserde Sultan I. Mahmut ve Müfettiş Derviş Mustafa'nın vakıf mührü bulunmaktadır.

EMİR HÜSREV-İ DİHLEVİ
DİVANI'NIN CİLDİ
Herat,
15. yüzyıl
26x17 cm.
Env. Nu.: 1981

Pirinç Kupa
(Env. No: 2963)

PİRİNÇ KUPA
15. yüzyıl
yükseklik: 13 cm.
kaide çapı: 6,5 cm.
Env. Nu.: 2963

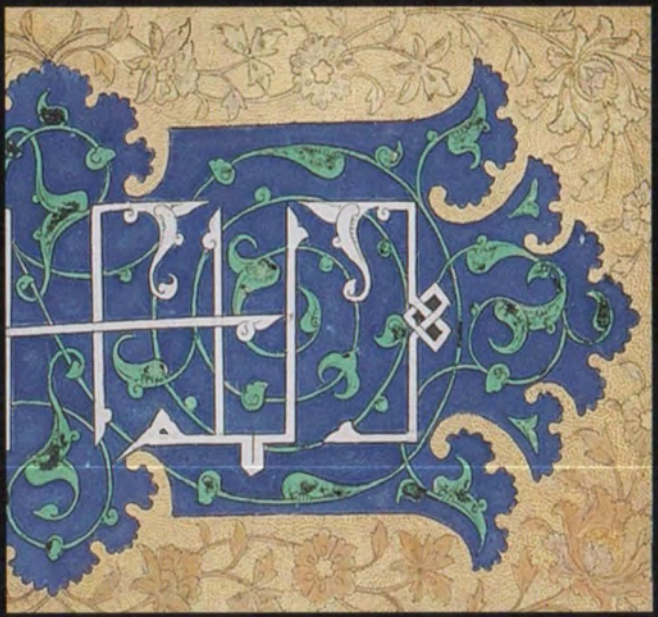
Yuvarlak gövdeli, silindirik boyunludur. Kupa'nın bütün yüzeyi altın ve gümüş kakmalarla stilize bitki, lotus çiçekli madalyonlar ve yazılı kartuşlarla süslüdür. Müzeye, Topkapı Sarayı Müzesi'nden 1964 yılında getirilmiştir.

Pirinç Kupa (Env. No: 2961)

Yuvarlak gövdeli, silindirik boyunlu, kıvrık emzikli ve ejder başı şeklinde kıvrık bir kulpa sahiptir. Bütün yüzeyi altın ve gümüş kakmalarla bezelidir. Kartuşların içinde lotus yaprakları ve kitabeler bulunmaktadır. Kabın bütün zemini arabesklerle doldurulmuştur.

PİRİNÇ KUPA
H. 871 (M. 1466-67) tarihli
Yükseklik: 13 cm.
Kaide çapı: 7,5 cm.
Env. No: 2961

TÜRKMEN DÖNEMİ 1365-1507

Karakoyunlu Dönemi (1365-1469)

Karakoyunlular 1365 yılından 1469 yılına kadar hüküm sürmüş bir Türk devletidir. Karakoyunlular, Kara Yusuf Bey ve halefleri zamanında Timurlularla geniş ölçüde bir mücadeleye girişmişler, Osmanlılar ve Memlûkler tarafından da desteklenmişlerdir.

15. yüzyıl Türk tarihinin büyük simalarından olan Kara Yusuf Bey, 13 Kasım 1420'deki ölümüne kadar 31 yıl 5 ay saltanat sürmüş ve 63 yaşında vefat etmiştir.

15. yüzyılın ortalarında, bir ara, bütün İran, Irak, Güney Kafkasya, Dağıstan, Güneydoğu ve Doğu Anadolu ile Basra Körfezi kıyıları Karakoyunluların hâkimiyeti altına girmiştir.

Karakoyunlular en umulmadık bir şekilde Akkoyunlu Uzun Hasan Bey tarafından baskın sonucu öldürülen Sultan Cihan'dan sonra Akkoyunlu Devleti'nin hâkimiyetine geçmiştir.

Müze koleksiyonunda bu döneme ait çok sayıda yazma eser bulunmaktadır.

Akkoyunlu Dönemi (1378-1507)

Akkoyunlular, Horasan'dan Fırat Irmağı'na ve Kafkas Dağları'ndan Umman Denizi'ne kadar uzanan topraklarda egemen olmuş bir Türkmen devletidir. Akkoyunluların, Oğuzların Üçok kolunun Bayındır Boyu'na mensup oldukları bilinmektedir.

Karakoyunlu Türkmenleri, Baranlı Oymağı Beyleri olan üç kardeş ile tarih sahnesine girmiştir. Bunlar Bayram Hoca, Murat Hoca ve Mısır Hoca'dır. Akkoyunlular Oğuzların Üçok kolunun Bayındır Boyu'na mensupturlar. Kurucusu Kutlu Bey'in küçük oğlu Kara Yülükoğlu Osman Bey'dir.

Akkoyunlular, 14. yüzyılda Diyarbakır yöresini yurt edindiler ve devlet kurmadan önce de bölgede etkili oldular. Akkoyunlu Devleti'nin kurucusu, Kutlu Bey'in küçük oğlu Kara Yülük Osman Bey, 1403'te de Diyarbakır'da hükümdarlığını ilan etti. Osman Bey 1435'te Karakoyunlular'a karşı savaşırken öldü.

Kara Yülük Osman Bey'in ölümünden sonra, oğulları arasında iktidar kavgası başladı ve Akkoyunlu Devleti eski gücünü yitirdi. Kara Yülük Osman Bey'in torunu Uzun Hasan, 1453'te Diyarbakır'ı ele geçirerek iktidar kavgalarına son verdi. Akkoyunlu Devleti'ni, sınırları doğuda Horasan'dan batıda Fırat Irmağı'na, kuzeyde Kafkaslardan güneyde Umman Denizi'ne kadar uzanan bir imparatorluğa dönüştürdü. Karakoyunluları yenerek ortadan kaldırdı ve başkenti Diyarbakır'dan İran'daki Tebriz'e taşıdı.

Sınırlarını genişletmesi ve bu denli güçlenmesi Uzun Hasan'ı Osmanlılarla karşı karşıya getirdi. Fatih Sultan Mehmet, 1461'de Trabzon'u aldıktan sonra Akkoyunluların üzerine sefere çıktı. Uzun Hasan 1473'teki Otlukbeli Savaşı'nda Fatih karşısında ağır bir yenilgiye uğradı. Bu yenilgiden sonra topraklarındaki siyasî ve askerî gücünü büyük ölçüde yitirdi. Uzun Hasan'ın 1478'de ölmesinden sonra oğulları arasında başlayan taht kavgaları Akkoyunlu Devleti'ni iyice zayıflattı. Sonunda Akkoyunlu Devleti, Safevi hükümdarı Şah İsmail tarafından 1507'de ortadan kaldırıldı.

Akkoyunlu hükümdarları bilginleri ve sanatçıları korumuştur. Ali Kuşçu, Celaleddin Devvani ve İsa Savcı gibi bilginler, bu dönemde önemli eserler vermişlerdir. Başta Diyarbakır ve Mardin olmak üzere Ahlat, Hasankeyf, Erzincan, Bayburt köyleri ve Hasankale'de Akkoyunlulardan birçok cami, türbe, medrese, kale, kale surları ve yazıt kalmıştır. Bunlardan Diyarbakır'daki Şeyh Matar ve Şeyh Safa camileri, Mardin'deki Sultan Kasım Medresesi ve

Ahlat'taki Emir Bayındır Camii ile kümbeti önemlidir. Müslüman olmadan önce koyun totemine bağlı olan Akkoyunlular, İslam dinini benimsedikten sonra da bu toteme bağlılıklarını sürdürerek bayraklarını ve mezar taşlarını koyun resimleriyle süslemişlerdir. Müze koleksiyonunda bu döneme ait yazma eserler bulunmaktadır.

ŞAHNAMEİ FİRDEVSİ
Türkmen Dönemi,
Iran, Şiraz,
1475-1500 arası
35x24 cm.
Env. No: 1978

Şahname-i Firdevsi (Env. No: 1978)

Şahname, İran'ın en eski devirlerinden başlayarak Araplar tarafından zaptedilmesine kadar geçen süre içindeki tarihini içeren son derece önemli destani bir eserdir. Firdevsi Mahlaslı Ebul'l Kasım Mansur tarafından yazılmıştır. Firdevsi'nin 934 yılında Tus şehrinde doğduğu ve 1022 veya 1026 yılında ölmüş olduğu kabul edilmektedir.

Müze koleksiyonundaki şahname, Timurlu Dönemi'nde Gilan şahlarından olan Sultan Ali Mirza (1478-1504) adına hazırlanmıştır. Farsça, talik hatla, cetvelli sayfalara, iki sütun, 23 satır olarak yazılmıştır. 282 sayfadır. İçinde 202 minyatür yer almaktadır. İki cilt olarak hazırlanan Şahname'nin birinci cildi müze koleksiyonunda, ikinci cildi ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Şahname-i Firdevsi, müzeye İstanbul Galata Mevlevihanesi içindeki Halet Efendi Kütüphanesi'nden 1914 yılında getirilmiştir.

ŞAHNAME-İ FİRDEVSİ
Türkmen Dönemi,
İran, Şiraz,
1475-1500 arası
35x24 cm.
Env. No: 1978

OSMANLI DÖNEMİ 1299-1924

1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'ya gelen Kayı Boyu, 13. yüzyılın başlarında Anadolu Selçuklu Sultanı 1. Alaeddin Keykubat tarafından, Ankara'nın batısındaki Karacadağ dolaylarına yerleştirildi. Kayıların başında bulunan Ertuğrul Bey, buradan daha batıya doğru ilerleyerek Söğüt ve Domaniç'i ele geçirerek, Söğüt'ü kendine merkez yaptı. Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu Osman Bey geçti. (1281) İlhanlılar Anadolu Selçuklu Devleti'ni tamamen ortadan kaldırınca, Osman Bey bağımsızlığını ilan etti. (1299) Böylece üç kıtada 600 yıl hüküm sürecek olan Osmanlı Devleti'nin temeli atılmış oldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar devam edecek olan bu devlet, sadece siyasi bakımdan değil, iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan da büyük iz bırakacak ve dünya tarihinde önemli bir yer alacaktır.

Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu Osman Bey geçti. (1281) İlhanlılar Anadolu Selçuklu Devleti'ni tamamen ortadan kaldırınca, Osman Bey bağımsızlığını ilan etti. (1299) Böylece üç kıtada 600 yıl hüküm sürecek olan Osmanlı Devleti'nin temeli atılmış oldu.

14. yüzyıl Anadolu'su birçok beyliğin egemen olduğu farklı bir dönemi temsil etmektedir. Bu beylikler, Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ile birlikte, daha çok uçlarda teşekkül etmiş yeni bir siyasi yapılanma sürecini ortaya koymaktadır. Daha çok kuzey, güney ve batı Anadolu'da Bizans'a karşı girişilen mücadelelerde elde edilen topraklar üzerinde kurulmuşlardır. Bunlardan biri olan Osmanlı Beyliği, izlediği siyaset sonucunda sağlam bir teşkilat yapısına kavuşup, uzun ömürlü olacak bir devletin temellerini atmıştır.

Osmanlı Beyliği, Bursa'nın fethini müteakip, Rumeli'ye geçiş ve Edirne'nin alınması ile Balkanların kapısını aralamış, İstanbul'un fethiyle birlikte cihanşûmûl bir devlet haline gelmiştir. Bunda birkaç beylik dışında Anadolu birliğinin sağlanması ve Bizans'ın bertaraf edilmesi etkili olmuş-

tur. 16. yüzyıl başlarından itibaren genişleme siyasetini sürdüren Osmanlı Devleti; artık geniş bir coğrafyada, farklı dinden ve ırklardan milletleri bünyesinde barındıran ve yöneten bir imparatorluğa dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen 624 yıllık süreç, tarihçiler tarafından Kuruluş (1299 -1453), Yükselme (1453 - 1579), Duraklama (1579 - 1699), Gerileme (1699 - 1792) ve Dağılma (1792 - 1922) devirleri olmak üzere beşe bölünmektedir.

Osmanlı Mimarisi ve Sanatı

Başta payitaht merkezleri Bursa, Edirne ve İstanbul olmak üzere, Anadolu'da, Balkanlarda, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Osmanlı medeniyetinin izlerini mimari eserlerle görmek mümkündür. Bu uzun bir zamana ve geniş coğrafyaya yayılan "Osmanlı mimarisi ve sanatını" bütün olarak tanımayı zorlaştırmaktadır. Bu durum Osmanlı sanatını anlayabilmek için ya üslup özelliklerine göre dönemlere ayırmayı ya da coğrafi sınırlamalara gitmeyi zorunlu kılmaktadır. Üslup özelliklerine bakarak Osmanlı mimarisini ve sanatını Erken Dönem (1300–1500), Klasik Dönem (1500–1718) ve Geç Dönem (1718–1922) olarak ana hatlarıyla üç evreye ayırmak mümkündür.

Bunlardan Erken Dönem üslubu 14. ve 15. yüzyıl boyunca yaklaşık 200 yıl devam etmiş olup, beylik devri sanatı olarak da nitelenmektedir. Anadolu'daki diğer beyliklerin sanatı ile Selçuklu ve Klasik Osmanlı üslupları arasında bir geçiş devrini temsil etmektedir. Klasik Dönem üslubu ise 16. ve 18. yüzyılları içine alan bir dönemi temsil etmektedir. Mimari başta olmak üzere sanatın birçok alanında üslup birliğinin yakalandığı devirdir. Saray ve çevresi başta olmak üzere mimari, süsleme, hat, minyatür, çini, kumaş, halı, maden, tezhip, cam ve ahşap gibi sanatın çeşitli dallarında ortak bir üreti-

min adı olmuştur. İstanbul başta olmak üzere ülkenin önemli merkezlerinde mimari alanında önemli eserler ortaya konmuştur. Osmanlı mimarisinin klasik çağı "Mimar Sinan Dönemi" olarak da adlandırılabilir.

Osmanlı sanatının Geç Dönem Üslubu 18. ve 19. yüzyıllarda karşımıza çıkmaktadır. Mimariden ananevî sanatlara kadar her alanda batı tesirinin görüldüğü dönemdir. Kendi içinde barok, rokoko ve ampirik gibi üsluplara ayrılan dönem sanatı en çok mimari ve buna bağlı tezyinatta kendini hissettirmiştir. Mimaride iç ve dış yapıda görülen değişim dinî mimariden sivil mimariye her alanda karşımıza çıkar.

Osmanlı'da ananevîleşen sanatlardan hat, cilt, tezhip, minyatür, çini ve seramik, maden, ahşap, cam ve dokuma ile süsleme önemli bir yer tutar. Hat ve yazı levha, mimari tezyinat, kitabe, mezar taşı ve mushaflarda yaygın biçimde uygulanmıştır. Celi sülüs, kûfi, talik, muhakkâk, reyhani, nesih, tevki ve rika bir çok çeşidi ile Osmanlı'nın klasikleşen sanat uygulamaları arasında yerini almıştır. Özellikle mimari süslemede Klasik Dönem'in yaşandığı Kanuni devri, yazı açısından da yeni bir anlayışın başlangıcı olmuştur. Kitap sanatları içerisinde zikredilen cilt, tezhip ve minyatürlerde 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Osmanlı sanatına önemli eserler kazandırılmıştır. Ciltte deri ve lake üzerine şemseli ve altın ve gümüş levha kaplı ciltler sanat bakımından özellik taşımaktadır. Tezhipte Ehli Hiref teşkilatı eliyle müzehhibler tarafından tezyinat, sonsuzluk prensibine dayalı sınırlandırılmamış bir kompozisyon anlayışına göre yapılmıştır.

Osmanlı çiniciliği mimari eserlerin süslenmesinde büyük bir paya sahiptir. Mimari süslemedeki çini dışında İznik'le birlikte Kütahya ve Haliç'te seramik kullanım eşyası yapılmıştır. İbrik, vazo, kandil, tabak birçok örnek günümüze gelmiştir.

Milet İşi İznik Seramikleri

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde çok sayıda bulunan, milet işi olarak adlandırılan İznik seramikleri, son yıllarda İznik'te yapılan kazılardan elde edilmiştir. Çoğu restorasyon görmüş ve tümlenmiş hamurlu, beyaz astarlı, mavi dekorlu seramiklerdir. Genelde çukur kâse formunda olan bu kapların yağ kandili, tas ve tabak formunda olanları da vardır. 3161 envanter numaralı kâse beyaz astarlı ve üzeri mavi renklerle bitki ve geometrik desenlidir. Kabın dip kısmında beyaz merkez dairede altıgenler ve içerisine yerleştirilmiş mavi renk çember şeklinde daireler ve kabın iç kenarlarını kuşatan bitki bezemeli kalın bir kuşak mevcuttur. 3165 envanter numaralı eserde merkez dairede yer alan altı kollu yıldız ve etrafını kuşatan mavi yapraklarla dekorlu bir kuşak yer almaktadır.

MİLET İŞİ İZNİK SERAMİKLERİ
Erken Osmanlı Dönemi, İznik, 14-15. yüzyıl

Çap: 27 cm.
Yükseklik: 14 cm.
Env. Nu.: 3161

Çap: 27 cm.
Yükseklik: 13 cm.
Env. Nu.: 3165

Kur'an Mahfazası (Env. No: 3)

Kapak kısmı pramidal ve oniki cepheli, gövde altıgen prizma şeklinde ve kemerli altı ayak üzerinde duran bir Kur'an mahfazasıdır. Ceviz ağacından yapılmış ve abanoz kaplama mahfazaya, kakma ve gömme tekniği ile fildişi bezemelerle dekorlanmıştır. Kapakta yukarıdan aşağıya doğru uzunlamasına, içi oyma olarak yapılan rumi ve palmetlerle dolgulu altıgenler, ikinci sırada yine uzunlamasına fildişinden dikdörtgen pano içinde salbekli şemse, üçüncü ve dördüncü sırada yatay fildişi dikdörtgen panolar içine sülüs hatla Kur'an-ı Kerîm ayetleri yazılmıştır. Gövde ve pervaz kısmında yine fildişi üzerine Kur'an-ı Kerîm ayetleri bulunmaktadır. Gövde cephelerinde fildişinden köşebentli dikdörtgen paftalar içine yatay dikdörtgen panolar içinde fildişinden yazılı metinler bulunmaktadır. Ayakların kemer köşelerindeki fildişinden üçgen süslemelerin içi yeşil boyalıdır. Gövde üzerinde yer alan yazılardan mahfazanın 2. Bayezid adına Kur'an-ı Kerîm saklamak amacı ile H. 911 (M. 1505-06) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Kur'an mahfazası, müzeye Sultan 2. Selim Türbesi'nden 1926 yılında getirilmiştir.

KUR'AN MAHFAZASI
H. 911
(M. 1505-6) tarihli Kur'an
82x56 cm.
Env. No: 3

Halı (Env. No: 704)

Çift sekizgen madalyonlu ve beş bordürlü bir halıdır. Alman ressam Hans Holbein'in tablolarında resmedilen büyük madalyonlu gruba girer. İçteki sarı zeminli birinci bordür, ana zemindeki iki sekizgen koç başı madalyonu birbirinden ayırmıştır. Sekizgen madalyonun kare çerçeve ile arasındaki boşluklar köşebent şeklinde ve aynı bordürle uyum sağlayacak şekilde dolgulanmıştır. Koç başlı sekizgen madalyonların merkezinde, kırmızı zemin üzerine, mavi renkte stilize edilmiş yıldız motifi vardır. İkinci ince ve mavi zeminli bordür üzerinde kırmızı renk "S" motifi vardır. Üçüncü ile beşinci bordür, aynı renk ve motiflidir. Kırmızı zemin üzerine mavi renk ve kenarları kancalı baklava dilimleri yer alır. Dördüncü bordür kırmızı zeminli olup üzerinde üçgen şeklinde sarı, kırmızı ve siyah üçgenler oluşturan beyaz konturlu ve uçları kancalı bir hat mevcuttur.

Halı, Sivrihisar Şeyh Baba Yusuf Camii'nden müzeye getirilmiştir.

HALI
(Büyük Madalyonlu Holbein Tipi)
Orta Anadolu, 16 yüzyıl,
187x146 cm
Env. No.: 704

KUR'AN MAHFAZASI
16. yüzyıl
yükseklik: 59 cm.
Env. Nu.: 10

Kur'an Mahfazası (Env. No: 10)

Kapak pramidal ve altı cepheli, gövde altıgen prizma şeklindedir. Ayak kısımları altıgen ve kemerlidir. Mahfaza kapağının yan yüzleri üçgen, gövdenin ise dikdörtgen panolar halinde düzenlenmiştir. Üçgen ve dikdörtgen panolar içine yerleştirilmiş baklava formları içerisinde altı köşeli yıldız motifler yer almaktadır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu, Şehzade Mehmed'in Mimar Sinan tarafından yapılan Ayasofya'daki türbesinden 1926 yılında müzeye getirilmiştir.

Kur'an Mahfazası (Env. No: 15)

KUR'AN MAHFAZASI
Osmanlı Dönemi,
16. yüzyıl,
Yükseklik: 52 cm.
Çap: 34,5x72 cm.
Env. Nu.: 15

Kemerli kısa ayaklar üzerinde, altıgen prizma biçiminde gövde ve balıksırtı şeklinde iki kademeli yukarı doğru daralan altıgen kapaktan meydana gelen bir Kur'an cüzü mahfazasıdır. Kapak yan yüzeylerinde fildişi ve abanozdan ikili örgü motifli pafta içinde fildişinden çin bulutları motifi bulunmaktadır. Gövde yan yüzeylerinde fildişi ve abanozdan ikili örgü motifli pafta içinde fildişinden büyük madalyon ve içinde fildişinden salbekli şemse ve iki ucunda birer altıgen motif bulunmaktadır. Mahfaza içinde cüzlerin muhafaza edildiği üç bölüm yer almaktadır.

Eser, Süleymaniye Haseki Hürrem Sultan Türbesi'nden müzeye getirilmiştir.

Halı (Lotto Tipi) (Env. No: 702)

İtalyan ressam Lorenzo Lotto'nun tablolarında görülmesinden sonra bu halılar Lotto Halısı olarak anılmaya başlanmıştır. Ana zemin kırmızı renkte olup enlemesine beş ve uzunlamasına onbir kareye bölünmüştür. İçleri sarı renkle stilize edilmiş çift rumi motif ve sekizgenlerle doldurulmuştur. Sonsuzluk esasına dayalı kompozisyonun tamamında, karelerin birleşme yerlerinde meydana gelen haç şeklinde bir düzen vardır. Bu düzen Lotto halılarının karakteristik bir özelliğidir. Üç bordürlü halının ana bordürü mavi zemin üzerine açık ve koyu kırmızı renkte stilize ejder motifi, rozetler ve gamalı haçlarla doldurulmuştur. İnce bir hat şeklinde olan iç bordür, mavi zemin üzerine dalgalı bitki motiflidir. Dış bordür ise, sarı zemin üzerine bitkili motifler hat şeklinde dizayn edilmiştir.

Halı, Antalya Murat Paşa Camii'nden müzeye getirilmiştir.

HALI (Lotto Tipi)
Uşak, 16. yüzyıl
540x290 cm.
Env. Nu.: 702 çift

HALI, (Kuş Motifli)
Batı Anadolu, Uşak
16-17. yüzyıl
524x263 cm.
Env. Nu.: 676

Halı (Kuş Motifli) (Env. No: 676)

Bütünüyle beyaz zeminli olan halı üç bordürlüdür. İç ve dış bordür ince hatlı ve üzerinde çiçek rozetler yer almaktadır. Beyaz zeminli ana bordürde stilize edilmiş bulut motifleri, aralarında rozetler ve düğüm motifleri bulunmaktadır. Ana zemin de diğer bordürler gibi beyaz renklidir. Üzerinde dikey ve yatay eksenlerle doldurulmuş kuş ve çok renkli çiçek motiflerinin oluşturduğu küçük karelerle sonsuza giden bir kompozisyon yer almaktadır. Kareyi oluşturan dörtlü kuş motifi arasında çok renkli çiçekler sonsuzluk prensibinde bulunmaktadır.

Kuşlu Uşak halısı olarak tanınan bu halı grubu, Avrupa'da soylu aileler tarafından oldukça rağbet görmüştür. Bundan dolayı bu grubun kraliyet armalarının işlendiği örnekleri vardır.

Halı, İstanbul Piyale Paşa Camii'nden müzeye getirilmiştir.

Ahmet Karahisari Albümü (Env. No: 1443)

Beyaz aharlı kâğıt üzerine değişik yazı türleri kullanılarak siyah mürekkep ve altın yaldız ile yazılmıştır. 15 sayfalık bir albümdür. Albüm, Osmanlı hat sanatına yeni bir anlayış getirmiştir. İlk bölümde En'am Sûresi yer alır. Sayfanın ortasına yapıştırılmak sureti ile yerleştirilen yazılar, altın yaldız bir çerçeve içine alınmıştır. Sayfanın en üst kısmında köşeleri alt, üst ve yanlara gelecek şekilde yerleştirilmiş olan kare bir form yer almaktadır. Karede, her kenarın ortasından başlayarak köşeyi dönüp diğer kenarın ortasında son bulan, satrançlı kûfi hat ve siyah mürekkeple "Elhamdülillah" yazısı bulunmaktadır. Sayfanın ortasında siyah mürekkeple yazılmış olan besmele yer alır. Harflerin yazılış şekline ve hat sanatı kurallarına uymayışı nedeniyle "müselsel" olarak adlandırılan bu yazı şeklinde hattat, bütün harfleri birbiri ile birleştirir, bazı harfleri stilize eder ve kalemi kâğıttan hiç kaldırmayarak tek hamlede yazıyı bitirir.

Diğer takdim sayfasında, sayfanın ortasına yapıştırılmak sureti ile yerleştirilen bir kâğıt üzerine siyahla konturlu altın yaldız ve içleri noktalarla yapılmış çok sade çiçeklerle bezeli siyah konturlerle şekillendirilmiş harflerle dua sözcükleri yazılmıştır. Altın yaldız bir çerçeve içine alınmış olan bu yazı bir levha görünümü taşımaktadır. Albümün ikinci bölümünde seçme hadisler ve son bölümünde de Kaside-i Bürde'den seçmeler bulunmaktadır. Bu bölüm de siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Kaside-i Bürde'nin sonunda hattatın kenar imzası bulunmaktadır.

Ahmed Karahisari (1470-1556), Afyon doğumludur. Ancak, Afyon'dan İstanbul'a hangi tarihte ve niçin geldiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Karahisari, eserlerinde hat hocasının Esadullah-i Kirmani olduğunu belirtmektedir. Osmanlı hat sanatında bir ekol sahibi olan Şeyh Hamdullah ekolü

yerine, doğulu bir sanatçı olan Esadullah-ı Kirmani'den ders alıp yakut üslubunda yazan Ahmed Karahisari, 16. yüzyıl Osmanlı hat sanatına damgasını vurmuştur. Ancak ölümünden sonra, öğrencisi Hasan Çelebi'den sonra bu yazı ekolü tamamen ortadan kalkmıştır.

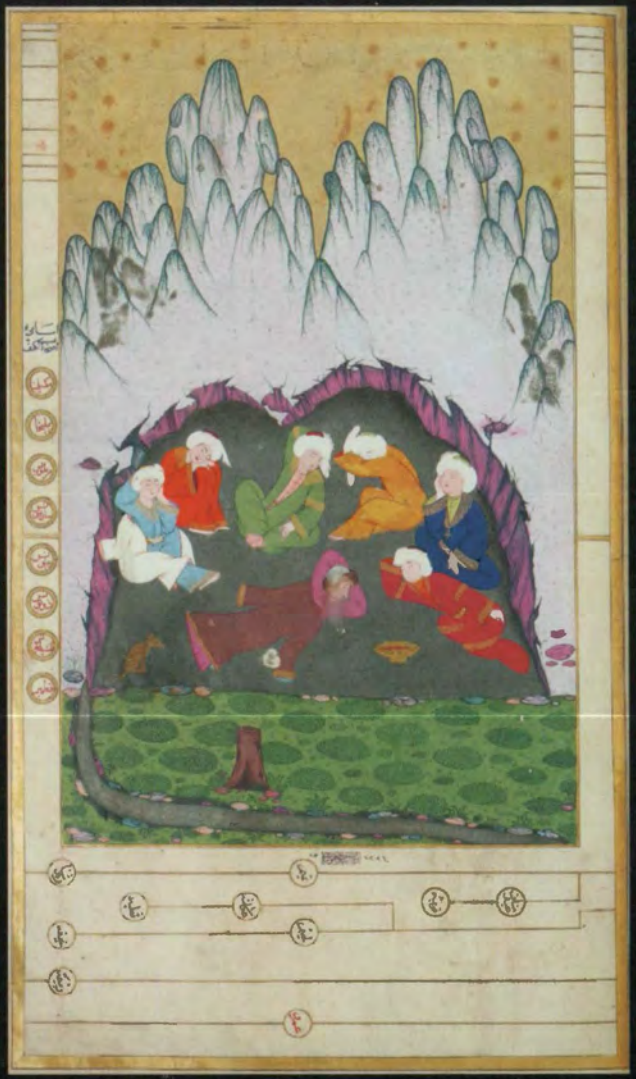
Ahmed Karahisari Albümü, Sultan 1. Mahmud'un vakıf mührünü taşımaktadır. 1. Mahmud tarafından Ayasofya'da kurulan kütüphaneden 1914 yılında müzeye getirilmiştir.

AHMED KARAHİSARİ
ALBÜMÜ
İstanbul, 1540-1550 arası
50x34 cm.
Env. Nu.: 1443

ZÜBDETÜ'T-TEVARİH

Dinler ve İslam ülkelerinin tarihini anlatır. Kendini Seyyid Lokman bin Hüseyin el Aşuri el-Urmevi olarak tanıtan "Seyyid Lokman" tarafından yazılmıştır. 90 sayfa olup, içinde 40 minyatür bulunmaktadır.

İki ana bölümden oluşan eser, Sultan 3. Murad'ın hazinesi için hazırlanmıştır. Müzeye 1915 yılında, Aksaray'daki Pertevniyal Valide Sultan camii kütüphanesinden getirilmiştir.

(Minyatürde resmedilen Ashab-ı Kehf'in Osmanlı kıyafetleri içinde olduğu dikkat çekicidir.)

İstanbul,
1583 tarihli,
64,7x41,3 cm.
Env. Nu.: 1973

KABE TASVİRLİ ÇİNİ PANO

Çini pano, beyaz hamurlu, sıraltı tekniğiyle yapılmış ve Kabe tasvirlidir. Beyaz zemin üzerine mavi, yeşil ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Kabe tasvirli çini panolar, 16. yüzyıldan itibaren camilerin duvarlarına yönü Kabe'ye gelecek şekilde diğer çinilerin arasına yerleştirilmiştir.

Eser, Sultan 2. Bayezid'in torunu Neslişah Sultan tarafından kendi adına yaptırılan Edirnekapı'daki Neslişah Sultan Camii'nden 1914 yılında müzeye getirilmiştir.

16. yüzyılın son çeyreği veya
17. yüzyılın başı
62x34 cm.
Env. No: 827

İZNİK TABAK
16. yüzyıl, Osmanlı Dönemi
Çap: 38,3 cm.
Env. No.: 802

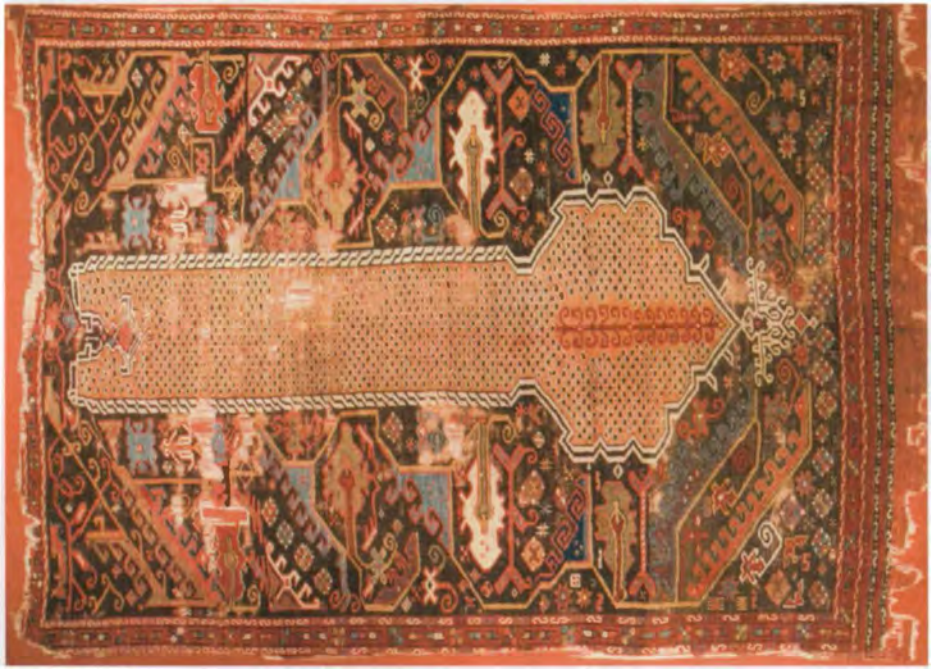
İznik Tabak (Env. No: 802)

Beyaz hamurlu, sıraltı tekniğinde, mavi-beyaz renkli, halka dipli ve geniş kenarlıdır. Merkezde rozet ve etrafında şakayık motifleri bulunmaktadır. Geniş kenarda dalga hareketi devam eden yaprak şekilleri bulunmaktadır. Müzeye, Yenice Vardar İsa Bey İmareti'nden gelmiştir.

Sürahi (Env. No: 809)

Beyaz hamurlu ve sıraltı tekniğiyle yapılmıştır. Mavi-beyaz renkte olan sürahi dar ve kesik boyunlu, armudi gövdelidir. Eser, Edirne Sultan Selim Camii'nden 1922'de müzeye getirilmiştir.

SÜRAHİ
İznik Seramiği
16. yüzyılın başı
Yükseklik: 23 cm.
Kaide çapı: 10 cm.
Env. Nu.: 809

Halı Seccade (Env. No: 395)

Halı üç bordürlüdür. Kahverengi ana zemin üzerinde, beyaz renkle konturlanmış hayvan postu deseninde mihrap nişi bulunmaktadır. Tepelik kısmı dilimli olup ortasında kırmızı renkte stlize edilmiş koç boynuzlarının oluşturduğu bir hayat ağacı bulunmaktadır. Mihrabın dışındaki kahverengi zemin çeşitli renklerde koçbaşı, uçları çengelli tarak şeklinde motifler ve rozetlerle doldurulmuştur.

HALI SECCADE
Orta Anadolu, Konya
17. yüzyıl
215x155 cm.
Env. Nu.: 395

Halı Seccade (Env. No: 416)

Merkezi madalyonlu ve çift mihraplıdır. Büyük boyutlu olan seccadenin uzun kenarında dört ve kısa kenarında yaklaşık aynı kalınlıkta beş bordür mevcuttur. Kahverengi ana zeminde oluşan beyaz konturlu alan, bir haç planını andırmaktadır. Mihrabın ortasında sekiz kollu bir yıldız madalyon yer alır. Dış köşelerinde beyaz konturlu koç motifleri, içinde sekizgen yeşil zeminli küçük bir madalyon yer alır. Madalyon üzerinde ve merkezinde sekiz kollu yıldız bulunmaktadır. Büyük yıldız madalyonun etrafında mavi zeminli köşebentler bulunmaktadır. Mihrabın alt ve üst çıkıntıları içinde kırmızı zeminli birer kürsü bulunmaktadır. Halı, Sivrihisar Şeyh Baba Yusuf Camii'nden müzeye getirilmiştir.

HALI SECCADE (Bellini Tipi)
Orta Anadolu, Konya
16-17. yüzyıl
211x149 cm.
Env. Nu.: 416

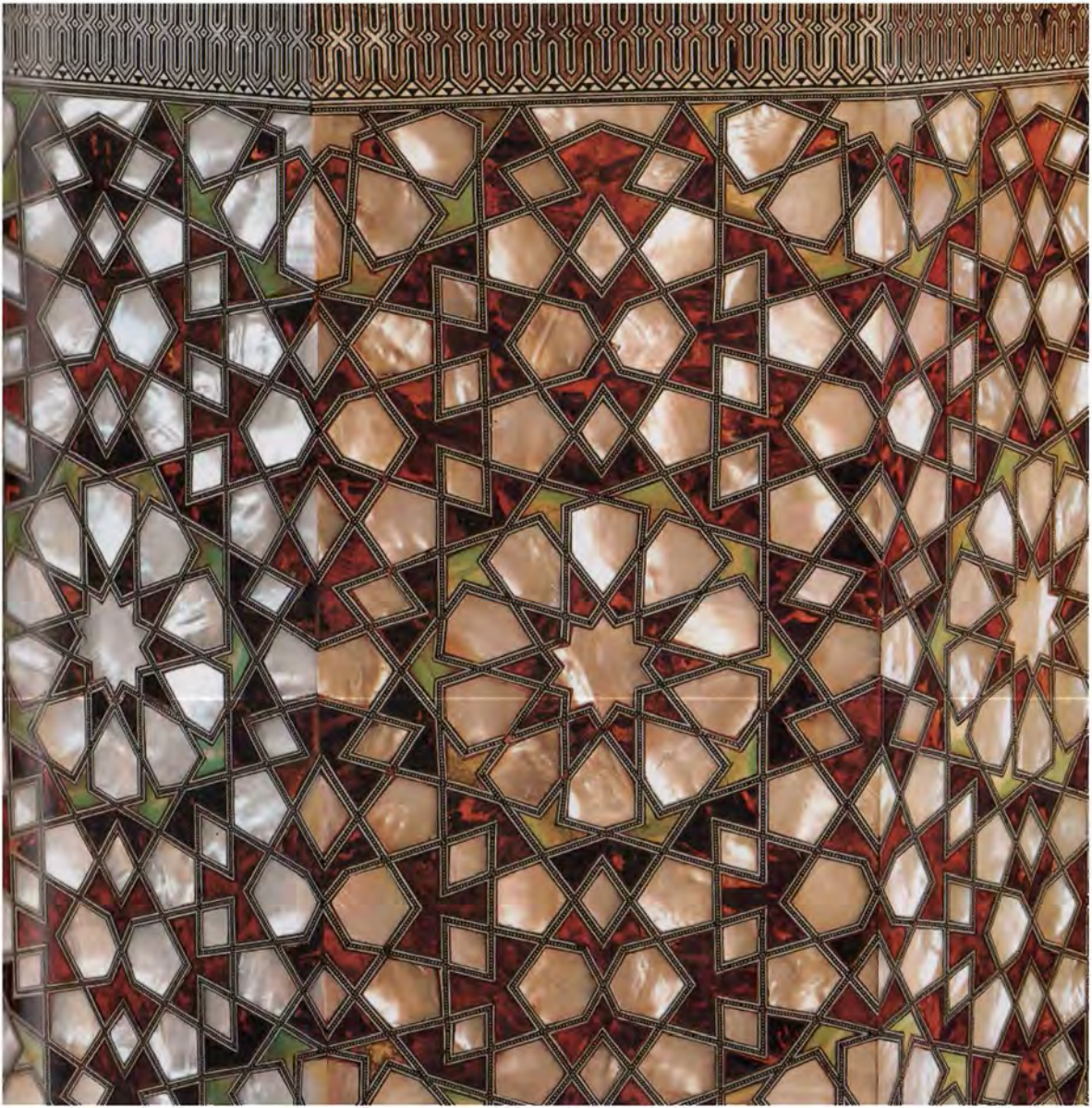
Kur'an Mahfazası (Env. No: 12)

Kur'an Mahfazası, kubbeli kapaklı, sekizgen prizma gövdeli ve sekiz kemerli ayaklıdır. Ahşap üzerine kakma tekniğinde fildişi, sedef, bağa, abanoz ve tel kullanılmıştır. Gövde ve kubbe üzerinde yer alan on kollu yıldız ve çok genler, sonsuzluk prensibine dayalı bir kompozisyon meydana getirmiştir. Kubbenin kapak pervazı, bağa zemin üzerine fildişi konturlu palmet motiflerle çevrilidir. Ayak yüzeyleri abanoz üzerine kaplama tekniği ile rumi dal ve kıvrımlardan meydana gelen bezeme ile süslenmiştir. Eser, Ayasofya Kütüphanesi'nden 1911 yılında müzeye getirilmiştir.

KUR'AN MAHFAZASI
16. yüzyılın sonu
17. yüzyılın başı
146x65 cm.
Env. Nu.: 12

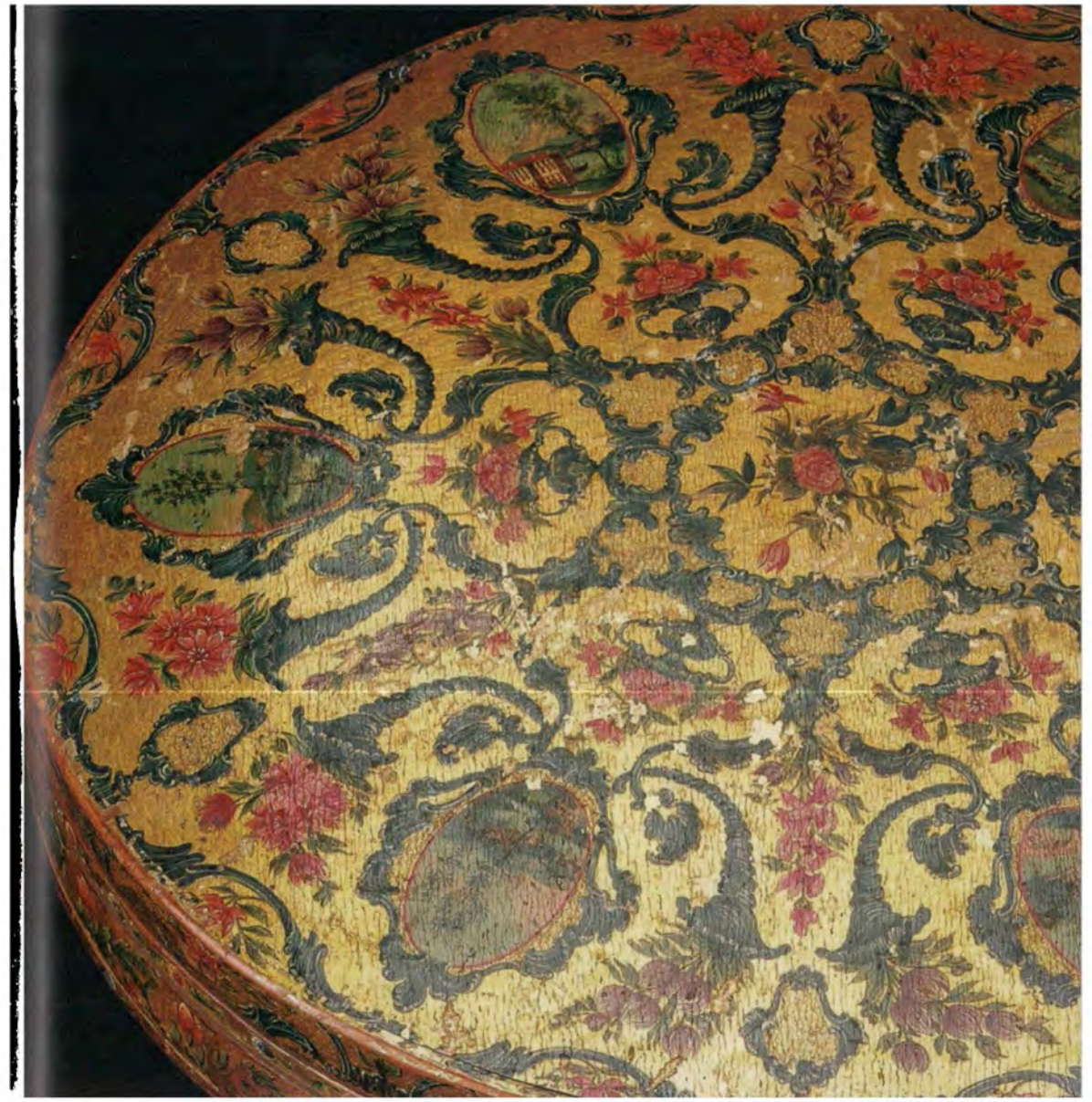

Kıblenuma (Env. No: 157A-B)

Kıblenüma, dairevî formlu, kapaklı kutu şeklinde yapılmıştır. Ana gövdesinde kadran ibresi ve pusula bulunmaktadır. Kadranın olduğu üst kısımdaki haritada etki alanları, alt bölümde ise haritada gösterilen coğrafi yer isimleri yazılıdır. Kapak kısmının yeşil renkli üst kısmında Mescid-i Haram ve kubbeli revaklı avlusu içinde Kabe, revakların köşelerinde minareler bulunmaktadır. Sol kısmında Arafat'taki kutsal mekânlar, sağ kısmında ise cennet meyvelerinden hurma, zeytin ağaçları ile Hz.Muhammed'i (s.a.s.) sembolize eden gül bulunmaktadır. Alt bölümde, sarı zemin üzerine yazılan yazıda; Kıblenüma'nın İstanbul'da "Barunü'l Muhteri" adlı kişi tarafından yapıldığı ve Kıblenüma'nın kullanılışı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Kıblenüma, namaz kılarken kıble yönünü doğru göstermek için kullanılan bir astronomi aletidir. Elde taşınabilir büyüklükte olan Kıblenüma, 19. yüzyılın sonlarına kadar kullanılmıştır. Eser, İzmir Hisar Camii'nden 1951 yılında müzeye getirilmiştir.

KIBLENÜMA
H. 1151, M. 1738/39 tarihli
Çap: 31 cm.
Env. Nu.: 157 A-B

Murassa Fil Dişi Kemer
(Env. No: 482-483)

Fildişi Kemer, beş kare biçimli pafta üzerinde beş dilimli madalyon ve bunları birbirine bağlayan dikdörtgen çubuklardan oluşmuştur. Madalyonlar üzerinde dokuzar adet belirli aralıklarla yerleştirilmiş turkuaz ve yakut taşlar ile altın teller bulunmaktadır. Dikdörtgen çubuklara birer taş yerleştirilerek uyumlu bir kompozisyon meydana getirilmiştir. Aynı form ve özellikte yapılan 483 envanter numaralı Murassa Fildişi Kemer ise dört kare biçimli pafta üzerine dört oval formda madalyonludur ve madalyondaki taş sayısı beştir. Müzeye, Sultan 2. Selim Türbesi'nden 1914 tarihinde getirilmiştir.

MURASSA FİLDİŞİ KEMER
16. yüzyılın ilk yarısı
65,5x4,5 cm.
Env. Nu.: 482-483

Siyer-i Nebi (Env. No: 1974)

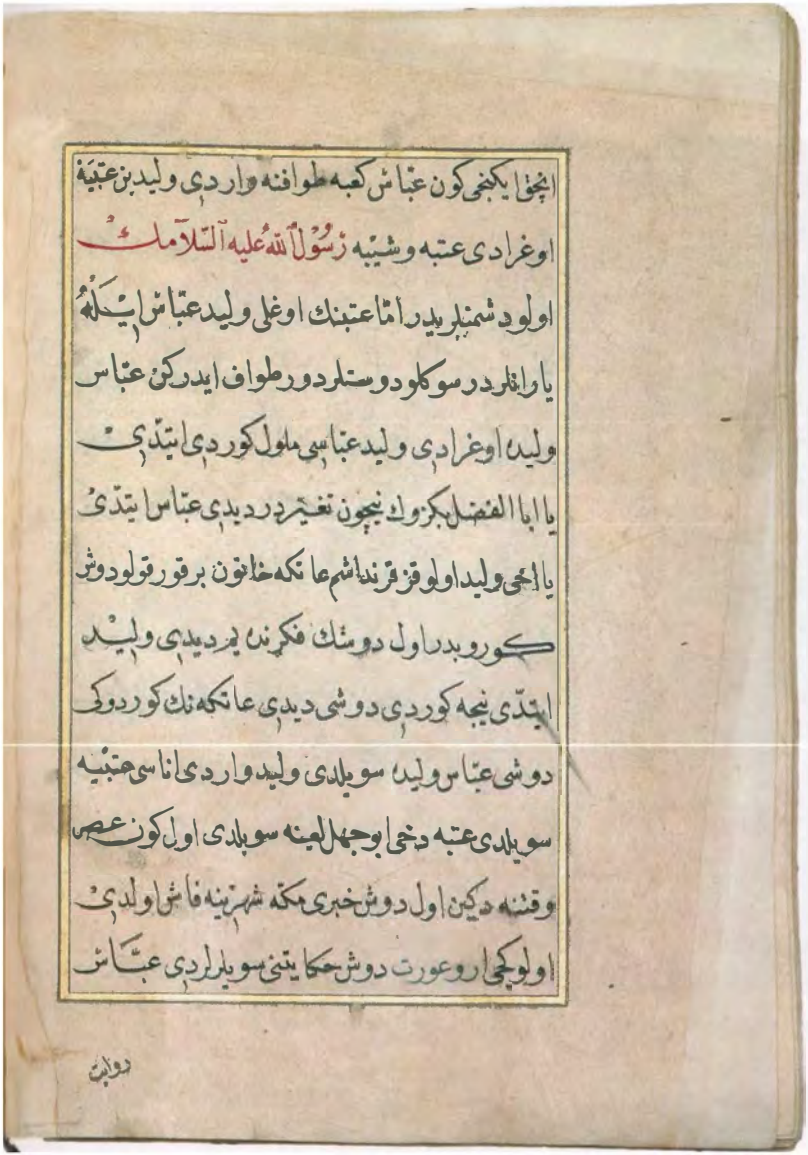
Siyer-i Nebi, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hayatını ve vefatına kadar olan süredeki İslam tarihini içermektedir. Siyer-i Nebi "Darir" (âmâ) lakabı ile tanınan Erzurumlu Mustafa Bin Yusuf bin Ömer ed-Darir el-Erzenürrumi tarafından Sultan Berkuk İçin Mısır'da Türkçe olarak 1388 yılında yazılmıştır. 16. yüzyılda, Sultan 3. Murad'ın isteği üzerine saray atölyelerinde, bu ilk nüsha örnek alınarak altı cilt olarak hazırlanmıştır. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki nüsha Dublin'deki dördüncü cildin 17. yüzyılda hazırlanmış kopyasıdır.

Siyer-i Nebi, Türkçe olarak siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserde 193 minyatür bulunmaktadır. Konular, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kızı Fatıma'nın doğumu ile başlar. Daha sonra sırası ile Hz. Ali ile Fatıma'nın evlenmesi, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) mucizeleri, Talha ile Gamze'nin aşkları, kahraman müslüman kadınların hikâyeleri, Bedir Savaşı, Uhud Savaşı ve Hz. Muhammed'in (s.a.s.) yaralanması, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) amcası Hz. Hamza'nın bu savaşta şehid edilmesi ile ilgilidir.

Siyer-i Nebi'nin müzede bulunan dördüncü cildi, diğer orijinal nüshalarda görülen iri nesih hat ve tasvirlerle ahenk ve uyum sağlamıştır. Tasvirlerde yer alan Hz. Peygamber'in yüz kısmı ise beyaz bir örtü şeklinde tasvir edilmiştir. İç mekanlar ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

Sultan II. Mahmud'un eşi Pertevniyal Valide Sultan Kütüphanesi'nden 1916 yılında müzeye getirilmiştir. Eserin birçok sayfasında Valide Sultan'ın 1862-1863 tarihli vakıf mührü bulunmaktadır.

روایت ایتدی عصر وقتنده کعبه دن یکا یورودم
کوردم قریشدن بر بولك جماعت حرم ایچنده اوتور مشلر
ابوجهل لعین ایرالرنده بیله اوتور مشدی مکر کیم
اول دوشحکایتنی سویلیو سویلیشو دورلرمیدی اول

انچنا یکنجی کون عباس کعبه طوافنه وارد ی ولید بن عتبه
اوغرادی عتبه وشیبه رسول الله علیه السلام ملک
اولودشمنلریدر اما عتبنك اوغلی ولید عباس ایکله
یارانلردر سوکلودوستلردور طواف ایدرکن عباس
ولید اوغرادی ولید عباسی ملول کوردی ابتدی
یا ابا الفضل بکزوك نیچون تغیر دردیدی عباس ابتدی
یا اخی ولید اولوقزقرنداشم عانکه خاتون برقور قولودوش
کوروبدر اول دوشك فکرینه یردیدی ولید
ابتدی نیچه کوردی دوشی دیدی عانکه نك کوردوکی
دوشی عباس ولید سویلدی ولید وارد ی اناسی عتبیه
سویلدی عتبه دخی ابوجهل لعینه سویلدی اول کون عصر
وقتنه دکین اول دوشخبری مکه شهرینه فاش اولدی
اولوقجه اروعورت دوشحکایتنی سویلردی عباس

SİYER-i NEBİ
İstanbul,
17. yüzyıl ortaları
38x26 cm
Env. Nu.: 1974

Halı (Env. No: 712)

Geniş tek bordürlü ve baklava dilimi motiflidir. Kahverengi zeminli geniş bordürde stilize çin bulutu motifleri ve örgü motifleri yer almaktadır. Ana zeminde sonsuzluğa giden baklava dilimi motifler, bir sıra beyaz bir sıra lacivert renkten dönüşümlü olarak dizayn edilmiştir.

Halı, Eskişehir, Sivrihisar Şeyh Baba Yusuf Camii'nden müzeye getirilmiştir.

HALI (Batı Anadolu) Uşak
16. yüzyıl sonu, 17. yüzyıl başı,
218x167 cm.
Env. Nu.: 712

Halı (Env. No: 699)

Üç bordürlü ve balık pulu desenlidir. Birinci bordür ile üçüncü bordür aynı renk ve desendedir. Ana bordür mavi zeminli olup sarı renk bir konturün oluşturduğu kırık hatlar arasında bitki bezemeleri vardır. Ana zemin üzerine çapraz olarak yerleştirilen beyaz, kırmızı, mavi ve bordo renginde balık pulu motifleri yer almaktadır. Pulların merkezinde çeşitli renklerde bitki bezemeleri vardır. Halı, Sivrihisar Şeyh Baba Yusuf Camii'nden getirilmiştir.

HALI
Balı Anadolu, Uşak
17. yüzyıl
151x115 cm
Env. Nu.: 699

Top Askılar

Top askılar, cami ve türbelerde askı kandillerle beraber asılmışlardır. Top askıların yuvarlak küre şeklinde çeşitli madenlerden, cam ve seramiklerden yapılarak değerli taşlarla süslenenleri olduğu gibi, deve kuşu yumurtası ve Hindistan cevizinden olanları da vardır. Bunlar, cami, türbe, saray odaları ve padişah tahtlarının tavanlarında dekoratif amaçlı olmak üzere aynı zamanda makam belirleyici ve cihan hakimiyetini sembolize etmek için de kullanılmıştır. 187, 189, 202 ve 204 envanter no'lu askılar ise 1926 yılında Hz. Halid b. Zeyd (Ebâ Eyyub el-Ensari) Hazretlerinin türbesinden müzeye getirilmiştir.

TOP ASKI
17. yüzyıl
Çevresi:26,5 cm.
Env. Nu.: 187

TOP ASKI
17. yüzyıl
Çevresi:31 cm.
Env. Nu.: 189

Gümüş Top Askı (Env. No: 197)

GÜMÜŞ TOP ASKI
17. yüzyıl,
Osmanlı Dönemi;
Yük: 40 cm.
Env. Nu.: 197

Yuvarlak küre formunda ve kapak kısmı sürahi kapağı şeklindedir. Omuz kısmında Besmeleden sonra, Ayet el-Kürsi ve gövdede Feth suresi üzerine yaprak şeklinde altı adet levha monte edilmiştir. Levhalar kazıma tekniğinde bitki bezemeli ve çeşitli renkte taşlar ile tezyin edilmiştir.

Murassa Çifte Şamdan
(Env. No: 149 A-B)

Bakır üzerine altın yaldız kullanılmıştır. Geniş kaide üzerinde yükselen uzun gövdelidir. Armut biçimli ve dört boğumludur. Tepe kısmında lale şeklinde mumluğu bulunmaktadır. Şamdanın bütün yüzeyi kazıma çiçek motifleri ve yuvarlak içine yerleştirilmiş firuze, yakut ve zebercet taşları ve delik işi rumili bezemelerle dekore edilmiştir. Eser, 1. Ahmet Türbesi'nden 1911 tarihinde müzeye getirilmiştir.

MURASSA ÇIFTE ŞAMDAN
17. yüzyılın başları
Yükseklik 87 cm
Env. Nu.. 149 A-B

Altın Sorguç Yuvası
(Env. No: 417)

Gürz formundadır. Üzerinde savatlı işleme ve altın yuvalar içinde firuze ve yakut taşlar bulunmaktadır.

ALTIN SORGUÇ YUVASI
16. yüzyılın ilk yarısı
Yükseklik: 14 cm.
Env. No.: 417

Mineli Altın Yuvası
(Env. No: 447)

Dilimli madalyon formunda olup baş kısmı lale şeklindedir. Üzerinde elmas ve yakutlarla süslü altın yapraklı çiçek vardır. Zemini koyu yeşil ve kenarları firuze minelidir.

Eser, Nakşidil Valide Sultan Türbesi'nden 1914 tarihinde müzeye getirilmiştir.

MİNELİ ALTIN YUVASI
17. yüzyılın ikinci yarısı
Yükseklik: 13 cm.
Env. Nu.: 447

Kemer (Env. No: 509)

KEMER
Uz: 79 cm
Env. Nu.: 509

Altın yaldızlı gümüşten yapılmıştır. Tokalar oval formlu, altı adet fiyonk şeklinde ve beş adet yuvarlak pafta dönüşümlü olarak kumaş kaplı meşin üzerine raptedilmiştir. Paftalar üzerinde yer alan yuvalar içine zebercet taşları monte edilmiştir.

Kemer (Env. No: 484)

KEMER
Uz: 67 cm.
Env. Nu.: 484

Bordo renkli kadife kumaş üzerine, üçer adet opal, yeşim ve zümrüt, zebercet ve akik taşlar yuvalar içinde yan getirilmiştir. Eser, Sultan Ahmet Türbesi'nden 1911 tarihinde müzeye getirilmiştir.

Kemer (Env. No: 508)

Altın yaldızlı gümüşten, oval tokalı ve yirmi yedi pafta ile kadife kaplı meşin üzerine raptedilmiştir. Kemer tokaları, kıvrım dal, gül ve hatayi motiflerle bezelidir. Paftalar üzerinde yuvalar içine oturtulmuş firuze, yakut ve yeşim taşları yer almaktadır.

KEMER
Uz: 90 cm.
Env. No : 508

Sarraf Çekmecesi (Env. No: 41)

Dikdörtgen prizma formunda, yedi çekmeceli ve dört kısa ayaklıdır. İç ve dış yüzeyleri Edirnekari (lake) tekniğinde yapılmış ve bitki motifleriyle bezenmiştir. Çekmecede kırmızı, yeşil, beyaz, siyah, sarı, kahverengi ve altın yaldız boya kullanılmıştır. Dış kapakta gül, lale, karanfil ve yıldız çiçekleri demetler halinde bezenmiştir. İç kısımda yer alan çekmecelerin etrafı rumi yapraklı kıvrım dallardan meydana gelen bordürle çevrelenmiştir. Ortadaki büyük kapakta gonca güller, üst iki çekmecede ise lale motifleri yer almaktadır. Çekmecenin alt geniş bordüründe kıvrım dal ve hançer yapraklardan oluşan bitkili bezeme üzerine dört yapraklı yonca motifleri bulunmaktadır. Kapak içinde ise bordo zemin üzerine altın yaldızla yapılmış hançer yapraklı rumi ve hatayi motifler yer almaktadır. Eser, 1917-18 yılları arasında sadrazamlık yapan Mehmet Talat Paşa tarafından 1915 yılında müzeye bağışlanmıştır.

SARRAF ÇEKMECESİ
18. yüzyıl
30x39x25 cm.
Env. Nu.: 41

Halı Seccade (Env. No: 435)

İki bordürlü ve niş mihraplıdır. Dış bordür krem zeminli olup üzerinde mavi ve kırmızı renk küçük rozetler yer almaktadır. Ana bordür, krem rengi geniş bir hatla zikzaklar meydana getirmiştir. Zikzaklı hat arasında kırmızı, mavi ve krem renk hatayiler yer almaktadır. Krem rengi olan zeminde, iki yandan keskin ve sivri zikzaklar çizerek boyunda daralan ve uç kısımda sivri hale gelen kırmızı konturlu mihrap bulunmaktadır. Mihrabın secde yerinde arap harflerle 1142 yazılıdır. Ayak yerinde ise mavi konturlerle belirtilmiş uçları koç boynuzu şeklinde olan iç içe geçmiş iki kartuş bulunmaktadır. Halı, Sultan Alaeddin Keykubat Türbesi'nden müzeye getirilmiştir.

HALI SECCADE
Batı Anadolu, Uşak
18. yüzyıl
160x131 cm.
Env. No.: 435 zeminde

Seccade (Sütunlu) (Env. No: 428)

Seccade tek bordürlü ve ana yüzeyi, cami iç mimari tezyinatlıdır. Mavi zeminli olan geniş bordürde arkası panolu olan madalyonlar sıralanmıştır. Genelde haç şeklini andıran madalyonların içi bitkisel bezemelidir. Ana zemin iki panoya ayrılmıştır. Üst panoda beyaz renk konturle belirlenmiş, yan yana nişler ve nişlerin uç kısmında beyaz-mavi renkli lale, niş aralarında da mavi renklerle hayat ağacı yer almaktadır. İkinci büyük panoda kenarları kalın beyaz konturle belirlenmiş ortada büyük, yanlarda da birer olmak üzere üç sivri niş bulunmaktadır. Aşağı kısmında yine beyaz konturle belirlenmiş sütunceler, minber basamak ve kürsü basamakları yer almaktadır.

Halı, Konya Sultan Alaeddin Keykubat Türbesi'nden müzeye getirilmiştir.

SECCADE (Sutunlu)
Orta Anadolu, Konya-Ladik
18. yüzyıl
156x106 cm
Env. Nu.: 428

Yazı Çekmecesi (Env. No: 120)

Ahşap üzerine edirnekari tekniğinde yapılmıştır. Altın yaldız ve çeşitli renkli boyalar kullanılmıştır. Bombeli kapağın ortasında akantus yapraklarından oluşan bir çelenk vardır. Çelengin ortasında çiçeklerden oluşan bir buket bulunmaktadır. Çelengin altında çekmeceyi yapan ustanın adı

"es-Seyyid Ömer er-Recai" yer alır. Çekmecenin gövde yüzeyi çelenklerle çevrelenmiştir. Yazı malzemeleri için yapılan çekmecenin içi üç bölüme ayrılmış ve mavi renkle boyalıdır. Kapağın içinde altın yaldız ile Sultan Abdulmecid'in tuğrası yer almaktadır.

Eser, Çinili Köşk'ten 1941 yılında müzeye getirilmiştir.

Tombak Sanatı

Erken İslam Dönemi'nden itibaren madenî eserlerin süslenmesinde yaldız çok sık kullanılmıştır. Kaplama ve yaldızlama tekniği adı verilen bu teknikte bakır, tunç ve gümüş eserler mekânik veya kimyevî usuller uygulanarak altınla kaplanır. Civanın keşfinden sonra icad edilen yaldız tekniği, ilk olarak Yunan ve Roma devri madenî eserlerinin üzerinde görülür.

Osmanlı Dönemi'nde bakır ve bakır alaşımlarının "altın- civa" amalgamı yardımıyla yaldızlanması işlemine "tombaklama," bu şekilde altın kaplama yapılmış parçalara ise "tombak" denir. Tombağın batı dillerindeki anlamı, bakır-çinko alaşımı olan yapay bir metaldir. Ne yazık ki bizim sözlük ve ansiklopedilerimize de batı dillerindeki bu anlamı tercüme edilmiş, dilimizdeki gerçek anlamı belirtilmemiştir.

Tombaklama tekniğinde bakır ve bakır alaşımlarının kaplanması için, mekanik, kimyasal ve elektrokimyasal olmak üzere üç yöntem kullanılır. Mekanik yöntemde kaplanacak parça yüksek sıcaklıklara kadar ısıtılır ve hazırlanmış olan altın varak parçanın üzerine bastırılarak kaplanır. Kimyasal yöntemde altın çözeltisine daldırılan parça, ince bir altın tabakası ile kaplanır veya altın amalgamı (altın - civa karışımı) parça üzerine sürülür, ardından ısı yardımı ile civa uçurulur ve parça kalın bir altın tabakası ile kaplanmış olur. Ancak bu yöntemde, buharlaşan civanın solunması son derece tehlikelidir. Geçmişte mesleği yapan bu kişilerde hayati sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, ustalık isteyen ve incelikleri olan bir sanattır. 19. yüzyıl ortalarından itibaren kullanılmaya başlanan elektroliz yönteminde ise altın içeren çözeltiye daldırılan parça elektrik yardımıyla altın kaplanır.

Eski çağda kimler tarafından bulunmuş olduğu halen tartışma konusu olan tombaklama yöntemi, Batı Anadolu'daki zengin civa yatakları sayesinde diğer bölgelere kıyasla Anadolu'da çok daha fazla kullanılmıştır. Bizans Erken İslam ve Selçuklu Dönemlerinde başarılı olarak uygulanmış olan tombaklama yöntemi, Osmanlı İmparatorluğunda hemen her alanda görülmektedir.Günümüzde gerek Anadolu, gerek Balkanlar, gerekse Ortadoğu müzelerini süsleyen çok sayıdaki Osmanlı Dönemi tombak eser, bu yaldızlama yönteminin Osmanlıda ne kadar yaygın olarak kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Osmanlı tombak sanatına ait eşsiz eserler bulunmaktadır.

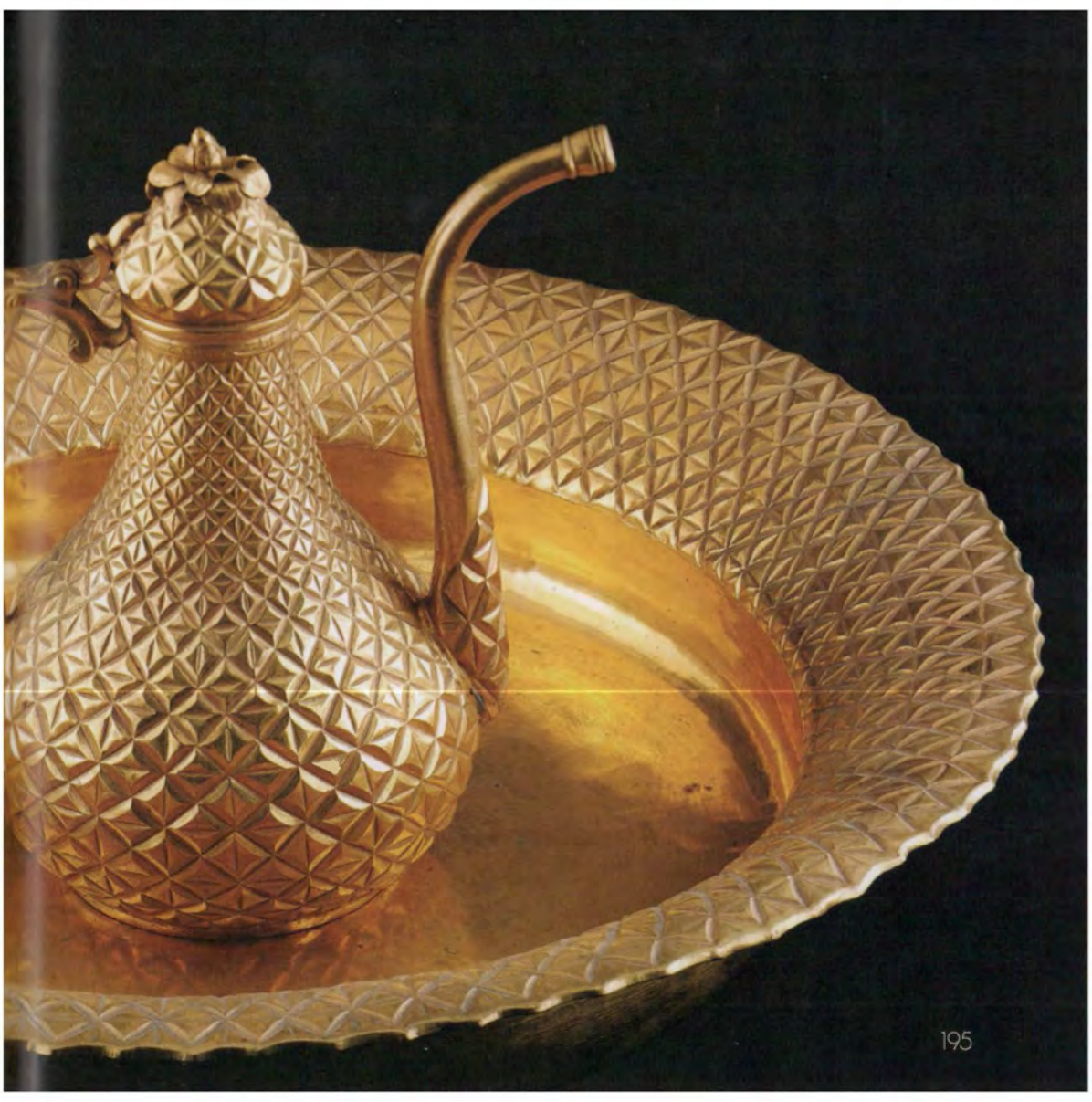

Tombak Leğen-İbrik Takımı (Env. No: 211)

Leğen bakırdan yapılmış olup, içi ve dışı baklava dilimi şeklinde oymalı ve altın ile yaldızlanmıştır. Kenarının yüzeyinde "Pertevniyal Valide Sultan Türbesi'ne vakfedilmiştir. 1286" ibaresi yer almaktadır. Leğenin ibriği aynı cinste, aynı teknik ve desendedir. Kapağının üzerinde gonca ve yaprak motifleri yer almaktadır. Boyun kısmındaki yazı, leğendeki yazının aynısıdır.

TOMBAK LEĞEN-İBRİK TAKIMI
18. yüzyıl, Osmanlı Dönemi,
Leğen Yük: 11 cm.
Çap: 60 cm.
Dip Çap: 44 cm.
İbrik Yük: 31 cm.
Kaide Çapı: 13 cm.
Env. Nu.: 211

Tombak
Sancak Alemi (Env. No: 263)

Dilimli palmet formunda, kalıpla döküm tekniğinde yapılmıştır. Üç boğumlu bir kaide üzerinde ajur tekniğinde bitkisel motiflerle bezelidir. Ajur teknikli zeminde Saf Sûresinden "Allah'tan bir yardım ve yakında gerçekleşecek bir zafer! Müminlere bunları müjdele" anlamında gelen ayet-i kerime yazılıdır. (Saf Suresi, 61/13) Eser, Üniversite Kütüphanesi'nden 1935 tarihinde müzeye getirilmiştir.

TOMBAK
SANCAK ALEMİ
18. yüzyıl
104,5x32 cm.
Env. Nu.: 263

Tombak Otağ Alemi
(Env. No: 3933)

Dar kaideli, armudi gövdeli ve üst kısmı hilal şeklindedir. Hilal uçları ağzını açmış yılan başı şeklindedir.

TOMBAK, OTAĞ ALEMİ
Yük: 50 cm.
Dip çap: 5 cm.
Env. Nu.: 3933

Kur'an-ı Kerim (Env. No: 408)

Siyah mürekkep ile ince aharlı kâğıt üzerine nesih hat ile yazılmıştır. Sayfalar yaldız cetvelli ve 13 satırdır. Toplam 346 sayfadır. Kur'an-ı Kerîm'in Fatiha suresi ile Bakara suresinin 1-4 ayetleri altın yaldız ile yapılmış tezhip üzerine yazılmıştır. Ayetlerin yazılı olduğu karşılıklı iki sayfadaki sure başları ve cetvel dışında kalan bölümler altın varak ile kaplanmış ve çok renkli olarak Osmanlı barok-rokoko tezhibi üslubunda bezenmiştir. Bütün sure başları bir çerçeve içine alınarak tezhiplenmiştir. Ayetler, birbirinden farklı altın yaldız rozetlerle ayrılmış, beş ve on ayet sonu sayfa cetveli dışına yapılan güllerle belirtilmiştir. Kur'an'da hatim duası ile biten tam sayfada altın varak üzerine çalışılan güllerden oluşan bir levha tezhip bulunmaktadır. Miklepli olan cildin dış yüzü kahverengi, iç yüzü ise yeşil deri kaplıdır.

Cildin dış yüzü, yeşil ve sarı altın yaldız kullanılarak serbest naturalist bitkisel desenlidir. İç yüzü altın yaldız ile yapılmış şemselidir. Kur'an-ı Kerîm, imzasını "es-Seyyid Mustafa İzzet" olarak atan Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından Mart 1843 tarihinde yazılmıştır.

Kur'an-ı Kerîm, Aksaray Pertevniyal Valide Sultan Camii Türbesi'nden 1926 yılında müzeye getirilmiştir.

KUR'AN-I KERİM
İstanbul,
hicri seler 1259 (Mart
1843) tarihli
28x19 cm
Env. Nu.. 408

Kütahya Seramikleri

Türk ve İslam Eserleri Müzesi koleksiyonunda bulunan yüksek kaliteli Kütahya seramiklerinin bir grubu Marmara Denizi'nden bir batıktan çıkarılmış ve 1985 yılında satın alınarak müze koleksiyonuna kazandırılmıştır. Bunlar beyaz hamurlu, şeffaf sırlı gülabdan, tabak ve fincanlardan oluşmaktadır. 18. yüzyıla tarihiyle kayıt altına alınan bu eserler, uzun süre tuzlu suda kaldıkları için bazı bozulmalar meydana gelmiştir.

Konik gövdeli fincan (Env. No.: 4092), ağız kenarının içinde ve dışında mavi bir bordür, dış yüzeyi kırmızı ve koyu yeşil stilize çiçek ve yapraklarla bezelidir.

KÜTAHYA SERAMİKLERİ
Fincan
Env. No.: 4092

Kütahya seramiğin diğer önemli bir örneği, barometredir. (Env. Nu.: 4185, Yük: 70 cm. Gen: 14 cm.) Saat kulesi formunda yapılmış ve stilize bitki ve geometrik desenlerle bezenmiştir.

Ortada barometre saati, altında ve üstünde sütun şeklinde dikmeler, tepesinde alemi taşıyan kubbe ve onun etrafında ay-yıldızlı, kırmızı ve yeşil bayraklar, tabanda ise dikdörtgen platform yer almaktadır.

BAROMETRE
19.yüzyıl
Yükseklik:70 cm.
Genişlik: 14 cm.
Env. Nu.: 4185

Beykoz Camları

19. yüzyıl

Osmanlı camcılığı kökenini Selçuklu camcılığından almış olmakla beraber, zaman içinde kendine özgü bir yapıya kavuşmuş ve 19. yüzyılda büyük canlanma göstererek parlak bir dönem yaşamıştır. Bu yüzyılda İstanbul'da Beykoz civarında değişik özellikte cam eşyaların üretildiği atölyelerin kurulduğu bilinmektedir. İlk atölye 3. Selim (1789-1807) zamanında opal cam tekniğini Venedik'te öğrenen Mehmet Dede tarafından kurulmuştur. Bu atölyede Avrupa'dan getirilen cam ustaları da çalışmıştır.

Çubuklu İncirköy'de Çeşm-i Bülbül Cam Fabrikası Bursa Valisi Mustafa Nuri Paşa (1798-1878) tarafından kurulmuş, fabrikanın yönetimi daha sonra Darphane-i Amire'ye devredilmiştir. İncirköy ve Beykoz'da üretilen cam eserler Beykoz işi olarak anılmaktadır.

Bunlar kristaller, renkli camlar, renksiz camlar, opal camlar ve çeşm-i bülbüller olarak ayrılırlar. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan Beykoz Cam Koleksiyonu'nun bütünü satın alma yolu ile müzeye kazandırılmıştır.

CAM ŞİŞE yükseklik: 12 cm. Kaide çapı: 7 cm. Env. Nu.: 4028

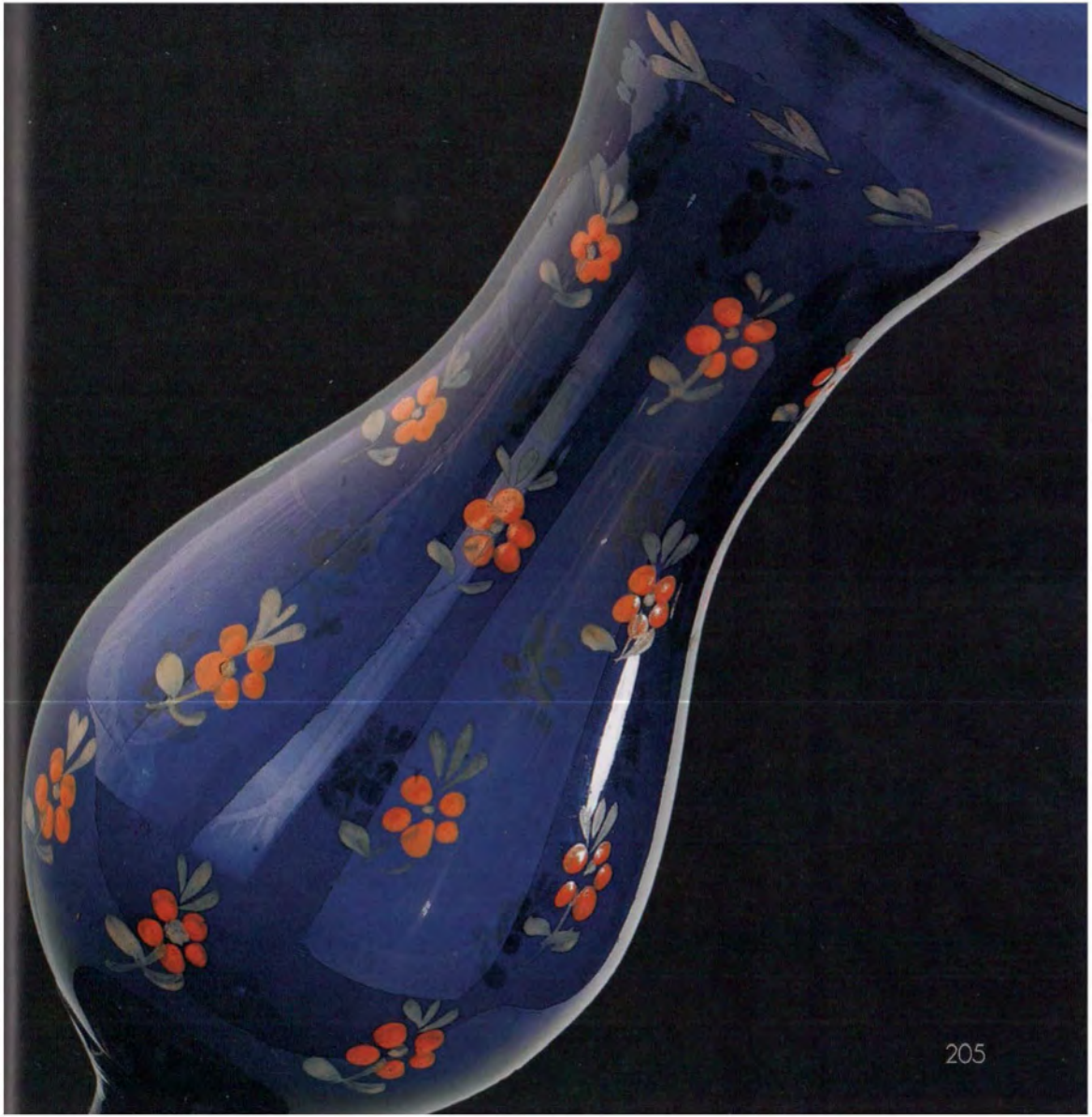
VAZO
Yükseklik: 22,5 cm.
Kaide çapı: 7 cm.
Env. Nu.: 4002

VAZO
Vazo, yükseklik: 24 cm.
Kaide çapı: 9,5 cm.
Env. Nu.: 4026

GÜLAPDAN
Gülebdan, yükseklik: 24cm.
Kaide çapı: 6 cm.
Env. Nu.: 3999

SAKIZLIK
yükseklik: 10 cm.
Kaide çapı: 6,3 cm.
Env. Nu.: 4027

İBRİK
yükseklik: 22 cm.
Kaide çapı: 5 cm.
Env. Nu.: 4000

SAFEVÎ DÖNEMİ (İRAN) 1501-1760

Devletin kurucusu Şah İsmail'dir. Akkoyunlu hükümdarı Elvend Mirza'yı Şarur yakınlarında yendikten sonra (1501) bütün İran'ı ele geçiren Şah İsmail, kendisini İran Şahı ilan etmiş ve yaklaşık 250 yıl boyunca Orta Doğu'da etkinliğini koruyacak olan Şii Safevi Devleti'nin temelini atmıştır.

Safevi Devleti'ni kuran Şah İsmail'in ulu dedesi, Safiyüddin İshak isimli bir Azeri'dir. Eserlerinde sürekli olarak Türkçe kullanmıştır. Osmanlı hükümdarları şiirlerini Farsça yazarken Şah İsmail Türkçe yazmıştır ve Türkçeye çok önem vermiştir. Burada büyük Sufi mürşidi Zahit Gilani'nin tarikatına giren ve şeyhin kızıyla evlenerek onun ruhani varisi olan Safiyüddin, mürşidinin ölümünden sonra Zahidiye Tarikatı'nın başına gelmiş, sonraki uygulamalarıyla Zahidiye tarikatını Safeviye Tarikatı'na dönüştürmüştür. Safiyuddin'in Türk olması nedeniyle tarikat şeyhlerinin etrafında toplananlar daha çok Azerbeycan ve Anadolu'nun Kızılbaş Türkmenleri olmuştur. Nitekim devletin İranlı vasfına ya da böyle kabul edilmesine karşın asli kurucuları, bürokrat ve askerî ileri gelenlerin neredeyse tamamı Rum (Anadolu), Azerbeycan ve Şam'ın (Suriye) Kızılbaş Türkmenleri'dir. Bu Şii-Alevi Türkmenler Azerbeycan coğrafyasında kalmış ve bölgedeki Türk şivesini benimsemişlerdir ki, bugün İran Azerbeycanı ve Azerbeycan Cumhuriyeti'ndeki Azeriler büyük ölçüde bunların devamıdır.

Safevi Devleti'ni kuran Şah İsmail'in ulu dedesi, Safiyüddin İshak isimli bir Azeri'dir. Eserlerinde sürekli olarak Türkçe kullanmıştır. Osmanlı hükümdarları şiirlerini Farsça yazarken Şah İsmail Türkçe yazmıştır ve Türkçeye çok önem vermiştir.

Şah İsmail 1503'te Hemedan, 1504'te Şiraz ve Kirman, 1507'de Şia'nın kutsal mekânları Necef ve Kerbela, 1508'de Van, 1509'da Bağdat, 1510'da Özbek Şeybani Hanedanlığı'nın kurucusu Muhammet Şeybani Han'ı hezimete uğrattığı bir savaş neticesinde Horasan ve Herat (Sistan'ın merkezi) şehirlerini zaptetti.

Uzun yıllardır İsmail'in faaliyetlerini yakından izleyen ve onun 1511'de Anadolu'da çıkarttığı Şah Kulu ayaklanmasıyla ne kadar etkili olabileceğini gören Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim, nihayet 1514'te Safevileri etkisizleştirmek maksadıyla Doğu Anadolu ve Azerbeycan üzerine yürüdü. Osmanlıların top ve tüfeklerine karşın Safevi ordusu çok daha ilkel silahlarla savaşa hazırlanmıştı. İki tarafın ordusu başlarında bizzat hükümdarları olduğu halde Tebriz'in batısında Çaldıran'da karşılaştı. Safeviler yenilgiye uğradı. Tebriz'i kolayca ele geçiren Osmanlı kuvvetleri 1. Selim'in bütün ısrarlarına karşın İran platosunda Safevi ordusunu izlemeyi reddettiler. Kışın yaklaşmasıyla Tebriz terk edildi. Bu savaş yıllar sonra Şah 1. Tahmasp ile Sultan 1. Süleyman (Kanuni) arasında aynen kendini tekrarlayacaktı.

Osmanlılarla süregelen savaşlar nedeniyle 1548'de Şah 1. Tahmasp başkentini Tebriz'den Kazvin'e taşıdı. Daha sonra Şah 1. Abbas (Büyük Abbas) buradan da vazgeçerek, Orta İran'da yer alan eski İsfahan şehrinin hemen yanına inşa ettiği yeni İsfahan'ı başkent yapacaktır. Bu olayla birlikte devlet de daha fazla Fars karakteri kazanmaya başladı. Sonuçta Safeviler ulusal bir İran devleti kurmayı başarmıştılar.

Osmanlılar ile Safeviler, 150 yıldan daha uzun bir süre Irak'ın verimli toprakları uğruna savaştılar. 1509'da Bağdat'ın Şah İsmail tarafından fethini, kısa bir süre sonra Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman'ın fethi izledi. Daha sonra silsile halinde devam eden saldırılar akabinde Safeviler 1623'te Bağdat'ı henüz geri almışlardı ki, 1638'de tekrar Osmanlı Sultanı 4. Murat 'a bırakmak zorunda kaldılar. 1639'da Kasr-ı Şirin'de Osmanlılar ile Safeviler arasında sınırları belirleyen bir antlaşma imzalandı Bu antlaşmanın çizdiği sınır her iki tarafın sınırları eskisine nazaran çok daralmış olsa da günümüze kadar hiç değişmeden Türkiye-İran sınırı olarak kaldı.

İranda Safevî hakimiyeti, Zend Hanedanı'nın kurucusu Kerim Han'ın ülkede iktidarı ele geçirecek meşruluğu sağlaması ile 1760'ta resmen son buldu.

İran kültürü, Safevi himayesinde gelişti. Şah İsmail'in bizzat kendisi Hatayî ya da Şah Hatayi mahlasıyla Azerice pekçok şiirler yazdı. Şah Tahmasp bir ressamdı. Şah 2. Abbas ise Tanî mahlasıyla Türkçe şiirler yazan bir şair olarak da tanınmıştı.

Bu dönemde çömlekçilik, dokumacılık gibi el sanatları gelişirken, minyatürcülük, ciltçilik, dekorasyon ve hattatlıkta büyük ilerlemeler kaydedildi. 16. yüzyılda halı dokumacılığı bir göçebe ve köylü sanatı olmaktan çıkarak, profesyonel tasarım ve imalata dayalı iyi işleyen bir sanayi haline dönüştü. Tebriz bu sanayinin merkezi konumundaydı. Erdebil Halıları yalnızca hanedana hasredilmişti. Yanlış adlandırılmış meşhur Polonez Halıları 17. yüzyılda İran'da imal edilirdi.

Ananevî formlar ve malzemeler kullanan Rıza Abbasi (1565-1635) İran resmini, kadınlar, gençlik ve aşıklar gibi yeni temalarla tanıştırdı. Onun resim ve hat tarzı Safevi Dönemi'nin pek çok sanatçılarını etkileyerek, İsfahan ekolü olarak bilinir hale geldi. 17. yüzyılda uzak kültürlerle-özellikle Avrupa ile gelişen ilişkiler İranlı sanatçılara yeni fikirler verdi. Kısa sürede üç boyutlu görünümü, perspektif ve gölgeyi, yağlı boya kullanmayı benimsediler. O kadar ki, Şah II. Abbas, Muhammed Zaman adlı ressamını eğitim görmesi için Roma'ya göndermişti İsfahan, Büyük Abbas'ın 1598'de başkentini daimi olarak oraya taşımasından sonra Safevi mimarisinin en seçkin örnekleriyle doldu. 1630'da yapımı tamamlanan imparatorluk camisi Mescid-i Şah ile Mescid-i İmamî, Lütfullah Camii ve imparatorluk sarayı Âlî Kapu (Osmanlı'daki Bab-ı Âli'ye nispeten) en önemli yapılardır.

Sadi'nin Bostanı (Env. No: 1919)

Sadi-i Şirazi'nin mesnevi tarzında yazdığı ve ahlaki öğütleri içeren bin beyitlik Bostan adlı eseridir. Bostan'ın başlangıç sayfaları zerefşanlı, diğerleri düz aharlı kâğıt üzerine nestalik hatla, çift sütun, 14 satır olarak yazılmıştır. Toplam 149 sayfadır. Eser, Hattat Ali el-Hüseyni el-Kâtip tarafından 1519'da Herat'ta kopya edilmiştir. Bostan'da "Yoksul Danışmanla Mağrur Kadı" (78b) ve "Yemen Padişahı ile Hatem-i Tai" (54b) konularının resmedildiği iki minyatür yer almaktadır.

Eser, 1914 yılında Murad Molla Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Eserde Damatzâde Mehmet Murad'ın vakıf mühürleri bulunmaktadır.

SADİ'NİN BOSTANI
İran, Herat
Recep 925 (Haziran 1519)
Tarihli
27x17 cm.
Env. No.: 1919

Halı (vazolu) (Env. No: 1004)

Halı üç bordürlü ve hançer yaprakların oluşturduğu baklava formu şeklindedir. İç bordür mavi zemin üzerinde sarı renkte palmetlerle çevrilidir. Ana bordür kırmızı zemin üzerine küçük çiçeklerin oluşturduğu kare şekiller ve bunların arasında büyük boyutta muhtelif çiçekler yer almaktadır. Dış bordürde mavi zemin üzerinde çiçeklerden oluşan bitkisel motif mevcuttur. Ana zemin oldukça canlı ve çarpıcı renktedir. Burada hançeri yapraklardan baklava formları oluşmuştur. Zeminleri beyaz, kırmızı, yeşil, sarı ve siyah renkteki baklava şekillerinin içi ayaklı vazolara yerleştirilmiş hatayi motifler bulunmaktadır. Bunlar sonsuzluk sistemine göre dizayn edilmiştir. İran Şah Abbas Dönemi'ne ait olan halı, Topkapı Sarayı Müzesi'nden, müzeye getirilmiştir.

HALI (Vazolu)
İran, Şah Abbas Dönemi
17. yüzyıl
650x282 cm
Env. Nu.. 1004

Şahname-i Firdevsi (Env. No: 1984)

ŞAHNAME-İ FIRDEVSİ
İran, Şiraz, H. 956
(M. 1549) tarihli
37,5x24 cm.
Env. Nu.: 1984

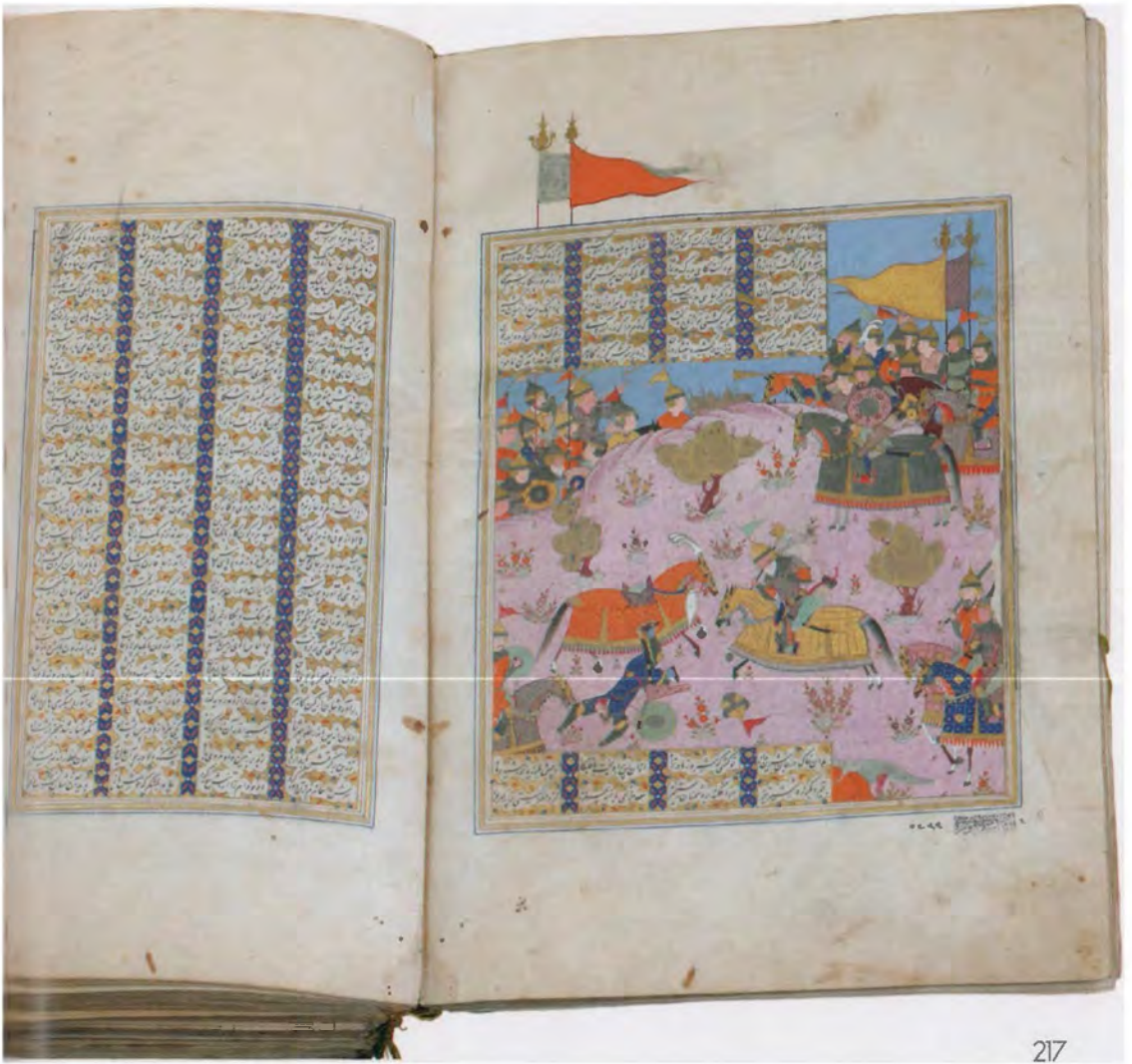
Şahname-i Firdevsi, aharlı zerefşanlı kâğıt üzerine dört sütun 21 satır olarak cetvelli sayfalara nestalik hatla yazılmış 614 sayfadır. İçindeki konularla ilgili 24 minyatür vardır. Deriden olan cildi orijinal ve mikleplidir.

Acem ülkesinin tarihini anlatan Şahname üzerinde 12 sanatkar çalışmış ve yedi yılda bitirilmiştir. Şiraz'da Mehmet el-Katib tarafından yazılmış ve tezhipleri ise Şirazlı Mehmed bin Hüseyin tarafından 1549 tarihinde yapılmıştır.

Eser, 1915 yılında Pertevniyal Valide Sultan Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Eserin birçok sayfasında Valide Sultan'ın vakıf mührü bulunmaktadır.

KAÇAR DÖNEMİ 1796-1925

İran coğrafyasında Safevilerden sonra ikinci uzun ömürlü hanedanı kuran Kaçar Türkleri, Timurlular zamanında Türkistan'dan gelip İran'a yerleşmişlerdir. Moğollar (1206-1320) devrinden beri, Hazar Denizi kıyılarında oturdukları bilinen Kaçarlar, Hülagü'nün (1256-1264), Alamut Batınîlerine ve Suriye'ye karşı giriştiği seferlerde İlhanlı ordusunda yer almış ve Irak, Suriye ve Anadolu'ya kadar yayılmışlardır. İlhanlı Devleti'nin sonlarına doğru da Suriye hududuna yerleşmişlerdir.

Timur, Suriye'yi ele geçirince, Kaçarları Türkistan'a yollamıştır. 16. yüzyılın başında kurulan Safevî Devleti'nin kurucusu Şah İsmail'i destekleyen Kaçarlar, bu devirde vezirlik, başkumandanlık, beylerbeylik dahil, devlet kademelerinde vazife almışlardır. Safevîlerden sonra da bölgede varlıklarını devam ettiren Kaçarlar, 18. yüzyılda Afşarlar (1736-1749) ile mücadele etmişler ve bu dönemde Kuzey İran üzerinden Âzerbaycan'a yayılmışlardır.

Kaçarlı Mehmed Ağa'nın Âzerbaycan valiliği sırasında İran'daki hâkimiyetleri kuvvetlenmiştir. Mehmed Ağa, Zendlerle (1749-1796) de mücadele etmiş ve 1779'da Şiraz'da kazandığı zaferden sonra İsfahan bölgesini ele geçirerek şahlığını ilan etmiştir. 1796'da Zendlerin hâkimiyetine son veren Mehmed Ağa, İran'ı bütünüyle zaptederek Kaçar Devleti'ni kurmuştur.

Kaçarlar günümüzde Türkistan, Âzerbaycan ve kalabalık bir şekilde Esterâbat dahil İran'da yaşamaktadır.

Müze koleksiyonunda bu döneme ait çok sayıda lake cilt, kalem kutusu ve benzeri eserler bulunmaktadır.

Kaçar Türkleri, Timurlular zamanında Türkistan'dan gelip İran'a yerleşmişlerdir. 16. yüzyıl başında kurulan Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail'i destekleyen Kaçarlar, bu devirde vezirlik, başkumandanlık, beylerbeyliği dahil devlet kademelerinde vazife almışlardır.

HALI (Kafkas) Azerbeycan
18. yüzyıl
454x229 cm.
Env. Nu.: 1005

Halı (Kafkas)
(Env. No: 1005)

Halı tek bordürlü ve geometrize edilmiş bitkisel motiflidir. Bordür sarı zemin üzerine mavi ve kırmızı renkte rozetlerle bezenmiştir. Lacivert renk zeminde yatay hatlar üzerinde dönüşümlü olarak yan yana sıralanmış çiçekler, sonsuz düzende bir kompozisyon meydana getirmiştir. Halının koyu rengi üzerine kullanılan beyaz, kırmızı, yeşil ve sarı gibi canlı renkler halıda bir renk tezatı meydana getirerek motifi ön plana çıkarmıştır. Halı, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü'nden müzeye getirilmiştir.

Pirinç Keşkül (Env. No: 2960)

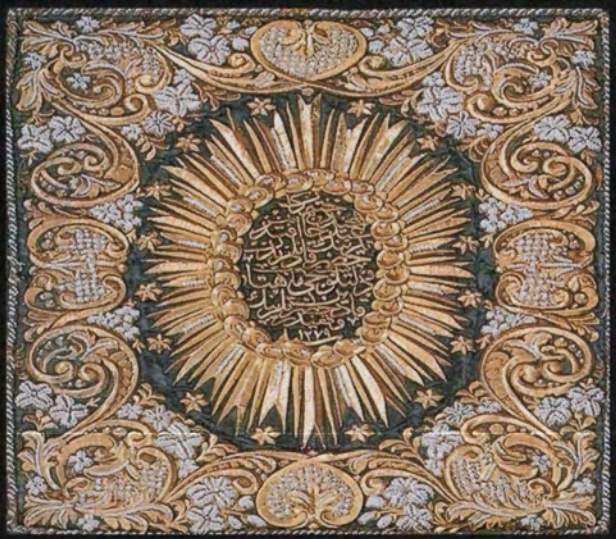
PİRİNÇ KEŞKÜL
17. yüzyıl başı
24x43 cm.
Env. Nu.: 2960

Pirinçten döküm tekniği ile yapılmış kayık formundadır. Kazıma ve kabartma tekniği ile süslenmiştir. İki tarafında yer alan kulpları ejder başı şeklindedir. Kabın ağız kenarında yemekle ilgili kitabe kuşağı dolanmaktadır. Hemen altında daha dar bir bordürde Farsça yazılmış bir beyit ile "sahibi Baba Halil" yazısı vardır. Gövde üzerinde salbekli şemse ve yarım şemseler, dilimli dar kaidesi üzerinde yine yarım şemseler sıralanmıştır. Keşkül, dervişler tarafından sadaka toplamak amacıyla kullanılan bir çanaktır. Hindistan cevizi, abanoz ve çeşitli madenlerden yapılan ve kulplarından zincir geçirilerek boyunda veya omuzda veya kola takılarak taşınmaktadır.

Eser, Topkapı Sarayı Müzesi'nden 1964 yılında müzeye getirilmiştir.

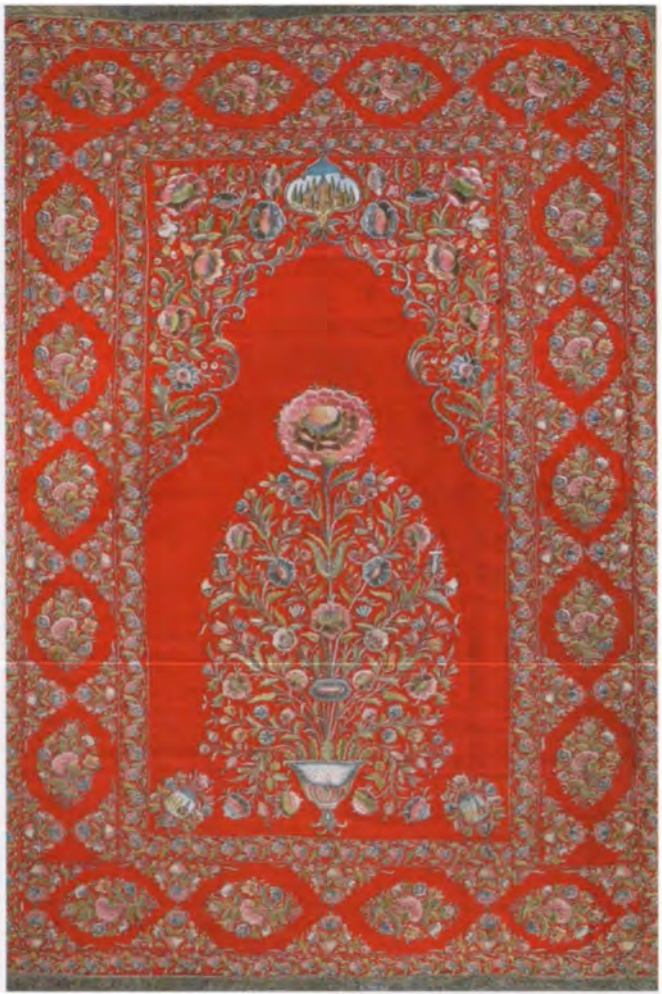

ETNOĞRAFYA

Müzenin Etnoğrafya Bölümü oldukça zengin bir koleksiyona sahiptir.1970'li yıllarda kurulan bu bölüm için Anadolu'nun özellikle güneyinde, batısında ve Trakya Bölgesi kırsal kesiminde yapılan araştırma ve tespit çalışmaları neticesinde, belgeleme ve satın alma işlemleri yapılmıştır. Halen müze teşhirinde yer alan Afyon Emirdağ yöresine ait Topakev (keçe çadırı) Güneydoğu ve Toroslarda halen kullanılan keçi yününden yapılmış kıl çadırı (kara çadır), yün boyama sahnesi ve bununla ilgili olarak, kök boyanın elde edildiği bitki adları ve bunların bulunduğu merkezler, Yunt Dağı'ndan Bir Köy Evi, Bursa Evi, Kumaşçı Dükkanı, Gelin Odası, Türk Hamamı Kültürü ile ilgili malzemeler bu çalışmanın ürünüdür.

Ayrıca henüz teşhir edilme fırsatı bulunamayan Karagöz - Hacivat figürleri, işlemeli havlular, fincanlar, seccadeler, duvar örtüleri, makramalar, yağlıklar, uçkurlar, erkek ve kadın cepken ve şalvarları, gelinlikler, üç etekler, başlık ve tepelikler, kemer, gerdanlık, kolye ve küpeler ve benzerleri ile 1990 yılında müzeye hibe edilen Leyla Turgut Terekesi (19. yüzyıl Batılılaşma Dönemi ile ilgili eserler), müze koleksiyonunu daha da zenginleştirmiştir.

SECCADE (İşlemeli)
Osmanlı Dönemi,
19. yüzyıl,
Env. Nu.: 2603

Kırmızı zeminli, üzerinde pesend tekniğinde bitki, çiçek, dal ve yaprak bezemelidir. Üç bordürlü ve mihraplıdır. Mihrapta, vazoda çiçek ve üst kısmında bitki bezemeler arasında madalyon içinde servi ağacı ve türbe kompozisyonu yer alır.

DUVAR ÖRTÜSÜ
Osmanlı Dönemi,
(1863 tarihli)
Env. Nu.: 545

Koyu yeşil kadife üzerine küçük inci, dal ve çiçeklerle dikdörtgen pafta oluşturulmuş. Pafta içinde inci ve dallardan rozet ve kalp motifleri kompozisyonu, çerçevenin oval yazı kitabesinde ise "Cennet mekân Abdülmecid Han Efendimiz hazretlerinin kadınlarından devletlü beşinci Mahitap Kadın hazretlerinin vakfıdır. H. 1279 (1863)" yazılıdır.

KOLYE, (Gümüş).
Buhara, 19.20. yüzyıl,
Env. Nu.: 2111

Gümüş İran ve Hindistan'da basılmış İngiliz sikkeleri, akik ve turkuazlardan oluşan zengin bir süsleme kompozisyonudur.

BİNDALLI BOHÇA
19. yüzyıl, Osmanlı Dönemi
93x93 cm.
Env. Nu.: 1726

Mor kadife üzerine sarı simle dival işi bitkisel desenlidir.

ALTIN KOLYE
19. yüzyıl,
Osmanlı Dönem
Env. Nu.: 2124

Küçük toplardan oluşan birbirine bağlantılı beş sıradan oluşmuştur. Alt sırada on iki adet küçük altın para ve ortada bir adet altın madalyon yer almaktadır.

Satın alma yoluyla müzeye kazandırılmıştır.

ALTIN KÜPE (Bir Çift)
19. yüzyıl, Osmanlı Dönemi
Çap: 4 cm.
Env. Nu.: 2129

Yuvarlak formlu, pembe taşlı, merkezden çıkışlı on sekiz adet ucu topuzlu çubuktan ibarettir.

ALTIN KOLYE
19. yüzyıl, Osmanlı Dönemi
Env. Nu.: 2126

Üst dizi kelebek figürlü ve ortada mavi taşlı ve beş antenli madalyon, alt dizide pensler yer almaktadır. Sahn alma yoluyla müzeye kazandırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Adıvar, A., Osmanlı Türklerinde İlim. İst. 1970

Aka, İsmail. Timur ve Devleti, Ankara, 1991

Aslanapa, Oktay, Osmanlı Mimarisi. Ankara: İş Bankası yay., 1996

Aslanapa, Oktay, "Anadolu Selçukluları ve Beylikler Devri Kültür Sanatı", Türkler, C.VI s.705-723, Ankara 2002

Atasoy, N., İbrahimpaşa Sarayı, İst. 1972

Atasoy, N., 1582 Surname-i Humayun, Düğün Kitabı, İst. 1997

Aksoy, Ş., "Lake İşçiliği" Antik Dekor, sayı 25, İst. 1994

Aksoy, Ş., "Kitap Süslemelerinde Türk Barok-Rokoko Uslubu", Sanat, sayı 6, Ankara.1977

Aksoy, Ş., "Ahmed Karahisari Albümü", P Dergisi, sayı 21, İst. 2001

Aksoy, Ş., "Zübdetü't-Tevarih", P Dergisi, sayı 3, İst. 1996

Aslanapa, O., Osmanlılar Devrinde Kütahya Çinileri, İst. 1949

Aslanapa, O., Yetkin, Ş., ALTUN, A., İznik Çini Fırınları Kazısı II.Dönem, İst. 1989

Atıl, E., Ceramics from the World of Islam, Washington. 1971

Akurgal, E., Anadolu Uygarlıkları, İst. 1993

Baş, Ali, "Beylikler Dönemi Hanları", Türkler, C. VI. S.38-45, Ankara 2002

Barthold, V.V., Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, Ankara 1968

Barthold, V.V., Moğol İstilasına Kadar Türkistan, Çev. H.D. Yıldız, TTK: Ankara, 1990

Barthold, W., İslam Medeniyeti Tarihi, Yay. Haz. M.F. Köprülü, TTK, Ankara 1963

Baykara, Tuncer. Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I-Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara, 1988

Cahen, Claude, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler. Çev. Yıldız Moran, İst. 1979.

Crane, Howard, "Anadolu Beylik Döneminde Mimari ve Himaye", Türkler, C.VI.s.30-37, Ankara 2002

Çağman, F. - Aksoy, Ş., Osmanlı Sanatında Hat, İst. 1998

Çantay, Gönül, "Anadolu Türk Beylikleri Sanatı", Türkler, C. VI., s.15-29, Ankara 2002

Çetin, Osman, "İskanlarla Anadolu'nun Türk Vatanı Haline Gelmesi", Türkler, C.VI, s.260-268, Ankara 2002

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, 14 cilt, İst. 1986-1989

Duran, Remzi, "Menteşeoğulları Beyliği Mimarisi", Türkler, C.VI, s.133-142, Ankara 2002

Denny, W., "The Origin of The Design of Otoman Court Carpets", Halı 2/1. London, 1979

Derman, U. - Çetin, M., İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İst. 1992

Derman, U., Türk Hat Sanatının Şaheserleri, İst. 1982

Erdmann, K., The History of Turkish Carpets, London, 1977

Evliya Çelebi, Seyahatname, (Mümin Çevik), 10 cilt, İst. 1988

Faroqhi, Suraiya, Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam. İst.: Tarih Vakfı, 1997

Güvemli, Z.-Kerametli, C., Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İst. 1974

Göde, Kemal, "Eratnalı Devleti Tarihine Genel Bir Bakış (1327-1381)" Türkler, C.VI s.797-808, Ankara 2002

Grousset, R., Bozkır İmparatorluğu, Çev. M. Reşat Uzmen, İst. 1980

Halil Edhem, "Anadolu'da İslami Kitabeler", Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası, VI/32,(1331)

Hassan, Ümit., Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, İst. 1985

Hitti, Philip K., Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi, (çev. S. Tuğ) C.I-II, İst. 1989

İhsanoğlu E. (haz.) Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi. 2 cilt, İst.: IRCICA yayını, 1994

İnalcık, Halil., Osmanlı İmparatorluğu-Klasik Çağ. Çev. Ruşen Sezer, İst. 2003

İnalcık, Halil, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600, Çev. Halil Berktay, Eren Yayıncılık

İnalcık, Halil – G. Renda, Osmanlı Uygarlığı, 2 cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı yayını, 2004

İnan, Abdülkadir; Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1954

İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 13. Cilt, İst. 1993

İslam Ansiklopedisi Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 9. Cilt, İst. 1993

James, D., Qurans of the Mamluks, London, 1988

Kafalı, Mustafa, Altınorda Hanlığı 1227-1360, İst. 1972

Karamağaralı, B., Ahlat Mezar Taşları, 2. baskı. Ankara, 1992

Kafesoğlu, İbrahim, Hazermşahlar Devleti Tarihi, TTK Yayınları, Ankara, 1956

Kafesoğlu, İbrahim, Türk Milli Kültürü, Ötüken Yayınları, İst. 1997, XV. Baskı

Kazıcı, Ziya, İslam-Türk Medeniyeti Tarihi, Çağrı Yayınları, İst. 1981

Kopraman, K. Yaşar, "Memlükler" Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, VI-VII Ciltler, İst. 1986

Köprülü, M. Fuat, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu, İst. 1986

Köymen, M. Altay, Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara: TTK, 1989

Köymen, M. Altay, Selçuklu Devri Türk Tarihi, Ankara: TTK, 1989.

Kurat, Akdes N. IV-XVIII Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara, 1972

Kurt, Yılmaz, "Ramazanoğulları Beyliği", Türkler, C. VI, s. 816-823, Ankara 2002

Kerimov, L. Azarbaijan Carpets, II-III. Baku, 1983

Konyalı, İ.H., "Akşehirde Mahmud Hayrani Türbesi", Tarih Konuşuyor, 29.1966

Koşay, Z. H., "Doğu Anadolu Mezarlıkları Koç ve Koyun Heykelleri" Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi, Ankara, 19/24/1959

Lewis, B. İstanbul ve Osmanlı Uygarlığı, İst. 1975

Mustafa Kafalı, "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", Prof. Dr. Mustafa Kafalı Makaleler I., (hzr. Süleyman Özbek, S. Yalçın), s.189-240, Ankara 2005

Merçil, Erdoğan, Müslüman-Türk Devletleri Tarihi, Ankara, TTK, 1991

Nemeth, Gy., Atilla ve Hunları, Ankara Üniv. Yay: Ankara, 1982

Ostrogorsky, George. Bizans Devleti Tarihi. Çev. F. Işıltan, Ankara: TTK, 1981

Orgun, Z., İbrahim Paşa Sarayı, İst. 1939

Ölçer, N., In Pursuit of Excellence, The Museum of Turkish and İslamic Arts, Milan,1993

Ölçer, N.-Denny, W., Anatolian Carpets-Masterpieces from the Museum of Turkish and Islamic Arts, Bern, 2000

Öden, Zerrin Günal, "Karamanoğulları Beyliği", Türkler, C.VI, s.756-762, Ankara, 2002

Öden, Zerrin Günal, "Karasioğulları Beyliği", Türkler, C.VI., s.781-786, Ankara 2002

Öden, Zerrin Günal, "Aydınoğulları Beyliği", Türkler, C. VI., s.793-796, Ankara 2002

Ögel, Bahaeddin, Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi, I-II, Ankara, 1981

Ögel, Bahaeddin, İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, TTK, Ankara, 1962

Ögel, Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, MEB yay: İst. 1971

Ögel, Bahaeddin, Türk Mitolojisi. Ankara: TTK. 1989

Özüdoğru, Şerife, "Ramazanoğulları Beyliği Mimari Eserlerinde Süslemeler", Türkler, C.VI s.143-155, Ankara 2002

Renda, G., "New Light on the Painters of the Zubdetu't-Tevarih in the Turkish and Islamic Arts Museum in Istanbul" in IV. Congres International D'Art Turc, Aix-en-Provence, 1976

Rasonyi, Lâzlô; Tarihte Türklük, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1971

Sevim, Ali - Yaşar, Yücel, Türkiye Tarihi Fetihten Osmanlılara Kadar (1018-1300), IV. Cilt,

Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara 1992

Sarre, F., Konya Köşkü, Ankara, 1967

Serin, Muhittin; Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, İst. 1999

Soyhan, C., Antikdekor, sayı 82, İst. 2004.

Stewart, Desmond., Batılı Gözüyle İslam Kültür ve Medeniyeti, İst. 1994

Sümer, Faruk. Oğuzlar (Türkmenler), Ankara 1972

Sümer, Faruk. Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara. 1990

Şahin, S. "Türk ve İslam Eserleri Müzesi" Şehr-i İstanbul, sayı 6, İst. 2005

Şeker, Mehmet, "Anadolu'nun Türk Vatanı Haline Gelmesi" Türkler, C. VI, s.269-282, Ankara, 2002

Şimşirgil, Ahmet, "Eşrefoğulları Beyliği", Türkler, C. VI., s. 71-773, Ankara, 2002

Şimşirgil, Ahmet, "Saruhanoğulları Beyliği", Türkler, C. VI, s. 787-792, Ankara, 2002

Tanındı, Z., Siyer-i Nebi, İst. 1984

Tekeli, S., E., Kahya, M., Dosay, v.d., Bilim Tarihine Giriş, Ankara, 1999

Togan, Zeki V., Umumi Türk Tarihine Giriş, İst. 1946

Turan, Osman., Doğu Anadolu'da Türk Devletleri Tarihi, İst. 1971

Turan, Osman., Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti

Turan, Osman., Selçuklular Zamanında Türkiye, İst. 1971

Turan, Şerafettin. Türk Kültür Tarihi, Ankara, 1990

Türk ve İslam Eserleri Müzesi Rehberi, Devlet Basımevi, İst. 1939

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, İst. 2002

Uysal, A. Osman, "Germiyanoğulları Beyliğinde Mimari", Türkler, C. VI, s.126-132, Ankara 2002

Uzunçarşılı, İ. Hakkı. Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri, Ankara: TTK, 1968

Uzunçarşılı, İ. H. Osmanlı Devlet Teşkilatına Methal. Ankara, 1984

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, 8 cilt, Ankara: TTK, 1995

Varlık, Mustafa Çetin, "Germiyanoğulları Beyliği", Türkler, C. VI, s. 774-780, Ankara, 2002

Walter, D.-Tekeli, G., Anadolu Dokuma Mirası 2, İst. 2007

Yediyıldız, B. XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi-Bir Sosyal Tarih İncelemesi. Ankara: TTK, 2003

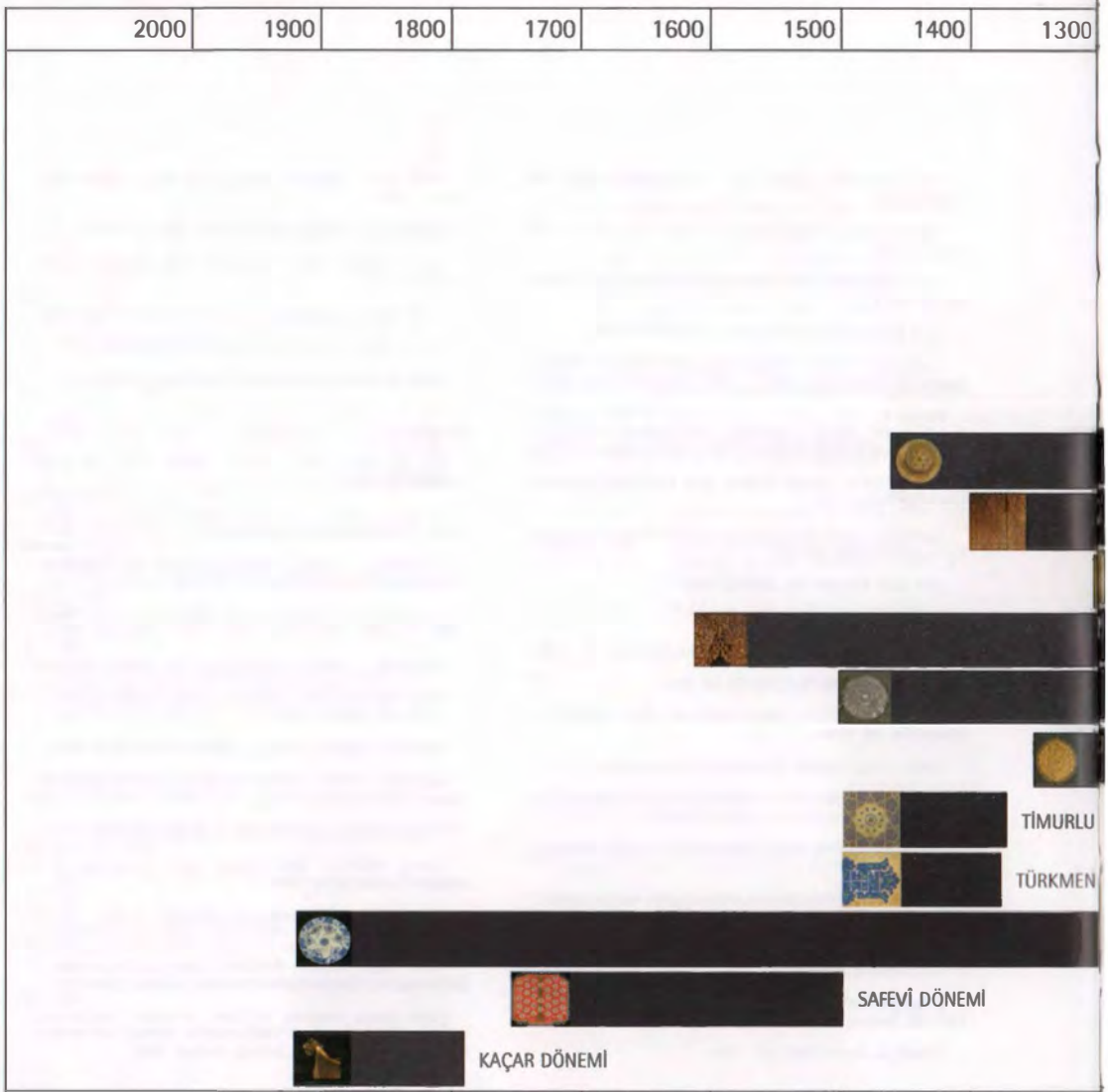
Yıldız, Hakkı Dursun. İslamiyet ve Türkler, İst. 1976

Yınanç, Mükrimin Halil, Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri Anadolu'nun Fethi, İst. 1944

Yınanç, Refet, "Dulkadiroğulları Beyliği", Türkler, C.VI., s. 809-815, Ankara, 2002

Yücel Yaşar, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I, Çobanoğulları, Candaroğulları Beylikleri, Ankara, 1991

Yücel Yaşar, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, Eretna Devleti, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği, Ankara, 1991

2000
1900
1800
1700
1600
1500
1400
1300
TİMURLU
TÜRKMEN
SAFEVÎ DÖNEMİ
KAÇAR DÖNEMİ
2000
1900
1800
1700
1600
1500
1400
1300

1200
1100
1000
900
800
700
600
500
EMEVÎ DÖNEMİ
ABBASÎ DÖNEMİ
FATIMÎ DÖNEMİ
BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİ
ZENGİ DÖNEMİ
EYYUBÎ DÖNEMİ
KUZEY AFRİKA VE İSPANYA DÖNEMİ
ARTUKLULAR DÖNEMİ
ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ
ANADOLU BEYLİKLERİ DÖNEMİ
MEMLÛK DÖNEMİ
İLHANLI DÖNEMİ
DÖNEMİ
DÖNEMİ
OSMANLI DÖNEMİ
1200
1100
1000
900
800
700
600
500

YAYINDA, TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ'NİN DÜNYADA BENZERİ OLMAYAN ZENGİN KOLEKSİYONUNDA YER ALAN ESERLER, EMEVİLERDEN OSMANLILARA KRONOLOJİK OLARAK İNCELENMİŞ VE BELİRTİLEN DÖNEMLERDEKİ ÖNEMLİ OLAYLAR AÇIK OLARAK YAZILMIŞTIR.

ISBN 978-605-5510-41-1
9 786055 510411
www.kaynakyayinlari.com.tr
KAYNAK

19,90 TL